

ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา
ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

AN ANALYTICAL STUDY OF THE RIGHT SPEECH FOR COMPROMISING:
A CASE STUDY OF MEDIATORS IN UTTARADIT PROVINCIAL COURT

นางสาวชญาชล คลังกรณ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา
ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

นางสาวชญาชล คลังกรณ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

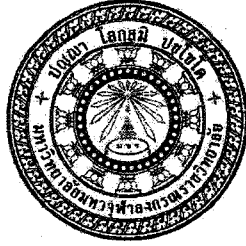
An Analytical Study of The Right Speech for Compromising :
A Case Study Of Mediators In Uttaradit Provincial Court

Miss. Chayachon Klungkorn

A Thematic Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Art
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2015

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้บันทึบบรรณิพนธ์เรื่อง
“ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาล
จังหวัดอุตรดิตถ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
สันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบรรณิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระเมธาวิწყรศ, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(ดร.นพ.บรรพต ตันธีรวงศ)

..... กรรมการ
(พระมหาดวงเด่น รุฒญาโน, ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษาบรรณิพนธ์

พระมหาดวงเด่น รุฒญาโน, ดร.

ชื่อผู้วิจัย

.....
(นางสาวชญาชล คลังกรณ)

ชื่อสารนิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา
 ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
 ผู้วิจัย : นางสาวชญาชล คลังกรณ์
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สันติศึกษา)
 อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน), ดร., ศน.บ., พธ.ม., พธ.ด. (ปรัชญา)
 วันสำเร็จการศึกษา : ...../...../.....

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ๒. เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ๓. เพื่อศึกษาคุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ การดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การประนีประนอมข้อพิพาทมีขั้นตอนที่จะต้องมีการนัดไกล่เกลี่ย การค้นหาประเด็นข้อพิพาท การตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง การวางกรอบความต้องการ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นต้น ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยประสานความเข้าใจ และช่วยหาทางออกให้แก่คู่พิพาท ช่วยแสวงหาข้อตกลงโดยการชี้วาจาหรือคำพูด เพื่อหาทางออกร่วมกัน ผู้ประนีประนอมต้องมีเมตตาปราณี มีจิตที่ไพเราะ พูดที่ทำให้เกียรติเพื่อทำให้เกิดความเป็นกันเอง วางตนเสมอภาพ มีการยืดหยุ่น

๒. หลักสัมมาวาจาเป็นข้อควรแก่การปฏิบัติ คือ การพูดความจริง ไม่พูดบิดเบือน พูดวาจาไพเราะ สุภาพ ประกอบด้วยสารัตถะคือเป็นประโยชน์ และพูดด้วยปรารถนาดี ทั้งนี้การใช้หลักสัมมาวาจาจะต้องพูดชี้แจงให้เห็นชัด พูดชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ พูดเร้าใจให้อาจหาญ และพูดปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

๓. การนำหลักสัมมาวาจาไปใช้เพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้สะท้อนลักษณะผู้ประนีประนอม ได้แก่ การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ทำให้เปิดใจยอมรับผู้อื่น และนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง

หลักสัมมาวาจามีคุณค่าและความสำคัญในฐานะเป็นเงื่อนไขหรือเครื่องมือของผู้ประนีประนอมที่ช่วยทำให้การทำหน้าที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลให้เกิดการพูดแบบเปิดใจ ทั้งยังคงรักษาสัมพันธภาพที่ดี สร้างความพอใจและความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคม

Thematic Paper Title : An Analytical Study of the Right Speech for Compromising: A Case Study of Mediators in Uttaradit Provincial Court

Researcher : Miss. Chayachon Klungkorn

Degree : Master of Arts (Peace Studies)

Thematic Paper Advisor : Dr. Phramaha Duangden Thitayarno (Tunin), Pali IV, B.A., M.A.(Phil), Ph.D.(Phil)

Date of Graduation : ...../...../.....

Abstract

This thematic paper is of 3 objectives, which include: 1) to study the compromise of mediators in Uttaradit Provincial Court, 2) to study principles of the Right Speech and using the Right Speech of the mediators in Uttaradit Provincial Court, and 3) to study the value of using the Right Speech of mediators in Uttaradit Provincial Court

From the research, it is found the following:

1) The process of dispute-compromising requires steps, such as an appointment for mediating, finding dispute-issue, conceptual need, and compromising agreement. Mediators in Uttaradit Provincial Court perform duties, in which include to help cement understanding and find out solution for party to the dispute, seek for mutual agreement and convince for mutual solution. Mediators should have loving kindness, nice speech, talk with respect for friendly feeling, act equally, and be flexible.

2) The principles of the Right Speech, which are proper for practice, include speaking of truth, not twisting it, speaking nicely and politely with the essence of usefulness and good wish. All in all, the use of the Right Speech should make clearness, convince for practice, braveness and cheer the listeners up for freshness.

3) The bringing of the Right Speech for dispute mediation in Uttaradit Provincial Court has reflected characteristics of mediators such as creation of happiness to the society, enhancing human relationship, having an open-mind, including fact presentation.

The principles of the Right Speech are valuable and important as the tools of mediators to successfully perform duties, which consequently lead to open-mind-talking with good relationship that still remains. As the result, they create satisfaction and peace to the society and its people.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่อง ““ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจาก พระอาจารย์พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตร ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ที่ได้เมตตาให้คำปรึกษา ชี้แนะ ตรวจสอบและแก้ไขในทำสารนิพนธ์นี้ด้วยดีเสมอมา

กราบขอขอบพระคุณพระเมธาวิจารย์, ผศ.ดร. ประธานสอบ ที่ท่านได้เมตตาเดินทางมาเป็นประธานกรรมการในการสอบป้องกันสารนิพนธ์ในครั้งนี้ พร้อมทั้งได้ชี้แนะเพื่อให้งานวิจัย อันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาสารนิพนธ์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พระมหาดวงเด่น วิฑูญาโณ, ดร. ที่ปรึกษาสารนิพนธ์, ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, ดร. พูนสุข มาศรีสรสรรค์ ที่ได้ช่วยชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัย และพระมหาคณัย อุปาทมโน (ศรีจันทร์) พระมหาวุฒิเมธส์ วุฑฒิเมโธ และพระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร. ที่ได้ช่วยดูแล เอาใจใส่ เสนอแนะ ตรวจสอบ แก้ไข และที่สำคัญคือ ช่วยติดตาม ผลักดัน การดำเนินงานจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้

ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาที่ได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการศึกษา ได้ให้โอกาสผู้วิจัยมาพัฒนาเรียนรู้องค์ความรู้ด้านสันติภาพ พร้อมทั้งขอขอบคุณผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัย จนทำให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณรุ่นพี่และเพื่อนนิสิตสันติศึกษา ทั้งรุ่นที่ ๑ และ ๒ ทุกคน ที่ได้ให้กำลังใจ และคอยติดตามสอบถามช่วยเหลือมาตลอด เป็นความทรงจำที่ผู้วิจัยมีความประทับใจ และจะนำบทเรียนองค์ความรู้ที่เล่าเรียนมา ไปสร้างประโยชน์สุขต่อสังคมต่อไป ดังคำที่พวกเราเคยเปล่งปณิธานร่วมกันว่า ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจะอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าขอบำเพ็ญสันติบารมี พัฒนาชีวิตให้รู้ตื่นและเบิกบาน ร่วมประสานมนุษย์และสังคม ให้อุดมด้วยสันติสุข ในทุกกลมหายใจ ตลอดไปเทอญ

จึงขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวชญาชล คลังกรณ์

๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภูมิ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๔
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ การประเมินประนอมของผู้ประเมินประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์	๑๕
๒.๑ บริบทการประเมินประนอม	๑๕
๒.๒ ความเป็นมาของการประเมินประนอมข้อพิพาทในศาลยุติธรรม	๑๖
๒.๓ ความหมายการประเมินประนอมข้อพิพาท	๑๗
๒.๔ ลักษณะการประเมินประนอมข้อพิพาท	๑๘
๒.๕ ความหมายของผู้ประเมินประนอมข้อพิพาท	๑๙
๒.๖ ประเภทของการประเมินประนอมข้อพิพาท	๒๐
๒.๗ แนวคิดการประเมินประนอมข้อพิพาทในศาล	๒๑
๒.๘ วิธีการและกลยุทธ์ของการประเมินประนอมข้อพิพาท	๒๑
๒.๙ ประโยชน์ของการประเมินประนอมข้อพิพาท	๒๕
๒.๑๐ ภาระหน้าที่และเป้าหมายการประเมินประนอมข้อพิพาท	๒๖
๒.๑๑ กฎหมาย ข้อกำหนด และประกาศ ที่เกี่ยวกับผู้ประเมินประนอม เพื่อการประเมินประนอมข้อพิพาท	๒๗
๒.๑๒ ความเป็นมาของผู้ประเมินประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์	๓๒

๒.๑๓ การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๓๔
๒.๑๔ ขั้นตอนการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๓๖
๒.๑๕ การคัดเลือกผู้ประนีประนอมของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๓๘
๒.๑๖ ประเภทคดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๔๑
๒.๑๗ สรุป	๔๑

บทที่ ๓ หลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอม

ประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๔๒
๓.๑ ความหมายของสัมมาวาจา	๔๒
๓.๒ ลักษณะของสัมมาวาจา	๔๔
๓.๓ ประเภทของสัมมาวาจา	๔๔
๓.๔ องค์ประกอบของสัมมาวาจา	๔๖
๓.๕ บริบทของการใช้สัมมาวาจาเพื่อการประกาศพระศาสนา	๔๘
๓.๖ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสัมมาวาจา	๕๐
๓.๗ บทบาทการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๕๖
๓.๘ การใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๕๘
๓.๙ คุณค่าของสัมมาวาจาเพื่อการสร้างประโยชน์สุข	๖๐
๓.๑๐ สรุป	๖๓

บทที่ ๔ วิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำ

ศาลอุตรดิตถ์	๖๕
๔.๑ บริบทของหลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท	๖๕
๔.๒ ลักษณะและประเภทของสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม	๖๖
๔.๓ องค์ประกอบของสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม	๖๖
๔.๔ สัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๖๗
๔.๕ ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๖๘
๔.๖ การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม (Create of Happiness)	๗๐
๔.๗ การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Humanity)	๗๓
๔.๘ ท่าทีเปิดใจยอมรับผู้อื่น (Open mind)	๗๖
๔.๙ ข้อมูลที่เป็นจริง (Nexus)	๗๙
๔.๑๐ คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๘๓
๔.๑๑ คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมตามหลักสัมมาวาจา	๘๔
๔.๑๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์	๘๕
๔.๑๓ สรุป	๘๗

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๕
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้	๙๕
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อเสนอวิจัย	๙๕
บรรณานุกรม	๙๖
ภาคผนวก	๑๐๑
ภาคผนวก ก หนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๐๒
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๐๗
ภาคผนวก ค หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๑๐
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์	๑๑๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงกระบวนการในการดำเนินการวิจัย	๑๓
แผนภูมิที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๔
แผนภูมิที่ ๔.๑ แสดงการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์	๘๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี (บาลี)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ภิกขุณี (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรคปาติ	(ภาษาบาลี)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปณจกนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ปณจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปณจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. สตตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)

ช.ธ. (บาลี)	=	สุตตนต์ปิฎก	ขุททกนิกาย	ธมมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
ช.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ช.ชา.เอกก. (บาลี)	=	สุตตนต์ปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิปาต ชาตกปาติ	(ภาษาบาลี)
ช.ชา.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาต ชาตก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์		(ภาษาไทย)
---------------	---	-------------	---------	--	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมชาติของมนุษย์ต่างก็มีกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลงเป็นพื้นฐาน จึงเป็นไปได้ยากที่จะไม่เกิดความขัดแย้งกัน มูลเหตุของความขัดแย้งย่อมเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น เกิดจากความคิด การพูด การกระทำ นิสัยใจคอ ค่านิยมที่แตกต่างกัน และทั้งยังมีสาเหตุที่เกิดจากผลประโยชน์ ศาสนา ความเชื่อ การเมืองและวัฒนธรรมอีกด้วย^๑ แต่อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้ง อาจจะไม่น่ากลัวหากเรามีเครื่องมือหรือกลไกในการควบคุมให้อยู่ในขอบเขตหรือช่องทางในการระงับ ความขัดแย้งที่ไม่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง กล่าวคือ ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ ความสลายยุติ ลงของความขัดแย้งก็เกิดขึ้นได้เช่นกันถ้าหากว่าเรามีกระบวนการจัดการที่ดี ทางออกเพื่อลดความ ขัดแย้งที่ตืออย่างหนึ่ง คือ กระบวนการการประนีประนอมหรือการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ความ ขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้นทั้งในหน่วยงานและระหว่างบุคคล สามารถที่จะระงับยับยั้งไม่ให้เกิด ความรุนแรงด้วยการประนีประนอม ซึ่งหากไม่มีการประนีประนอม ความรุนแรงของปัญหาอาจจะ ทวีคูณและอาจจะเป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวม การประนีประนอมข้อพิพาท (Compromising) คือ การระงับหรือจัดการปัญหาข้อพิพาท ด้วยการเจรจา (Negotiation) การไต่สวน (Inquiry) การสร้าง ความสมานฉันท์^๒ เป็นต้น การประนีประนอมจัดว่าเป็นช่องทางสำคัญในการจัดการปัญหาข้อพิพาท ต่างๆ โดยผู้ที่ดำเนินการดังกล่าว เรียกว่า ผู้ประนีประนอมบ้าง ผู้ไกล่เกลี่ยบ้าง คนกลางบ้าง เป็น ต้น ปัจจุบันศาลยุติธรรมทั่วประเทศได้จัดให้มีระบบการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลควบคู่ไปกับการ พิจารณาคดี ผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเป็นกลาง ทำหน้าที่ช่วยเหลือ คู่พิพาทในการเจรจาและหาข้อยุติร่วมกัน ทำให้เกิดสันติสุข และช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่การ พิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาด้วย^๓ การประนีประนอม คือ ความเชื่อที่ทั้งสองฝ่ายมอบให้ผู้ ประนีประนอม^๔ คนกลางหรือผู้ทำการไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นมาตรฐาน^๕ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือทั้งสองฝ่ายพอใจและหามติที่เป็นฉันทามติร่วมกัน

^๑สรวิศ ลิ้มปริงซี่, การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท/ความขัดแย้งและวิธีการ ระงับข้อพิพาททางเลือก, (กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^๒พระมหาพรหมชา ฐมมหาโส, พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความ ขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๗ - ๒๔๗.

^๓อดุลย์ ชันทอง, “การบริหารจัดการระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล”, ใน **รวมบทความการบริหารจัดการระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

^๔ลีโอนาร์ด เจ. มาร์คัส และคณะ, บรรพต ต้นธีรวงศ์ แปล, **เจรจาแนวใหม่: มติแห่งการป้องกันและ ระงับความขัดแย้งในที่ทำงานและระบบสุขภาพ**, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙๘-๓๙๙.

ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่สนับสนุนนโยบายของสำนักงานศาลยุติธรรม ได้นำระบบการประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการคดีมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาคดีของศาล โดยมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีผู้ประนีประนอมประจำศาล จำนวน ๑๘ คน เป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจาหาข้อยุติและประนีประนอมกัน ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้พิพากษา โดยในแต่ละวันจะมีคดีเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อขอใช้เป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาท การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมโดยหลักการแล้วจะต้องเป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณ และทักษะในการใช้วาจาสื่อสารให้คู่พิพาทเข้าใจกัน ตกลงกัน หรือปรองดองกันได้ ไม่โกรธกันหรืออาฆาต ดังนั้นการใช้วาจาจึงเป็นคุณสมบัติหนึ่งของผู้ประนีประนอม ซึ่งหลักการใช้วาจานี้ยังไม่มีอะไรที่กำหนดไว้แน่นอนตายตัว รวมทั้งเหตุและผลของสิ่งที่ทำการประนีประนอม^๖ การใช้วาจาเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ทั้งยังช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคม ปัญหาความรุนแรง ปัญหาทางเศรษฐกิจ^๗ มีคำกล่าวไว้ว่า เราสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่ดีเป็นดี อยู่ที่เราจะเลือกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการสูญเสีย^๘ ดังนั้น วาจาจึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในการประนีประนอมข้อพิพาท เพราะต้องใช่วาจาที่เหมาะสมต่อบุคคลและเหตุการณ์ ต้องรู้จักสำรวมในการพูด พูดสุภาพอ่อนหวาน พูดคุยกันด้วยความรักความเมตตาต่อกัน เพื่อสร้างมิตรไมตรีต่อกัน เพื่อให้ถ้อยคำเป็นที่น่าเชื่อถือได้ เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะอย่างสงบสุข และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้^๙

การใช้วาจาของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทในศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ที่ผ่านมา “ผลลัพธ์” ของการทำหน้าที่ในการประนีประนอมมีทั้งสำเร็จบ้างและไม่สำเร็จบ้าง บางคดีที่ไม่สำเร็จอาจจะมาจากการใช้วาจาของผู้ประนีประนอมที่ไม่ชัดเจน ทำให้คู่กรณีไม่สามารถเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงของตนเองแก่ผู้ประนีประนอมได้ หรืออาจจะทำให้เกิดความระแวงสงสัยในตัวผู้ประนีประนอมที่ใช้วาจาที่มีลักษณะเหมือนเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อคู่ความได้ฟังแล้วจึงขาดความศรัทธา ความน่าเชื่อถือในตัวผู้ประนีประนอม โอกาสที่จะประนีประนอมข้อพิพาทให้ประสบผลสำเร็จย่อมเป็นไปได้ยาก การใช้วาจาของผู้ประนีประนอมส่วนใหญ่พบว่า ผู้ประนีประนอมมักใช้วาจาเป็นไปตามอหยาศัยของแต่ละคน ซึ่งไม่ปรากฏชัดว่าใช้รูปแบบ แนวทาง วิธีการหรือหลักการใด ซึ่งทำให้มาตรฐานหรือทิศทางการใช้วาจาเพื่อการประนีประนอมยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ผู้ประนีประนอมยังขาดความรู้ความ

^๕สำนักงานศาลยุติธรรม, ระเบียบคณะกรรมการการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยกรไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

^๖แดเนียล โบว์ลิงและเดวิด เอ. ฮอฟฟ์แมน, ผู้ไกล่เกลี่ย: คุณลักษณะเฉพาะตัวกับความสำเร็จในการจัดการความขัดแย้ง, แปลโดย นพ.บรรพต ตันธวีวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗.

^๗Damien Keown, *A Dictionary of Buddhism*, (New York: Oxford University Press, 2003), p.86.

^๘Subhadr Panyadeep, “Buddhist Ethics and Trends in Education”, in *Buddhist & Ethics Symposium Volume*, ed. by Dion Peoples, (Bangkok: MCU Press, 2008) : 157.

^๙พระสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), “การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้ผู้นำ”, ใน *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔) : ๔.

เข้าใจในการใช้วาจาเพื่อการประนีประนอม หรือในกระบวนการประนีประนอม และยังขาดความเข้าใจในการใช้เทคนิคในการประนีประนอม จึงทำให้เกิดปัญหาในการประนีประนอมที่ไม่ประสบความสำเร็จ

เมื่อหันกลับมามองมิติทางพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธเจ้าทรงส่งเสริมการใช้วาจาเพื่อการปรองดองกัน ไม่ทรงประสงค์ให้สังคมเกิดความขัดแย้ง หรือทะเลาะวิวาทกัน ดังจะเห็นได้จากเมื่อคราวที่พระองค์ทรงประนีประนอมพระญาติ คือ พวกพระเจ้าศากยะกับพวกพระเจ้าโกลิยะวิวาทกัน กรณีแย่งน้ำจากแม่น้ำโรหิณี^{๑๐} และยังทรงแสดงให้เห็นความสำคัญของการระงับข้อพิพาทว่า “บุคคลผู้สมานหมู่คณะซึ่งแตกกันแล้วให้สามัคคีกัน จะประสพบุญอันประเสริฐ”^{๑๑} นอกจากนี้ยังพบว่าพระพุทธศาสนาได้มีหลักการใช้วาจาที่เป็นแบบมาตรฐานชัดเจน เรียกว่า หลักสัมมาวาจาที่ต้องมีวจีสัจจรีต ๔ อย่าง คือ เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพื่อเจ้า^{๑๒} กล่าวคือ ๑) **อมุสาวาท** เว้นขาดจากมุสาวาท พูดแต่ความจริง รักษาความสัตย์ มั่นคงในคำพูด มีคำพูดควรเชื่อถือได้ ไม่แก้งกล่าวให้ผิดต่อโลก ๒) **อปิสุนวาท** เว้นขาดจากคำส่อเสียด ได้ฟังจากฝ่ายนี้แล้ว ไม่เก็บไปบอกแก่ฝ่ายโน้น เพื่อแตกจากฝ่ายนี้หรือได้ฟังจากฝ่ายโน้นแล้ว ไม่เก็บมาบอกแก่ฝ่ายนี้ เพื่อแตกจากฝ่ายโน้น แต่จะสมานคนที่แตกกันแล้วให้กลับพร้อมเพรียงกัน อุทฺทฺนคนที่พร้อมเพรียงกันอยู่ให้พร้อมเพรียงกันยิ่งขึ้น เป็นคนชอบในการพร้อมเพรียง เป็นคนยินดีในการพร้อมเพรียง เป็นคนพอใจในการพร้อมเพรียง กล่าวแต่วาจาที่ทำให้พร้อมเพรียงกัน ๓) **อผรุสวาท** เว้นขาดจากการกล่าว คำหยาบ กล่าวแต่วาจาที่ไม่มีโทษ เสนาะโสต ให้เกิดความรัก ๔) **อสัมปปลาวาท** เว้นขาดจากคำพูดเพื่อเจ้า กล่าวแต่ในเวลาอันสมควร กล่าวแต่คำจริง เป็นประโยชน์ เป็นธรรม กล่าวแต่วาจาที่มีที่ตั้ง มีหลักฐานที่อ้างอิง ประกอบด้วยประโยชน์ สมควรแก่เวลา^{๑๓} ซึ่งก็สอดคล้องกับ**หลักวาจาสุภาสิต** ที่ว่า การใช้วาจาจะต้องยึดหลักความจริง ไพเราะน่าฟัง มีเหตุผล มีสาระประโยชน์ ถูกกาลเทศะ ก่อให้เกิดความสุข สมานสามัคคี หรืออีกนัยยะหนึ่ง สัมมาวาจา คือ การพูดโดยชอบ, ดี, ถูกต้อง, ถูกถ้วน, สมบูรณ์, จริง, แท้^{๑๔} จะเห็นได้ว่าหลักสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ

จากบริบทของการประนีประนอม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตต์” ผู้ประนีประนอมได้ใช้วาจาเพื่อการระงับข้อพิพาทอย่างไร มีหลักการ วิธีการ รูปแบบ แนวทางในการใช้วาจาเพื่อการประนีประนอมอย่างไร สอดคล้องกับรูปแบบแนวทางตามหลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนาหรือไม่ หลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนามีความหมาย ลักษณะ ประเภท รูปแบบ แนวทาง หรือวิธีการใช้หลักสัมมาวาจาตามหลักพระพุทธศาสนานั้นควรเป็นเช่นไร และหลักธรรมที่เกื้อหนุนส่งเสริมให้เกิดสัมมาวาจา ตลอดจนทั้งเป้าหมายและผลของสัมมาวาจาที่สามารถนำมาใช้

^{๑๐} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๓/๙๔.

^{๑๑} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๐/๙๒.

^{๑๒} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๔/๓๒๘/๙๑.

^{๑๓} ที.สี. (ไทย) ๙/๘๓/๑๐๓.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๒๙.

ประโยชน์กับการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ตนเองและสังคมอย่างไร หลักสัมมาวาจาเมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทจะปรากฏในลักษณะหรือวิธีการเช่นไร จะช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยปกติสุขได้หรือไม่ และลดความขัดแย้งในสังคมได้มากน้อยเพียงใด นอกเหนือจากนี้ ผลของการวิจัยยังจะเป็นประโยชน์และแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาในโอกาสต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ การประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ วิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์นั้นเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์นี้ เป็นการศึกษาเชิงศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำหลักสัมมาวาจาไปส่งเสริมสนับสนุนการประนีประนอมข้อพิพาท เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ คือ สันติสุขในการทำหน้าที่และสังคมสืบไป โดยจะศึกษาจากหลักฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับหลักสัมมาวาจา และศึกษารูปแบบ แนวทางการประนีประนอมข้อพิพาทตามหลักวิชาการของกระบวนการศาลยุติธรรม คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมจากประมวลกฎหมาย กฎกระทรวง และข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ศึกษาจากนักคิด นักวิชาการด้านสันติวิธีต่างๆ และทำการศึกษาวิเคราะห์ พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาตามแนวทางพระพุทธศาสนากับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้พิพากษาและผู้ประนีประนอมประจำศาล จำนวน ๘ คน โดยมีรายนามดังนี้

๑. นายปริญญา ปิ่นเพชร	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. ผศ.ดร.พูนศักดิ์ บุญสาส์	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. นายโสทธิผล มีทรัพย์	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๔. นายสมยศ สุนน	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๕. นายทวีศักดิ์ จารุชาติ	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๖. นายเกียรติศักดิ์ ศิริรัตน์พิทักษ์	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๗. นายชูชาติ ศรีแสง	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๘. นายชวลิต คำเพ็ง	ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นไปที่ กระบวนการการประนีประนอมในศาลประจำจังหวัดอุดรดิตถ์เท่านั้น

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๕ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ วาจา หมายถึง การสื่อภาษาที่เป็นถ้อยคำ คำกล่าว คำพูด ซึ่งใช้สื่อความหมายกัน โดยในที่นี้เจาะจงเฉพาะการพูดด้วยวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท ที่มีลักษณะของการชี้ให้เห็นโทษ ประโยชน์ การโน้มน้าว การชักนำ การชักจูง และการให้กำลังใจ

๑.๕.๒ สัมมาวาจา หมายถึง การเว้นจากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพื่อแฉ้อ และยังเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ถึง **หลักวาจาสุภาษิต** คือ วาจาที่กล่าวถูกต้องตามกาล, วาจาที่กล่าวอ่อนหวาน, วาจาที่กล่าวด้วยจิตประกอบด้วยเมตตา, วาจาที่กล่าวเป็นความจริง, วาจาที่กล่าวประกอบด้วยประโยชน์

๑.๕.๓ การประนีประนอม หมายถึง การสร้างความเข้าใจกัน ให้ตกลงกัน ให้ปรองดองกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยมีคนกลาง หรือบุคคลที่สาม ผู้มีคุณลักษณะของอันควรเป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาท ทำการพูดคุยกุญแจให้เสร็จ พูดจาให้ปรองดองกัน พูดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อย ทำให้ส่วนเสมอกัน เพื่อการผ่อนผันให้แก่กันและกัน การเข้าไปแทรกแซงหรือเข้าไปอยู่กลางระหว่างบุคคลสองคนหรือสองฝ่ายเพื่อขจัดข้อขัดแย้งหรือสร้างความปรองดอง ทั้งนี้โดยไม่มีการใช้อำนาจบังคับไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

๑.๕.๔ ผู้ประนีประนอมข้อพิพาท หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือ คนกลางที่คู่พิพาทตกลงให้ช่วยเหลือในการเสนอแนะหาทางออก อำนวยความ

สะดวกให้คู่ความให้สามารถเข้าใจกัน ตกลงกันและปรองดองกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ให้คู่พิพาทสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้

๑.๕.๕ ข้อพิพาท หมายถึง ความขัดแย้งหรือปัญหาอันเนื่องมาจากความคิดเห็น หรือมีความรู้สึกที่แตกต่างในด้านกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม

๑.๕.๖ ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอมข้อพิพาทที่ปรากฏตัวอยู่ในศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้เรื่องศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสาร

๑. พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส ได้กล่าวไว้ว่า การประนีประนอมโดยคนกลาง (Mediation) หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณี ซึ่งอาจจะเป็นรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ไข ปัญหา โดยสมัครใจมาพูดคุย อภิปรายถึงความแตกต่างในเรื่องต่างๆ และเนื่องจากเป็นความสมัครใจ ที่คู่เจรจาทันทีมาพูดคุยกันจึงเป็นการร่วมกันหาทางออกต่างๆ แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจไปสู่ผลที่คู่เจรจาทันทีพอใจ ดังนั้น คนกลางมีบทบาทอันสำคัญต่อการเข้าไปจัดการปัญหาข้อพิพาท โดยที่คู่ขัดแย้ง ต้องสมัครใจให้คนกลางเข้ามาทำหน้าที่ จึงแสดงให้เห็นว่าถ้าหากคู่ขัดแย้งไม่มีความไว้วางใจคนกลาง หรือผู้ประนีประนอม ก็ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จได้ การสร้างความไว้วางใจจึงเป็นเรื่องสำคัญของผู้ประนีประนอม^{๑๕}

๒. ปรัชญา อยู่ประเสริฐ ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการยุติข้อพิพาท ข้อโต้แย้ง ข้อเรียกร้องระหว่างคู่พิพาทไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากนิติกรรมหรือนิติเหตุโดยสันติวิธีที่คู่พิพาทเจรจากันเองหรือมีบุคคลที่สามารถมาช่วยในการเจรจาหรือชี้ขาดข้อพิพาทมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการ ต่อรอง เพื่อนำไปสู่การประนีประนอมที่จุดกึ่งกลางระหว่างความต้องการของคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทในการกำหนดความต้องการขั้นต่ำของคู่พิพาทเข้าแทรกแซงแนะนำจากชั้นของสถานะไปสู่จุดของการประนีประนอม หรือที่เรียกว่าวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win-Win Methods) เป็นวิธีการที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) และทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่ทั้งสองฝ่ายต้องการ เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีของความขัดแย้ง เข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นกับตัวพวกเขาทั้งนี้เพื่อหาหลักการแก้ไขที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจและ ยอมรับกันได้^{๑๖}

^{๑๕}พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส, พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๒.

^{๑๖}การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการเจรจาต่อรอง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.geocities.com/cu_la4/anuyato.tpt (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘).

๓. **เกษม คมสัต์ยธรรม** กล่าวไว้ว่า การประนอมข้อพิพาท หมายถึงทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทโดยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันทำให้คดียุติลง อันจะเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย การประนอมข้อพิพาท หมายความว่าความรวมถึงคดีอาญาประเภทความผิดอันยอมความได้ถ้าผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์สิทธิการดำเนินคดีก็ระงับไป^{๑๗}

๔. **สหาย ทริพย์สุนทรกุล** กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของการประนอมข้อพิพาทเป็นการลดข้อขัดแย้งป้องกันปัญหาอาชญากรรมสาเหตุที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทเกิดจากข้อขัดแย้งทางความคิด วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางด้านศาสนา การเมือง ผลประโยชน์การประนอมข้อพิพาทต้องใช้ทั้งยุทธวิธีและศิลปะ ผู้ประนีประนอมจะต้องมีคุณสมบัติที่น่าเชื่อถือมีคุณธรรม^{๑๘}

๕. **ภานุ รังสีสหัส** กล่าวว่า การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการระงับข้อพิพาท ที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยเป็นผลผลิตผลประการหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรอง แต่ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง กระบวนการดังกล่าวมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนกระตุ้นให้คู่ความตกลงกันได้ง่ายขึ้นแต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด กล่าวคือไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเหมือนตั้งอนุญาโตตุลาการ หรือผู้พิพากษา โดยเพียงสามารถแปลข้อความ แนะนำ เสนอแนะ ล่อใจ เกี้ยยกล่อมหรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขข้อพิพาทให้แก่คู่ความเท่านั้น เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยโดยทั่วไป ไม่ใช่เพื่อชี้แนะข้อตกลงให้คู่ความแต่ก่อนไปในทางที่จะช่วยทำให้การเจรจาต่อรองง่ายเข้าและทำความเข้าใจให้แก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความ จนกระทั่งได้รับข้อตกลงร่วมกันหรือมองเห็นทางออกของปัญหา (ที่แต่เดิมเป็นทางตัน)^{๑๙}

๖. **ประเวศ วะสี** ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมไว้ว่า ๑) ชำนาญการสื่อสาร ทั้งการพูดและการฟัง การถามเป็น ๒) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เป็นกลาง เชื่อมั่น ๓) มีความยุติธรรมสามารถที่จะเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้โดยง่าย ๔) มีจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในกระบวนการ เมื่อผู้ประนีประนอม มีความชำนาญในการสื่อสารทั้งการพูดการฟังและใช้คำถามให้เป็น เป็นเรื่องสำคัญ จะช่วยให้เกิดกระบวนการในการประนีประนอม และนำไปสู่ผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีมีความเป็นกลาง ก็จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่ความได้เป็นอย่างดีด้วย^{๒๐}

^{๑๗}เกษม คมสัต์ยธรรม, **คู่มือประนอมข้อพิพาทและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สทช.)**, สำนักงานอัยการสูงสุด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๘.

^{๑๘}สหาย ทริพย์สุนทรกุล, **คู่มือประนอมข้อพิพาท สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สทช.)** สำนักงานอัยการสูงสุด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๘.

^{๑๙}ภานุ รังสีสหัส, **แนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย**, ใน **รวมบทความ เทคนิค จิตวิทยา และการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

^{๒๐}ประเวศ วะสี, **ดับความขัดแย้งด้วยจิตวิวัฒน์และทางสายกลาง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การยุติความขัดแย้ง> (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๘).

๗. วันชัย วัฒนศัพท์ ผู้เชี่ยวชาญในด้านการเจรจาประนีประนอม ให้ความสำคัญกับ ทักษะในการสื่อสารของคนกลาง ซึ่งองค์ประกอบของการสื่อสารสามารถแบ่งได้เป็น การพูด การฟัง ภาษาท่าทาง ภาษาเขียน ทักษะที่สำคัญมากคือการฟัง การฟังอย่างตั้งใจ (Active listening) จะทำให้การสื่อสารในการเจรจานั้นประสบความสำเร็จ การฟังอย่างตั้งใจหรืออย่างมีปฏิสัมพันธ์จะเป็นการฟังที่ผู้ฟังแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้พูดด้วยภาษาท่าทาง เช่น พยักหน้า สบตา ส่งเสียง อือ! ฮี! เพื่อให้ผู้พูดเข้าใจว่าฟังอยู่ ถามคำถามรวมถึงกล่าวทวนคำพูด (Paraphrase) ในสิ่งที่ผู้พูดได้พูดออกไป รวมถึงกล่าวทวนอารมณ์ความรู้สึก เพื่อยืนยันในความถูกต้องของเนื้อหา เมื่อผู้ประนีประนอมมีหลักการพูด การฟัง ภาษาท่าทาง ภาษาเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ หลักการฟังอย่างตั้งใจ ทำให้คู่ความเห็นว่า ผู้ประนีประนอมให้ความสำคัญกับเรื่องราวข้อเท็จจริง ของคู่ความทำให้คู่ความเกิดความไว้วางใจ และเชื่อมั่นว่าผู้ประนีประนอมมีเจตนาที่จะช่วยคู่ความ ให้เกิดความเข้าใจกัน ตกลงกัน ประองตองกัน คู่ความจึงพร้อมที่จะไปปิดบังข้อเท็จจริงอันสำคัญต่อ กระบวนการประนีประนอมด้วย และการฟังอย่างตั้งใจยังช่วยให้ผู้ประนีประนอมได้ข้อมูล ได้ข้อเท็จจริงสามารถนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้ง จนเกิดความเข้าใจ และรู้หนทางในการแก้ไขปัญหา^{๒๑}

๘. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือในการบอกความต้องการ แสดงความประสงค์ ภาษาที่คนเราใช้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสมมติ ซึ่งอาจจะบังความจริงในระดับปรมาตมได้ เพราะคนเรามีความยึดติดในภาษาตามที่ตนมีอยู่ จึงไม่สามารถเข้าถึงความจริงได้ คนที่เข้าใจความจริงก็คือ รู้ว่าภาษานั้นเป็นเพียงสื่อเพื่อเข้าถึงสัจธรรม แต่ไม่ได้สื่อสัจธรรม เพราะภาษาแสดงสัจธรรมออกมาไม่ได้ แต่ภาษาสามารถทำให้คนที่ฉลาดใช้ความคิดพิจารณาเชื่อมโยง เพื่อจะเข้าถึงความจริงได้ต่อไป^{๒๒}

จากการศึกษาเอกสารพบว่า แนวทางการประนีประนอมข้อพิพาทเป็นหลักการที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม เพราะเหตุว่าสังคมนั้นวันยิ่งมีความขัดแย้งกันมากยิ่งขึ้น เพราะสาเหตุจากภาวะอำนาจ อิทธิพล พฤติกรรม วิสัยทัศน์ ค่านิยม เป็นต้น ซึ่งโดยภาพรวมแล้วถือว่าแนวคิดการประนีประนอมเป็นหลักการที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ต้องผ่านการฝึกฝนอบรมอย่างเป็นกิจจะลักษณะ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการพูดโดยภาพรวมตามหลักการเท่านั้น แต่เท่าที่พบยังไม่มีการพูดถึงเจาะจงลงในประเด็นปลีกย่อยว่าด้วยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจา เพื่อการประนีประนอมเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. สมภาคย์ ตระการกุลพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ขั้นตอนการประนีประนอม ในกระบวนการยุติธรรม ผู้ประนีประนอมมีบทบาทหน้าที่สำคัญ คือ ต้องมีความศรัทธาและมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการประนีประนอม และมีความมั่นใจในระบบเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับคู่ความได้ เล็งเห็นถึงความสำคัญของระบบการประนีประนอม มีบุคลิกภาพให้คู่ความประทับใจการนั่งฟัง ต้องวางท่าด้วยความมั่นคงหนักแน่น มีความสง่าสุภาพน่าเชื่อถือ ใช้คำสุภาพมีหลักฐาน ไพเราะอ่อนหวาน ไม่ข่มขู่ ศึกษาวิเคราะห์คดีล่วงหน้า มีความเป็นกลางอันเป็นคุณลักษณะของสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อผู้

^{๒๑} วันชัย วัฒนศัพท์, “การป้องกันและระงับความขัดแย้งโดยสันติวิธี”, ๒๕๕๐. (อัสสัมชัญ)

^{๒๒} ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การสื่อสารภาษาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๕.

ประนีประนอมมีความศรัทธาเชื่อมั่นในกระบวนการในการประนีประนอมแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจในการทำหน้าที่ รวมทั้งคู่ความก็จะเกิดความมั่นใจเกิดความเชื่อถือ ต่อกระบวนการและต่อผู้ประนีประนอมว่าจะสามารถช่วยเหลือทำให้การดำเนินการประนีประนอมนั้นมีผลสำเร็จ^{๒๓}

๒. ปกรณ์ ศรีปลาด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประนีประนอมข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท: กรณีศึกษามโหสถชาดก ผลการวิจัยพบว่า มีหลักธรรมเชิงรับในการประนีประนอมข้อพิพาทที่ใช้กับเชิงปัจเจกบุคคล จะต้องมียุทธธรรมประกอบด้วย ๒ ประการ คือ ๑) ชั้นติธรรม ๒) หลักอนัตตา และพบหลักธรรมเชิงรุกในการประนีประนอมข้อพิพาท เป็นปัจจัยเชิงบวกต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ประกอบด้วยหลักธรรม ๒ ประการ คือ ๑) หลักการวธธรรม ๒) การปราศจากอคติ ๔ เมื่อผู้ประนีประนอมมีคุณธรรมเกิดขึ้นในใจโดยเฉพาะหลักการวธธรรม และการปราศจากอคติในใจ จะช่วยให้สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา เป็นถือนำเชื่อถือไว้วางใจ ที่สำคัญทำให้การทำหน้าที่ประนีประนอมมีความถูกต้องชอบธรรม^{๒๔}

๓. ชลากร เทียนส่องใจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเจรจาประนีประนอมคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของโดดเด่นของการเป็นผู้ประนีประนอมของพระพุทธเจ้า คือ การตระหนักรู้ถึงหายนะที่จะเกิดขึ้นจากข้อพิพาทของคู่กรณี โดยเฉพาะกรณีความขัดแย้งกันเองของพระภิกษุชาวโกสัมพี ซึ่งจะทำให้บานปลายและทำให้สงฆ์แตกแยกกัน เรียกว่า สังฆเภท และพระองค์เข้ามาประนีประนอมโดยไม่ต้องให้เขานิมนต์ พระองค์ถือเป็นความรับผิดชอบโดยตรงในฐานะผู้นำองค์กรสงฆ์และอีกประการหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการความขัดแย้ง คือ การมีต้นทุนทางสังคมสูง ทำให้เกิดความไว้วางใจของคู่พิพาทนั่นเอง คุณลักษณะของพิเศษสามารถกำหนดทราบหายนะล่วงหน้าได้ เช่น หากพระองค์ไม่เข้า มาประนีประนอมจะทำให้เกิดหายนะขึ้น พระองค์จึงต้องเข้ามาโดยไม่ต้องรอให้ใครนิมนต์ และอีกอย่างหนึ่งคือ การมีต้นทุนทางสังคมสูง เป็นที่รู้จักและเคารพศรัทธาของคนอย่างกว้างขวาง และไม่มีความเสื่อมเสียในเรื่องใด ๆ ทำให้เกิดความเคารพศรัทธาเชื่อฟังและไว้วางใจพระองค์ อันเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการประนีประนอม^{๒๕}

๔. ชลากร เทียนส่องใจ ได้กล่าวถึงการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้งว่า บทบาทหน้าที่ของคนกลางจะเป็นผู้ที่ใช้คำแนะนำและพร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการปัญหาความขัดแย้งเพื่อที่จะให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้คนกลางจะไม่มีอำนาจบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติ

^{๒๓} สมภคย์ ตรีการกุลพันธ์, ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรม, **หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ ๑๒**, (วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘ - ๑๙.

^{๒๔} ปกรณ์ ศรีปลาด, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท: กรณีศึกษามโหสถชาดก, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๕} ชลากร เทียนส่องใจ, การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ตามคำแนะนำแต่อย่างใด รูปแบบของพุทธวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางแบ่งออกได้เป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ๑. ขั้นตอนกัลยาณมิตร ๒. ขั้นตอนโยนิโสมนสิการ และ ๓. ขั้นตอนการจัดการปัญหา ความขัดแย้ง การเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ เป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีที่นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการ ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแล้วยังเป็นการ สร้างสัมพันธภาพที่ยั่งยืนดังเช่นการให้อภัยทาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทาง พระพุทธศาสนา^{๒๖}

๕. พระอติคักดิ์ วชิรปญโญ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณา การว่า มีเกณฑ์คุณลักษณะเครื่องบ่งชี้อยู่ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ทางด้านกายภาพ เป็นผู้ที่มีสติเป็น เครื่องกำกับตนและมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด ๒. พฤติกรรม เป็นผู้ที่ดีวางตนอยู่ในกรอบของ ศีลธรรมอันดีงาม ๓. ทางจิตใจ เป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาปราศจากอคติมีจิตใจเป็นสุข และ ๔. ทาง ปัญญา เป็นผู้รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี^{๒๗}

๖. สุภาพรรณ เพิ่มพูน ได้กล่าวว่า รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการ ช่วย เน้นย้ำความเป็นมืออาชีพตามหลักใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ หลักการพื้นฐาน ผู้ประนีประนอม และ กระบวนการในแต่ละประเด็นสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน เบื้องต้น ต้องอาศัยหลักการพื้นฐานคือ การเข้าใจอย่างถ่องแท้ในข้อเท็จจริง อันประกอบด้วยธรรมต่าง ๆ ทาง พระพุทธศาสนาโดยผ่านการวิเคราะห์อย่างถ่วงถ่วง มีเหตุผล แล้วจึงตัดสินใจนำสู่ทางการเจรจาไกล่ เกลี่ย หลักการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ได้อย่าง กลมกลืน พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนกลาง ๆ จึงเหมาะกับผู้ที่ทำหน้าที่คนกลาง ที่จะนำไปสู่การร ดเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ความ โดยเป็นหลักธรรม หมวดอคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ วจีสัจจริต ๔ มรรคมืองค์ ๘ สาราณียธรรม ๖ และหลักธรรมสำหรับการค้นหาความจริงอันนำไปสู่การไกล่เกลี่ย อย่างมีประสิทธิภาพ คือ อริยสัจ ๔ เพราะไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็นำหลักนี้ไปใช้ได้เพราะเป็นหลัก สากล^{๒๘}

๗. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการ จัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษากรณีกลุ่มแม่น้ำตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่” ทฤษฎีความ ขัดแย้งเหตุผลที่ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งมาเป็นทฤษฎีในการดำเนินการวิจัยเพราะความขัดแย้งเป็นเรื่อง ของการไม่เห็นพ้องระหว่างกลุ่ม (มนุษย์) ตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป (ประชาชน สังคม กลุ่มประชาชน กลุ่ม ชาตินิยม ประเทศ รัฐ วัฒนธรรม) ผู้ซึ่งมีผลประโยชน์ต่างกันมีเป้าหมายและหรือค่านิยมต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระดับความเข้มข้นของการเห็นแย้งกัน การไม่ลงรอยกันหรือการปะทะระหว่างบุคคล ความคิดหรือผลประโยชน์ทำให้ข้อพิพาทพัฒนาไปเป็นการเผชิญหน้ากัน และท้ายที่สุดก็กลายเป็น

^{๒๖} นายชลากร เทียนส่องใจ, การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับการ จัดการความขัดแย้ง, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๗} พระอติคักดิ์ วชิรปญโญ, คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๒๘} สุภาพรรณ เพิ่มพูน, รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทเชิงพุทธบูรณาการ, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับคนและเกี่ยวกับความรู้ของคน ความรู้สึก อารมณ์ และปัญหาต่างๆ ของคน เพราะฉะนั้นการรับรู้ความรู้สึกและปัญหาต้องได้รับการแก้ไขเพื่อสร้างผลที่ได้อย่างต่อเนื่องของความขัดแย้งจะต้องหาข้อตกลงให้ได้ หรือไม่ก็ต้องมีการประนีประนอม นอกจากนี้ข้อพิพาทหรือความขัดแย้งแฝงจะเป็นบันไดนำไปสู่ความขัดแย้งอีกหลายขั้นตอน จนในที่สุดก่อให้เกิดความรุนแรง^{๒๙}

๘. พระมหาสุรวุฒิ จนทนมโม (แสงมะโน) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยได้พบหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีลักษณะที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้บริหารสรุปได้ว่า สัมมาวาจา ได้แก่การกล่าววาจาโดยชอบ วาจาดี ถูกต้อง สมบูรณ์ หรือการแสดงออกทางกายหรือวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจในการใช้วาจาที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว มีลักษณะที่เป็นทั้งศีลคือข้อห้าม และธรรม คือข้อแนะนำให้ปฏิบัติ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะ และสัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ^{๓๐}

๙. พระมหาไพรัช โชติรัตนโน (เชื้อแก้ว) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องวาจาในพระพุทธศาสนา : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” ผลการวิจัยได้พบหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีลักษณะที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้บริหาร สรุปได้ว่า วาจาเป็นถ้อยคำที่อยู่ในฐานะเป็นสื่อถ่ายทอดสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความสำคัญในแง่ของการเผยแผ่พระธรรมคำสอน การใช้ถ้อยคำที่เป็นสุภาสิตมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องสมานไมตรีของคนในสังคมทั้งสังคมขนาดเล็กเช่นครอบครัวและสังคมขนาดใหญ่ วาจาที่เป็นวจีกรรมฝ่ายกุศลมีความสำคัญเพราะเป็นหลักปฏิบัติเพื่อฝึกฝนอบรมตนเองเพื่อให้พร้อมที่จะพัฒนาตนเอง การใช้วาจาที่เป็นถ้อยคำที่เป็นสุภาสิตย่อมก่อให้เกิดโทษคือสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง และวิญญูชนิตีเตยนส่วนการใช้วาจาที่เป็นสุภาสิตย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น^{๓๑}

๑๐. พระมหาศรีสุพรรณ อุตตที่โป (ค่านนท์) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยได้พบหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีลักษณะที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้บริหาร สรุปได้ว่า ประโยชน์ที่เกิดจากการกล่าววาจาสุภาสิต ทำให้ผู้ฟังมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม ยังเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมในด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง ทำให้ผู้มีหน้าที่ปกครองเป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติ สังคมเกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อยู่ใต้ปกครอง รู้จักพูด

^{๒๙} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีกลุ่มแม่น้ำตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๓๐} พระมหาสุรวุฒิ จนทนมโม (แสงมะโน), “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๓๑} พระมหาไพรัช โชติรัตนโน (เชื้อแก้ว), “มโนทัศน์เรื่องวาจาในพระพุทธศาสนา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

มีวาจาสัตย์ รู้จักทำความสงบใจ ไม่หลงไหลในอำนาจ ด้านสังคมสงเคราะห์ทำให้คนในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้นทั้งในระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ^{๑๒}

๑๑. ธนัชกร กิรติเสถียร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยได้พบหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีลักษณะที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการใช้วาจาเพื่อการบริหารงานของผู้บริหาร สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทยึดหลักกัมมัฏฐานในการใช้วาจา และการบรรลุเป้าหมายของการใช้วาจาขึ้นอยู่กับ การเลือกใช้ภาษา การเลือกคน การเลือกแคว้น การใช้ภาษาพูด และการใช้ภาษากาย ส่วนประเด็นการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์พบว่า พุทธพจน์ของพระผู้มีพระภาคล้วนถือเป็นวาจาสุภาสิตได้ทั้งสิ้น สามารถนำพาชีวิตของผู้ปฏิบัติตามให้เข้าถึงความสงบสุขได้ในสองระดับ กล่าวคือ การปฏิบัติที่ถูกต้องตั้งมาต่อตนเอง ต่อญาติมิตร บริวาร และสังคม^{๑๓}

จากการที่ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การประนีประนอม คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือบางครั้งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการเจรจาต่อรองเป็นการบรรเทาและแก้ปัญหาความขัดแย้งของคู่กรณี งานวิจัยที่กล่าวถึงจะเน้นด้านแนวคิด ทฤษฎีที่ว่าด้วยการประนีประนอม ซึ่งยังขาดในเรื่องของการนำไปปฏิบัติใช้ในสถานที่จริง และงานวิจัยที่ว่าด้วยสัมมาวาจา ก็เป็นการวิจัยในเชิงทฤษฎี หลักการและแนวทาง แต่ในภาคของการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานที่จริงยังไม่ปรากฏในงานวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม โดยเน้นภาคสนามหรือการนำไปปฏิบัติจริง กล่าวคือ เน้นลงพื้นที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้วยเชื่อว่าในแต่ละสถานที่หรือในแต่ละแห่งย่อมมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันไปไม่มากนักน้อย ดังนั้นในการนำหลักสัมมาวาจาไปประยุกต์ใช้เพื่อการประนีประนอมย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในสถานที่จริงและผู้สนใจในการศึกษาต่อไป

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อประนีประนอม: กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. ขั้นตอนที่ ๑ ขึ้นรวบรวมข้อมูลแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอม และบทบาทการทำหน้าที่การประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมุ่งเน้นจากการศึกษาทั้งเอกสารและกระบวนการด้านการประนีประนอมเป็นหลัก

๒. ขั้นตอนที่ ๒ ทำการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาข้อมูล รูปแบบ แนวทาง วิธีการการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

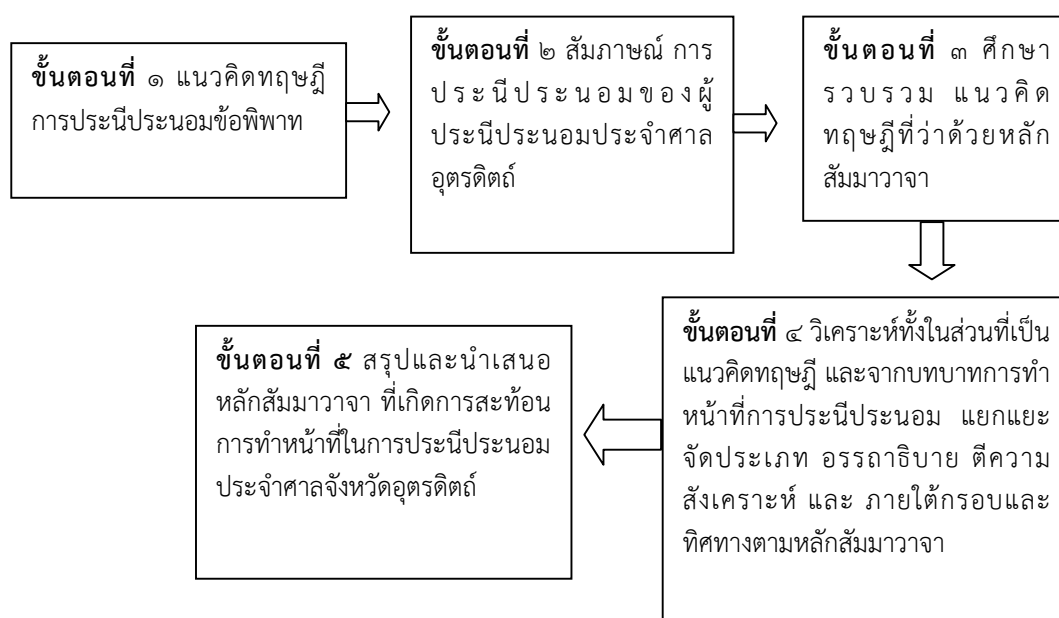
^{๑๒}พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (คำานนท์), “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^{๑๓}ธนัชกร กิรติเสถียร, “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๓. **ขั้นตอนที่ ๓** จะทำการศึกษารวมรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่ว่าด้วยหลักสัมมาวาจา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อค้นหารูปแบบ แนวทาง วิธีการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมสังคมสันติสุข

๔. **ขั้นตอนที่ ๔** จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และจากบทบาทการทำหน้าที่ประนีประนอม ทำการวิเคราะห์ แยกแยะ จัดประเภทตามความเหมาะสมของเนื้อหา อรรถาธิบาย ดีความ สังเคราะห์ และผลที่สะท้อนการใช้วาจา โดยอยู่ภายใต้กรอบและทิศทางตามหลักสัมมาวาจา

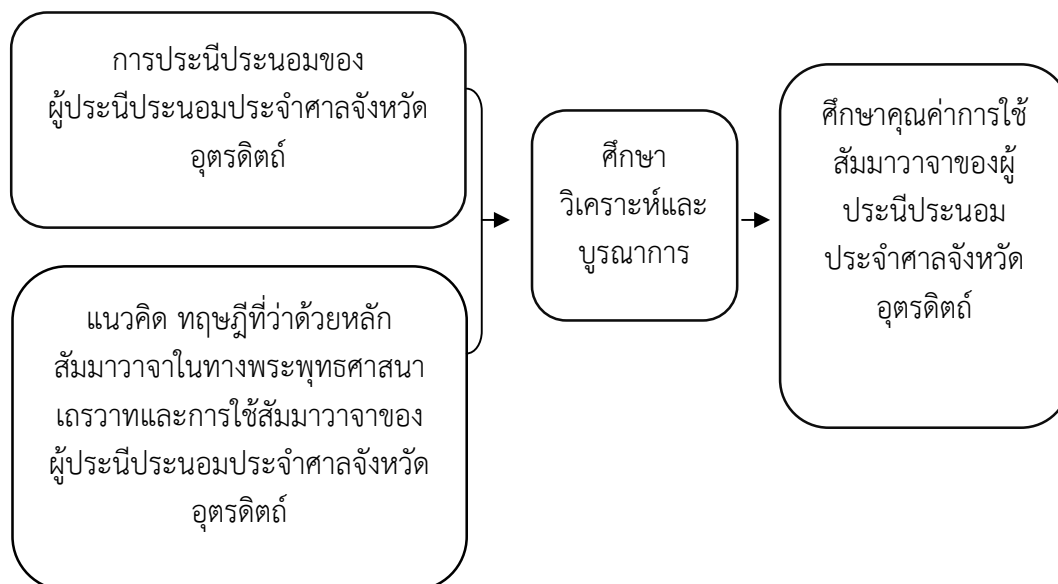
๕. **ขั้นตอนที่ ๕** สรุปและนำเสนอหลักสัมมาวาจา เพื่อเป็นแนวทางแห่งปฏิบัติและนำเสนอรายงานผลการวิจัยเพื่อการประนีประนอม โดยการสะท้อนจากการทำหน้าที่ประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์

แผนภูมิที่ ๑.๑ แสดงกระบวนการในการดำเนินการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้ทราบถึงการประเมินประสิทธิผลของผู้ประเมินประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
- ๑.๙.๒ ทำให้ทราบถึงหลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประเมินประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
- ๑.๙.๓ ทำให้ทราบถึงคุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประเมินประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

บทที่ ๒

การประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการประนีประนอมข้อพิพาท โดยอาศัยบริบทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลทั้งด้านเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอม และประวัติการประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีประเด็นที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. บริบทการประนีประนอม
๒. ความหมายการประนีประนอมข้อพิพาท
๓. ประเภทของการประนีประนอมข้อพิพาท
๔. วิธีการและกลยุทธ์ของการประนีประนอมข้อพิพาท
๕. ประโยชน์ของการประนีประนอมข้อพิพาท
๖. ความเป็นมาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
๗. ขั้นตอนการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
๘. สรุป

๒.๑ บริบทการประนีประนอม

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีความขัดแย้งมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าสังคมไหน ๆ ความขัดแย้งได้นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน บางสังคมแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความรุนแรง บางสังคมก็แก้ด้วยสันติวิธี แนวทางแก้ไขดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ดังตัวอย่างการแก้ไขความขัดแย้งในอดีต ตั้งแต่สมัยสุโขทัยได้ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ หลักศิลาจารึก ซึ่งปรากฏถ้อยคำที่จารึกในแท่งศิลาว่า ตอนหนึ่งว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ ไฟรพ้าหน้าปากกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บฟ่องข้องใจ มักจะกล่าวถึงเจ้าเถิง ขุนบ่ไว้ในสันกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มั่นด้วยชื่อไฟรพ้าในเมืองสุโขทัยจึงชม” ซึ่งมีนัยยะสะท้อนการระงับข้อพิพาทความขัดแย้งโดยการไกล่เกลี่ยหรือการประนีประนอมมากกว่าที่จะให้มีการตัดสินคดีแบบแพ้ชนะกัน

นอกจากนี้ยังพบว่าในสมัยอยุธยาพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการออกกฎหมายอันเป็นรัฐาธิปัตย์ในจุลศักราช ๑๑๖๖ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้ออกกฎหมายเรียกว่ากฎหมาย

ตราสามดวง^๑ โดยตอนที่สองในต้วบทพระธรรมศาสตร์ อธิบายถึงลักษณะผู้ที่จะเป็นตระลาการและมีพระไอยการกำหนดคุณสมบัติตระลาการ ดังนี้^๒

๑. ตระลาการที่นับถือศาสนาเดียวกันหรือประเภทเดียวกัน
๒. ตระลาการที่เป็นนายร้อยหรือนายแขวงในหัวเมืองส่วนนอก
๓. ตระลาการที่มีใจไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด
๔. ตระลาการที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นตระลาการผู้ใหญ่
๕. ตระลาการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง
๖. ตระลาการผู้ใกล้ชิดที่รับเลือกเข้ามาด้วยความยินยอมของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย

คำว่าตระลาการในที่นี้ หมายถึง ผู้พิพากษา และบุคคลอื่นซึ่ง ได้แก่ นายร้อย นายแขวง รวมถึงพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางกฎหมาย บริบทดังกล่าวคือคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในสมัยปัจจุบัน

ในสมัยปัจจุบัน การแก้ไขความขัดแย้งได้ปรากฏเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ มีกฎหมายตราสามดวง เพื่อใช้ในการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินและการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมตามหลักพระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์ยังคงยึดถือกันอยู่ จนกระทั่งประเทศไทยมีการปรับปรุงระบบกฎหมายให้ทันสมัยเทียบเท่านานาชาติอารยประเทศ และได้มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการประนีประนอมยอมความไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องเอกเทศสัญญา มาตรา ๘๕๐ ถึงมาตรา ๘๕๒ ถือเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นวิธีการหนึ่งในระบบของการระงับข้อพิพาทที่ทำให้คู่กรณีผ่อนปรนให้แก่กัน

๒.๒ ความเป็นมาของการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลยุติธรรม

ประวัติความเป็นมาของการประนีประนอมในระบบศาลยุติธรรมได้ปรากฏชัดเจนและมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย มีจุดเริ่มต้นจากศาลแพ่งเป็นศาลแรกที่ยังริเริ่มนำเอากระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่น นอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาลด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้ และเป็นต้นแบบของศาลต่าง ๆ อีกด้วย โดยนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ฯพณฯ นายประมาธ ชันชื้อ ประธานศาลฎีกา ได้สนับสนุนให้นำเอากระบวนการระงับข้อพิพาทโดยทางอื่น นอกจากการพิจารณาคดีตามปกติของศาล ด้วยแนวทางการประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้อย่างเต็มรูปแบบและแพร่หลายมากขึ้นในศาลไทยและกระทรวงยุติธรรมสืบเนื่องจากนายบุญสิน ตูลากัน การจัดสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าคณะและหัวหน้างานธุรการในศาลแพ่งขึ้น เพื่อหาแนวทางการจัดระบบการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลแพ่ง ต่อมานายสุวิทย์ ธีรพงษ์ เข้ารับตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง ได้ประสานงานต่อจนได้ออกระเบียบเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ “ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อ

^๑เจียร เจริญวัฒนา, ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๘), หน้า ๕๕๖.

^๒ควอริช เวลส์, การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๕.

ยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. ๒๕๓๗” ออกมาบังคับใช้ และดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทตั้งแต่บัดนั้นมา และศาลอื่นได้ดำเนินการต่อมา^๓

กระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นได้มีหนังสือแจ้งศาลต่าง ๆ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๓๘ โดยได้แจ้งว่ามีโครงการร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พร้อมทั้งส่งเอกสารแสดงรูปแบบการประนีประนอมข้อพิพาทในศาล กระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีความร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลขึ้น โดยกำหนดให้มีรูปแบบและตัวอย่างของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทดังกล่าว กับจะจัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการเพื่อให้เข้างานไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท เพื่อพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทให้เป็นระบบและอยู่ในแนวเดียวกันทั้งราชอาณาจักร

การประนีประนอมข้อพิพาทไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องบัญญัติรับรองให้อำนาจไว้ จึงอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๐ ทวิ มารองรับการจัดระบบ จากระเบียบวิธีการและการใช้อำนาจของผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม อาจใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกระทำการอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้

๒.๓ ความหมายการประนีประนอมข้อพิพาท

การประนีประนอมข้อพิพาท ในปัจจุบันได้รับความนิยมและถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งภายในและภายนอกศาล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคดีอื่น ๆ ทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีความผิดอันยอมความได้ คำว่าการประนีประนอมมีความหมายเช่นเดียวกันกับการไกล่เกลี่ย (Conciliation) ซึ่งมีความหลากหลายตามนักวิชาการที่ได้เสนอแนะไว้กล่าวคือ คำว่า Conciliation นั้นมาจากภาษาละติน Conciliation หมายถึง การเข้ามาใกล้กัน ทำให้ข้อขัดแย้งหมดไปหรือทำให้ผู้ที่เห็นแตกต่างกันหรือผลประโยชน์ขัดแย้งกันเกิดความพอใจ^๔ ประนีประนอม ตามพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้คำจำกัดความไว้ว่า การพ่อนหนักให้เป็นเบา ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ให้เสร็จไปด้วยต่างฝ่ายต่างยอมซึ่งกันและกัน^๕

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร ได้ให้ความหมายของคำว่า “การประนีประนอมข้อพิพาท” ว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทแบบหนึ่งที่บุคคลที่สามมีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน เพื่อระงับข้อพิพาทและบุคคลที่สามทำความเห็นของตนเสนอให้คู่พิพาทพิจารณาเพื่อปฏิบัติตาม หากคู่พิพาทเห็นคล้อย

^๓ชุดาภรณ์ เหมโลหะ, “ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในภาคปฏิบัติ : ศึกษากรณีคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๔.

^๔วรรณชัย บุญบำรุง, **หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**. (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

^๕ดูรายละเอียดใน ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๒.

ตามก็จะเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความตามความเห็นของบุคคลที่สาม ซึ่งมักได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่นี้ ก็เพราะเป็นบุคคลที่คู่พิพาทยอมรับนับถือในเรื่องคุณธรรม และ/หรือความสามารถ^๖

ภานู รังสีหัทธ ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า การประนีประนอมข้อพิพาท คือ กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ เป็นกระบวนการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน^๗

วันชัย วัฒนศัพท์ กล่าวว่า การประนีประนอม หมายถึง การระงับข้อพิพาทโดยอาศัยคนกลาง เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องของกระบวนการเจรจาโดยความช่วยเหลือของคนที่เข้าไปอยู่ตรงกลางที่เรียกว่า ผู้ประนีประนอมข้อพิพาท ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่เป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใด^๘

สรุปได้ว่า การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทหรือกระบวนการหนึ่ง ที่มีบุคคลที่สามเข้ามามีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยอย่างเป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมได้ การประนีประนอมข้อพิพาท ในปัจจุบันได้รับความนิยมและถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งภายในและภายนอกศาล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคดีอื่นๆ ทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีความผิดอันยอมความได้

๒.๔ ลักษณะการประนีประนอมข้อพิพาท

ในการระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมข้อพิพาท มีลักษณะการประนีประนอมโดยแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทกลับคืนดี เป็นการไกล่เกลี่ยโดยที่คู่พิพาทยังคงรักษาสัมพันธภาพต่อกันไม่เกิดอคติที่ไม่ดีต่อกันและเกิดผลดีต่อคู่พิพาทหากยังต้องการดำเนินธุรกิจร่วมกัน หรือธุรกิจที่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ร่วมกันต่อไป โดยไม่มีผู้แพ้ ผู้ชนะ การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยลักษณะนี้มีได้วัตถุประสงค์ฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก

๒. การไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดข้อตกลงเป็นการช่วยให้คู่พิพาทได้ตกลงกันในเงื่อนไขสำคัญโดยต่างฝ่ายต่างได้รับผลบรรลุตามความประสงค์ซึ่งทั้งสองฝ่ายพึงพอใจไม่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ ทำให้เกิดการยุติในข้อขัดแย้งและนำไปสู่ข้อตกลงกันเป็นความสำคัญของการระงับข้อพิพาท^๙

^๖ พิชัยศักดิ์ หรยางกูร, พจนานุกรมอนุญาโตตุลาการ, (๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^๗ ภานู รังสีหัทธ, รวมบทความการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๘ วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๑ - ๑๔๒.

^๙ ศักดา วัตตธรรม, ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐.

๒.๕ ความหมายของผู้ประนีประนอมข้อพิพาท

การประนีประนอมข้อพิพาทนั้น เมื่อเกิดข้อขัดแย้งขึ้น ต้องอาศัยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางคอยช่วยเหลือ คนกลางดังกล่าว เรียกว่า ผู้ประนีประนอม ซึ่งหมายถึง บุคคลที่สาม ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยผู้ประนีประนอมไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจได้ด้วยความสะดวกใจและสามารถตกลงร่วมกันได้^{๑๐} นอกจากนี้นักวิชาการได้ให้ความหมายผู้ประนีประนอมเพิ่มเติม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ ได้ให้ความเห็นว่า “ผู้ประนีประนอม” หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมที่เป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใด การปรับเปลี่ยนกรอบคำพูดและกระบวนการใหม่ การสร้างสะพานไมตรีแทนการสร้างกำแพงกีดกัน และการไม่ขยายประเด็นให้เป็นเรื่องใหญ่^{๑๑}

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ ได้ให้ความเห็นว่า “ผู้ประนีประนอม” หมายถึง บุคคลที่สามซึ่งเป็นผู้ประนีประนอมที่มีความเป็นอิสระ และความเป็นกลางแต่ไม่มีอำนาจ ชี้ขาดข้อพิพาททำการช่วยเหลือในการเจรจาประนีประนอมข้อพิพาทให้ทั้งสองฝ่ายยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันจนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันต่อไป^{๑๒}

โชติช่วง ทังวงศ์ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า “ผู้ประนีประนอม” หมายถึง บุคคลที่สามผู้เป็นผู้ประนีประนอม เข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคุณค่า เพื่อระงับข้อพิพาทนั่นเอง^{๑๓}

พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมนันท) ให้ความเห็นว่า “ผู้ประนีประนอม” หมายถึง บุคคลที่สาม คนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอมที่มีความอิสระเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นผู้มีความรู้ความสามารถปรับเปลี่ยนกรอบคำพูดและกระบวนการทัศนได้รับการยอมรับจากคู่พิพาท และไม่มีอำนาจชี้ขาดใด ๆ ทั้งสิ้น มีเพียงบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อสร้างสะพานไมตรีสามัคคี แทนการสร้างกำแพงกีดกัน ให้คู่พิพาทสามารถตกลงกัน ยินยอมลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กัน จนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทกันต่อไป^{๑๔}

^{๑๐}Christopher W. Moore, *The Mediation Process Practice Strategies for Resolving Conflict*, 2nd ed. (U.S.A.: Jossey-Bass Inc., 1996), p. 15.

^{๑๑}วันชัย วัฒนศัพท์, *คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท*, หน้า ๑๔๑.

^{๑๒}ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, *ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, รวมบทความ, เทคนิคจิตวิทยาและการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*, รวบรวมจัดพิมพ์โดยสำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนาเพชรจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

^{๑๓}โชติช่วง ทังวงศ์, “จัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักข้อพิพาทศาลยุติธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๙๘.

^{๑๔}พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมนันท), *คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ*, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

๒.๖ ประเภทของการประนีประนอมข้อพิพาท

การประนีประนอมข้อพิพาทสามารถแบ่งรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาล

การประนีประนอมข้อพิพาทก่อนจะมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือแม้จะฟ้องร้องคดีต่อศาลแล้ว แต่ถ้าคู่กรณีมีความต้องการที่จะยุติข้อพิพาท โดยไม่ประสงค์จะดำเนินการในศาล การประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาลจึงอาจเกิดได้ทุกเวลานับแต่เริ่มเกิดข้อพิพาทขึ้น การประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาลเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งมีข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกัน กล่าวคือ การประนีประนอมนอกศาลเน้นข้อตกลงที่สมประโยชน์แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายมากที่สุด เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ และคู่ความมีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจาไกล่เกลี่ย เป็นต้น^{๑๕}

๒. การประนีประนอมข้อพิพาทในศาล

การประนีประนอมข้อพิพาทในศาล หมายถึง คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล โดยศาลเป็นผู้ดำเนินการให้ หากคู่ความสามารถตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และศาลจะมีคำพิพากษาตามที่คู่ความตกลงกัน โดยมีข้อยกเว้นบางประการหรือหากตกลงกันได้เพียงบางส่วนศาลก็จะสืบพยานและมีคำพิพากษาในประเด็นที่ตกลงกันไม่ได้เท่านั้น

การประนีประนอมทั้งสองประเภท มีข้อแตกต่างระหว่างสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาลและทำในศาล มีความแตกต่างกันดังนี้

๑. สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาล หากต่อมาภายหลังคู่สัญญาบิดพลิ้ว ไม่ยอมตามสัญญา ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายก็ต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไปฟ้องต่อศาล เพื่อบังคับให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญานั้นอีกที

๒. สัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หากต่อมาคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบิดพลิ้วไม่ปฏิบัติตาม ก็ไม่ต้องนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลอีกครั้ง โดยฝ่ายผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ทันที กล่าวคือ คู่สัญญานั้นอาจถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดชำระหนี้ให้ฝ่ายเสียหายได้ หรือบังคับให้ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ให้ออกไปจาก บ้านเช่าที่ระบุไว้ในคำพิพากษาได้^{๑๖}

คดีที่จะทำการประนีประนอมยอมความได้ มีทั้งคดีแพ่งทุกประเภท และคดีอาญาที่ยอมความได้ และการประนีประนอมยอมความไม่ว่าในศาลหรือนอกศาลเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งสิ้น การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยการตกลงกันด้วยการประนีประนอมยอมความนั้นเป็นวิธีการเหมาะสมที่จะทำให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ระงับลงโดยที่ยังคงรักษาสัมพันธภาพอันดีของคู่กรณีไว้ได้เป็นอย่างดี

^{๑๕} ศักดา วัตตธรรม, ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑.

^{๑๖} สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุด, (มปป.), กฎหมายที่ควรรู้สำหรับผู้นำท้องถิ่นในการประนีประนอมข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน, หน้า ๑๖.

๒.๗ แนวคิดการประนีประนอมข้อพิพาทในศาล

แนวคิดหลักการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลมีความสำคัญต่อการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งได้นำไปสู่การสร้างระบบและรูปแบบแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ประนีประนอม กล่าวคือ ระบบถือว่าเป็นหลักในการวางระเบียบการประนีประนอม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ผู้ประนีประนอมจะต้องคำนึงถึงตลอดระยะเวลาที่ทำการประนีประนอมข้อพิพาท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดระบบการไกล่เกลี่ย

๑. การประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องอาศัยความสมัครใจที่แท้จริงของคู่พิพาท มิใช่การบังคับหลอกลวง คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันจะต้องมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งให้หมดไป คู่พิพาทอาจยกเลิกการเจรจาเมื่อใดก็ได้ หากเห็นว่าการประนีประนอมข้อพิพาทนั้นไม่ได้ตั้งบนฐานของความเป็นกลาง คู่พิพาทมีเจตนาอื่นแอบแฝง หรือเห็นว่าไม่สมควรที่จะมีการเจรจาต่อไป

๒. การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีมีอำนาจในการตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของตนเองโดยแท้ ไม่มีการนำปัจจัยภายนอกมาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ

๓. การประนีประนอมข้อพิพาทจะไม่มีมีการพิจารณาหรือตัดสินว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดในข้อกฎหมาย และหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงความเป็นไปได้ในอดีตซึ่งเป็นที่มาของการพิพาท แต่หากจะกล่าวถึงก็เพียงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สำคัญมาประกอบการตัดสินใจและหาแนวทางการเจรจาเท่านั้น

๔. การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นการยุติข้อพิพาทโดยคู่กรณีต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ ไม่มีฝ่ายใดเสียเปรียบหรือได้เปรียบ แต่เป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย เนื่องจากคู่พิพาทเป็นผู้เลือกผลการเจรจาเอง ข้อพิพาทจึงยุติลงด้วยความรู้สึกพอใจ^{๑๗}

๒.๘ วิธีการและกลยุทธ์ของการประนีประนอมข้อพิพาท

๒.๘.๑ วิธีการประนีประนอมข้อพิพาท

การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ต้องใช้การเจรจาต่อรอง โดยอาศัยบุคคลที่สามซึ่งทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” เข้าร่วมในกระบวนการด้วย หากผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งอย่างเป็นระบบแบบแผน มีการวางขั้นตอนที่รัดกุมรอบคอบแล้ว จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดีและบรรลุผลได้โดยง่าย ดังนั้นวิธีการหรือขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องคำนึงถึงทุกครั้งที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง^{๑๘} โดยมีลำดับ ขั้นตอนที่ต้องศึกษาดังต่อไปนี้

๑. **การนัดไกล่เกลี่ย** การประชุมกันครั้งแรกของคู่พิพาทหากเป็นไปด้วยดี ราบรื่น การประชุมครั้งต่อ ๆ ไปก็จะดึงดูดให้คู่กรณีมีความสนใจที่จะเข้าร่วมประชุม แต่หากการประชุมครั้งแรก คู่กรณีเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่มีความน่าเชื่อถือ ก็เป็นสัญญาณบ่งบอกว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องนั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ ถือว่าเป็นครั้งแรกของการดูเชิงซึ่งกันและกันระหว่างคู่กรณี

^{๑๗} สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, (๒๕๔๗), หน้า ๑-๓.

^{๑๘} วารินทร์ รัตนวิบูลย์สม, “การระงับข้อขัดแย้งทางธุรกิจโดยวิธีอื่นนอกจากการดำเนินคดีทางศาล”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

๒. การค้นหาประเด็นข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทต้องจำแนกสาเหตุของความขัดแย้งของคู่กรณีแต่ละฝ่ายและพยายามรวบรวมความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกันโดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง ต้องพยายามประสานผลประโยชน์ เชื่อมโยงและจัดการความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายเข้าหากันจนเกิดความลงตัว

๓. การตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง ผู้ประนีประนอมอาจจะจัดให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายประชุมแยกกันซึ่งเรียกว่า “การประชุมฝ่ายเดียว” (Caucus Session) ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก

๔. การสร้างบรรทัดฐานของความต้องการ ผู้ประนีประนอมต้องกำหนดขอบเขตของข้อเรียกร้องหรือจุดยืนในแต่ละเรื่อง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามหาข้อเรียกร้องหรือจุดยืนที่เหลื่อมล้ำกันอยู่ของคู่กรณีและหาทางแก้ไขปัญหานั้น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสามารถควบคุมบรรยากาศการไกล่เกลี่ยไม่ให้ความตึงเครียดจนเกินไปเพราะอาจกระทบต่อความสำเร็จของการเจรจาในบั้นปลาย

๕. การทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงกันได้ข้อยุติร่วมกันแล้ว ผู้ประนีประนอมจะต้องทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นหลักฐานต่อกัน^{๓๙}

๒.๔.๒. กลยุทธ์เพื่อการประนีประนอม

การประนีประนอมข้อพิพาทให้ประสบความสำเร็จ ผู้ประนีประนอมต้องมีเทคนิค กลยุทธ์ในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทสามารถตกลงร่วมกันได้ ดังต่อไปนี้

๑. การค้นหาความต้องการที่แท้จริง (Uncover Interests) คู่พิพาทอาจไม่ได้คิดว่าความต้องการที่แท้จริงของตนมีอะไรบ้าง ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถช่วยได้ด้วยการตั้งคำถามว่าทำไมเขาจึงต้องการแบบนี้ ทำไมเขาจึงเรียกร้องแบบนี้ คำตอบของคู่พิพาทจะสะท้อนความต้องการที่แท้จริงออกมา บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในตอนนี้ก็เหมือนผู้ฝึกสอนนักกีฬา ที่ต้องคอยให้คำปรึกษาให้ความรู้สอนให้คู่พิพาทรู้ความต้องการที่แท้จริงของเขามีอะไรบ้าง

๒. การลำดับความต้องการ (Prioritize Interests) เมื่อเราค้นหาไปแล้ว บางครั้งเราจะพบว่า ความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาทแต่ละฝ่ายอาจมีมากกว่าหนึ่งอย่าง บางครั้งมีสี่ห้าอย่าง คู่พิพาทอาจไม่ได้คิดว่าความต้องการแต่ละอย่างมีความสำคัญต่อคู่พิพาทมากน้อยแค่ไหน ผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องลองให้คู่พิพาทคิดและลำดับความต้องการว่าความต้องการที่แท้จริงสี่ห้าอย่างเหล่านั้นอย่างไหนที่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุด อย่างไหนสำคัญถัดมาจนถึงลำดับสุดท้าย ส่วนมากการเจรจาหรือการไกล่เกลี่ยเป็นไปได้ยาก ที่คู่พิพาทจะได้ความต้องการที่แท้จริงครบทุกประการ ส่วนใหญ่ได้เพียงบางประการจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน

๓. การระดมพลังสมองในการแก้ไขปัญหา (Brainstorming Options) หลายกรณีผู้ไกล่เกลี่ยหรือคู่พิพาทพหุคค้นพบทางเลือกที่น่าสนใจเพียงหนึ่งหรือสองวิธี และมักจะยึดติดกับวิธีการนั้นแล้วพยายามต่อรองกันบนพื้นฐานของหนึ่งหรือสองวิธีที่คิดได้ การแก้ไขปัญหาอาจมีมากกว่านั้น ในขั้นตอนนี้ควรใช้วิธีระดมพลังสมองเพื่อให้คู่พิพาทค้นหาทางเลือกที่จะแก้ไขปัญหาให้ได้มากที่สุด ก่อนที่จะเลือกหรือตัดสินใจว่าจะเลือกหรือใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด

^{๓๙} ดันย อนันตโย, “ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย,” ในวารสารสภาพนายความ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓๙ (สิงหาคม-กันยายน ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

๔. การถามถึงสิ่งที่คู่พิพาทอีกฝ่ายจะสามารถปฏิบัติให้แก่กันได้ (What could they do...? or What could you do...?) กรณีนี้เป็นวิธีการที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำให้คู่พิพาทปรับเปลี่ยนท่าทีหรือข้อเสนอที่มีกับอีกฝ่ายหนึ่งให้ลดทอนที่ลงและให้อีกฝ่ายหนึ่งขยับขึ้น ซึ่งขั้นตอนนี้มักทำในระหว่างประชุมแยกฝ่าย หากทำในระหว่างประชุมคู่พิพาททั้งสองฝ่ายอยู่ค่อนข้างยากที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะผ่อนปรนลดข้อเรียกร้องของตนลงมา ส่วนใหญ่มักยึดติดอยู่กับข้อเรียกร้องของตน ในการประชุมฝ่ายเดียวหากเราถามตรง ๆ ว่า คุณจะยอมลดอะไรลงได้บ้าง คู่ความมักจะบอกไม่ยอมไม่ลด เพราะเขาเป็นฝ่ายถูก ซึ่งการพูดหรือการถามในลักษณะนั้นไม่ก่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยการประชุมฝ่ายเดียวกับฝ่ายโจทก์แทนที่เราจะสอบถามว่าคุณจะทำอะไรเพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนได้บ้าง เราอาจถามกลับไปอีกทางหนึ่งว่าให้ฝ่ายโจทก์ลองเสนอความคิดดูว่า จะมีวิธีการแก้ไข ปัญหาแบบไหนบ้างที่ฝ่ายจำเลยสามารถทำได้ และโจทก์อาจยอมเห็นด้วยหรือยอมปฏิบัติได้ คำถามกลับแบบนี้ถามจำเลย ว่า ฝ่ายจำเลยจะยอมทำอะไรให้ฝ่ายโจทก์บ้าง ความคิดหรือข้อเสนอจะออกได้มากมายหลังจากที่คู่ความมาอยู่ต่อหน้า เราเสนอทางออกหรือทางเลือกที่อีกฝ่ายหนึ่งสามารถทำได้ ขั้นตอนต่อไปให้ถาม คำว่าต่อว่า ถ้า...ซึ่งเป็นประโยคเงื่อนไข และไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันตามมา จะทำให้คู่ความมีความสบายใจขึ้นอีก โดยอาจถามอีกว่าหากจำเลยยอมทำ หนึ่ง สอง สาม เมื่อสักครู่นี้ฝ่ายโจทก์จะทำอะไร เป็นข้อแลกเปลี่ยนได้บ้าง ปกติแล้วในการเจรจาเราจะขอให้โจทก์หรือจำเลยยอถลดหย่อนผ่อนปรน ท่าทีของตนเองออกมา เป็นเรื่องยากหากเราขอตรง ๆ แต่การขอแบบที่พูดถึงว่าหากอีกฝ่ายยอมทำ อย่างนี้ ฝ่ายคุณจะยอมทำอะไรบ้าง คือ เป็นการที่ฝ่ายหนึ่งยอมแล้วฝ่ายที่อยู่ต่อหน้าเราจะยอมอะไร ได้บ้าง แทนที่จะบอกตรง ๆ ว่า คุณจะยอมลดอะไรได้บ้าง

๕. การหาหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้วัด (Establish Criteria) โดยแทนที่เราจะเจรจากันตรง ๆ ในเรื่องผล คือ โจทก์หรือจำเลยควรจะได้ ๑๐๐ ดอลลาร์ ๒๐๐ ดอลลาร์ แต่ควรเจรจากันในหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้วัด (Establish Criteria) ซึ่งบางครั้งอาจเจรจาได้ง่ายกว่าเจรจาในเรื่องผลโดยตรง

๖. การสร้างความสงสัย (Create Doubts) บางครั้งคู่พิพาทรู้สึกมั่นใจในรูปคดีและมั่นใจในพยานหลักฐานของฝ่ายตน ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่ามิจุดใดที่ไม่อาจมั่นใจได้ขนาดนั้น ก็อาจตั้งคำถามเพื่อสร้างความสงสัยขึ้นในใจของคู่ความ เมื่อเกิดความสงสัยขึ้นแล้วสุดท้ายคู่พิพาทฝ่ายนั้นจะลดหย่อนผ่อนปรนลงมา เพราะสงสัยว่าที่เคยมั่นใจว่าจะชนะแน่ ๆ นั้นเป็นอย่างไรจริงหรือไม่ พยานหลักฐานบางชิ้นรับฟังได้จริงหรือไม่ หรือมีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงไหน มีเอกสารหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อะไรที่ส่อไปทางตรงกันข้ามหรือไม่

๗. การทบทวนความสัมพันธ์ที่ผ่านมาในอดีต (Review the Relationship) ในกรณีที่คู่พิพาทมีความสัมพันธ์กันมาก่อนเกิดข้อพิพาท โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจถามหรือให้คู่พิพาทเล่าถึงความสัมพันธ์ที่เคยมีก่อนที่จะเกิดข้อพิพาทในเรื่อง ให้เขาเล่าถึงว่าก่อนหน้านี้มันเขาติดต่อหรือสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง แต่แต่ละฝ่ายมีความดีอย่างไรบ้าง การที่คู่ความเล่าถึงความสัมพันธ์ก่อนหน้านี้ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ดี ถ้าโชคดีคู่พิพาทก็อาจให้น้ำหนักความสัมพันธ์ก่อนหน้านี้มากกว่าเงินหรือข้อเรียกร้องในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เมื่อมีการเล่าถึงความสัมพันธ์ที่ระหว่างคู่พิพาท ในฐานะที่เราเป็นผู้ไกล่เกลี่ย สิ่งที่ควรทำ คือ จับเอาถ้อยคำหรือข้อความที่ดี ๆ เหล่านี้มาขอให้เขาพูดซ้ำ เพื่อตอกย้ำให้เห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนขึ้น

๘. การให้คู่ความเจรจากันบนพื้นฐานของอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ (Engage in Contingent Bargaining) วิธีการนี้คล้ายกับกรณีที่ใช้คำว่า “ถ้า...” หรือ “หาก...” หากผู้ไกล่เกลี่ยพูดให้อีกฝ่ายยอถดหรือผ่อนปรนลงมาจากตัวเลขที่เคยสูง ตัวคู่พิพาทจะยอมลดหรือผ่อนปรนทำที่อย่างไรบ้างถ้าอีกฝ่ายขยับ ตรงนี้สามารถทำให้คู่พิพาทขยับได้ตลอดเวลา

๙. การทำให้ประเด็นปัญหาแคบเข้า (Narrow the Differences) ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ถึงแม้ไม่สามารถทำให้คู่พิพาทตกลงกันได้ทั้งหมด แต่หากสามารถทำให้ปัญหาหรือข้อพิพาทแคบเข้า ก็ถือว่าไกล่เกลี่ยได้สำเร็จบางส่วนแล้ว

๑๐. การรักษาหน้าหรือกู้หน้า (Save Face) การช่วยคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งรักษาหน้าโดยแสดงให้คนอื่นเห็นว่ามีการขอโทษหรือให้อภัยกัน จนกลับมามีความสัมพันธ์อันดีเหมือนเป็นการแก้ข้อพิพาทได้วิธีหนึ่ง

๑๑. การเน้นให้เห็นความคืบหน้า (Emphasize Progress) เป็นการให้กำลังใจคู่พิพาทให้เห็นความคืบหน้าของการเจรจาแม้จะไม่ก้าวหน้าเท่าใดนัก

๑๒. การทดสอบความเป็นไปได้ในความเป็นจริงของสิ่งที่คู่ความคิด (Engage in Reality Testing: BATNA) ทดสอบให้คู่ความเห็นว่า จริง ๆ แล้ว สิ่งที่เขาคิดอยู่ในใจว่าทางเลือกที่มีอยู่เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ดีกว่าเงื่อนไขในการเจรจาจริงหรือ(Engage in Reality Testing: BATNA)

๑๓. ตอกย้ำให้คู่พิพาทเห็นผลกระทบของการไม่สามารถตกลงกันได้ จะทำให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง (Stress the Consequences of No Agreement)

๑๔. มองหามาตรฐานภายนอก (Find External Standard & Sources) เช่น ประเด็นที่กำลังเถียงกันว่า ราคารถยนต์เท่าใด เราควรมองหามาตรฐานภายนอกว่า มีการวัดหรือประเมินค่าของรถยนต์อย่างไรบ้าง

๑๕. ทำตัวเหมือนกองเชียร์ ให้คู่พิพาทมีกำลังใจที่จะไกล่เกลี่ยต่อไป (Cheerleader for Settlement) การไกล่เกลี่ยบางครั้งคู่กรณีจะรู้สึกไม่มีความหวังเพราะไม่ก้าวหน้า จึงควรให้กำลังใจว่ายังมีทางที่จะยุติปัญหาแม้ความหน้าจะมีเพียงเล็กน้อย

๑๖. ข้อเสนอแนะจากผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator suggests multiple options) วิธีนี้ใช้กันมากในกรณีการไกล่เกลี่ยมีคู่พิพาทมากกว่าสามฝ่ายขึ้นไป แต่สามารถนำไปใช้ในการไกล่เกลี่ยที่มีคู่พิพาทสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะร่างแนวทางในการแก้ปัญหาหรือข้อตกลงและเอาไปให้คู่พิพาทดู หากมีคู่พิพาทสามฝ่าย^{๒๐}

^{๒๐}ดูรายละเอียดใน อภิพร ทิรัญบุรณะ, มณฑิรี อูซชิน, คำแหง เกตุมาก, มณิรัตน์ พันธุ์โกศล, ธีรวรรณ บั๋งทอง และนายอูกฤกษ์ คล้ายสังข์, กลยุทธ์ที่ผู้ไกล่เกลี่ยนำไปช่วยคู่พิพาทให้ประนีประนอมกัน (Mediators Find Solution by Helping Parties Negotiate) “เทคนิค จิตวิทยาและการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอดทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า๒๔๕-๒๕๐.

๒.๙ ประโยชน์ของการประนีประนอมข้อพิพาท

การประนีประนอมข้อพิพาทก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับคู่พิพาทและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสังคมให้เกิดสันติสุขซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. ประโยชน์ต่อคู่ความ

คู่ความ ณ ที่นี้ คือ บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา ให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ ซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการไกล่เกลี่ย ดังนี้

๑.๑ ประหยัดเวลาในการดำเนินคดี ทำให้คู่ความมีเวลาที่จะไปปฏิบัติงานอื่นได้

๑.๒ ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดค่าใช้จ่ายในการมาศาลและการดำเนินคดี หากคู่ความตกลงกันได้ศาลก็จะคืนค่าธรรมเนียมศาลให้บางส่วน

๑.๓ ต่างพอใจและรู้สึกว่าคุณได้ได้รับความยุติธรรม ทั้งถือว่าเป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย (win win situation) ไม่ได้เชื่อว่าเป็นฝ่ายแพคดี และไม่ได้ได้รับความเสียหายจากการแพคดี ไม่มีคำพิพากษาที่แสดงว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกหรือฝ่ายผิด ไม่รู้สึกเสียหน้าทำให้คู่กรณียังดำรงเกียรติและมีความเชื่อมั่นว่าเป็นฝ่ายถูกเสมอไป

๑.๔ ประสานความบาดหมางให้กลับคืนดีกัน การไกล่เกลี่ยยอมทำให้คู่ความมีโอกาสได้พูดจาหรือบรรยายถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่อาจไม่เคยอยู่ในการรับรู้ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่ออีกฝ่ายได้รับรู้ ก็อาจทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและตกลงกับฝ่ายหนึ่งได้ ทั้งเมื่อคู่ความมีโอกาสระบายทุกข์และปัญหาของตนให้ผู้พิพากษาหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับรู้ ก็จะทำให้คู่ความฝ่ายนั้นมีความสุขจิตดีขึ้น ลดความก้าวร้าว ความรุนแรง หรือความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะลงได้

๑.๕ ยุติคดีหรือข้อพิพาทได้โดยเด็ดขาดอย่างแท้จริง เพราะทั้งสองฝ่ายต่างพอใจในข้อตกลง จึงไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา หากจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปก็มีข้อจำกัดให้อุทธรณ์ได้เฉพาะกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓๘ เท่านั้น ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้น้อยมาก นอกจากนี้ ยังไม่ต้องเป็นความในคดีอื่นซึ่งเป็นคดีลูกโซ่หรือคดีต่อเนื่องจากคดีเดิม ซึ่งต่างฝ่ายต่างฟ้องกันไปมาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาไม่จบสิ้น หากคู่ความตกลงกันได้ก็จะทำให้ยุติการฟ้องร้องคดีที่ฟ้องกันอยู่ทั้งหมด และไม่เกิดคดีอื่นตามมา

๒. ประโยชน์ต่อศาล

ศาล หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการไกล่เกลี่ย ดังนี้

๒.๑ ประหยัดเวลา หากคู่ความตกลงกันได้ยอมทำให้คดีเสร็จสิ้นลงทันที ทำให้ศาลลดเวลาในการพิจารณาคดี การสืบพยาน และการทำคำพิพากษา

๒.๒ ลดปริมาณคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกา

๒.๓ ลดปริมาณงานในชั้นบังคับคดี เพราะเมื่อคู่ความได้เจรจาและตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาทในทางใดทางหนึ่ง คู่ความยอมคิดพิจารณาแล้วว่า ตนสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ ดังนั้นจึงไม่มีเหตุที่จะต้องบังคับคดี

๒.๔ คู่ความมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยและสถาบันศาล เพราะถือว่าระบบไกล่เกลี่ยของศาลเป็นกระบวนการที่ศาลจัดทำให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และเปิดโอกาสให้คู่ความได้มีทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความทุกฝ่าย

๓. ประโยชน์ต่อรัฐ

๓.๑ ประหยัดงบประมาณ เมื่อคู่ความตกลงกันได้ย่อมทำให้คดีเสร็จสิ้นลงทันที มีผลทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดี ซึ่งการพิจารณาคดีแต่ละนัดจะต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าบุคลากร เป็นต้น เป็นการประหยัดงบประมาณของประเทศได้

๓.๒ เศรษฐกิจจะไม่หยุดชะงักเพราะมีคดีพิพาทค้างอยู่ในศาล เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล อาจมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในสถานะของคู่ความบางฝ่าย และในบางกรณีอาจต้องมีการยึดอายัด ทรัพย์สินหรือห้ามชั่วคราวให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการหรืองดกระทำการบางสิ่งบางอย่าง ทำให้คู่ความฝ่ายนั้น ไม่สามารถดำเนินการบางอย่างต่อไปได้^{๒๑}

๒.๑๐ ภาระหน้าที่และเป้าหมายการประนีประนอมข้อพิพาท

หน้าที่ของผู้ประนีประนอมเริ่มตั้งแต่ก่อนที่จะมีการประนีประนอมเกิดขึ้น จะประกอบด้วยหน้าที่ที่ระบุต่อไปนี้รวมทั้งหน้าที่อื่น ๆ อีกหลายประการ กล่าวคือ

๑. **การจัดเตรียมสถานที่ไกล่เกลี่ย** ผู้ประนีประนอมจะต้องไปถึงก่อนเวลาไกล่เกลี่ยเริ่มขึ้นเพื่อจัดเตรียมสถานที่ให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสมกับการเจรจา และตรวจดูให้แน่ใจว่ามีแบบฟอร์มกระดาษดินสอ และเก้าอี้เตรียมไว้พร้อมแล้ว

๒. **การกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย** เมื่อเริ่มการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่อธิบายขั้นตอนการไกล่เกลี่ยและหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้ทุกฝ่ายรับทราบ ผู้ประนีประนอมควรกล่าวให้ชัดเจนว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่คู่พิพาทเห็นพ้องต้องกัน ผู้ประนีประนอมเป็นเพียงคนกลางผู้ให้ความสะดวกหรือความช่วยเหลือ ไม่มีอำนาจที่จะทำการตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทอีกทั้งข้อความหรือข้อเท็จจริงระหว่างการไกล่เกลี่ยจะเป็นความลับ ยกเว้นในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ทำการเปิดเผย ผู้ประนีประนอมควรที่จะกล่าวสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการไกล่เกลี่ยและหลักเกณฑ์พื้นฐานในการเจรจาต่อรองกัน

๓. **การสร้างควมไว้วางใจและไม่ตรีจิต** คู่พิพาทมักจะไม่ว่างใจผู้ประนีประนอมหรือให้ข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับข้อพิพาท เว้นแต่จะเกิดความไว้วางใจในตัวผู้ประนีประนอม

๔. **การตั้งคำถาม** ผู้ประนีประนอมจะตั้งคำถามเพื่อทราบข้อมูลที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นปัญหาและผลประโยชน์ของคู่พิพาทเพื่อให้การเจรจาศืบหน้าต่อไป การตั้งคำถามยังเป็นการระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาและช่วยคู่พิพาทหาข้อสรุปที่อาจเป็นไปได้จากการเจรจากัน

^{๒๑}ดูเพิ่มเติมใน ปริญญาพงศ์ เจียรนัยกุลกนก, บทบาทในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทคดีของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดเชียงราย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘-๓๐.

๕. การฟัง ผู้ประนีประนอมที่ดีจะต้องฟังคู่พิพาทและรับร่าคู่พิพาทต่างเข้าใจข้อมูลหรือเหตุผลที่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้สรุปและอธิบายให้ชัดเจนขึ้น หากผู้ประนีประนอมพูดอยู่ตลอดเวลาจะทำให้คู่พิพาทไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความเห็นและความรู้สึกของเขา

๖. การกำหนดประเด็น ในระหว่างที่คู่พิพาทแต่ละฝ่าย “กล้าเปิดประเด็น” ของตนนั้น ผู้ประนีประนอมจะต้องคิดแจ่มแจ้งในใจให้ได้ว่าคู่พิพาทแต่ละฝ่ายต้องการเจรจากันในปัญหาใดบ้าง การที่ผู้ประนีประนอมสามารถแจ่มแจ้งปัญหาได้ก็ย่อมจะช่วยคู่พิพาทให้กำหนดประเด็นที่จะเจรจากันได้

๗. การแปลงคำพูด บางครั้งการเจรจาในระหว่างการไกล่เกลี่ยของคู่พิพาทอาจเป็นไปอย่างดุเดือด ผู้ประนีประนอมจะต้องแปลงคำพูดที่คู่พิพาทใช้ให้ออกมาเป็นถ้อยคำที่ไม่ทำให้คู่พิพาทอีกฝ่ายโมโหมากขึ้นโดยใช้คำกลาง ๆ

๘. วางตัวเป็นกลาง ผู้ประนีประนอมจะต้องมีจรรยาบรรณในการวางตัวเป็นกลางและยินดีช่วยเหลือคู่พิพาทเท่า ๆ กัน หากผู้ประนีประนอมไม่สามารถวางตัวเป็นกลางได้ก็ควรจะถอนตัวจากการเป็นผู้ประนีประนอม

๙. การให้อำนาจแก่คู่พิพาท คู่พิพาทเป็นผู้มีสิทธิที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับผลของการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมที่ดีควรจะทำให้คู่พิพาททราบว่าคู่พิพาทเป็นผู้ควบคุมการตัดสินใจทุกอย่างตลอดเวลาของการไกล่เกลี่ย

๑๐. ตรวจสอบถึงความเป็นไปได้ ผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้ที่ช่วยคู่พิพาทในการกำหนดค่าข้อตกลงที่มีการเสนอเป็นทางเลือกนั้นทำได้จริงหรือไม่และตรงตามที่คู่พิพาทต้องการหรือไม่

๑๑. การทำสัญญา หากคู่พิพาทตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญา สัญญาดังกล่าวจะต้องมีความชัดเจนและรัดกุม หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือหลายฝ่ายไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของสัญญาก็จะต้องมีการฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับ ทำให้ไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการไกล่เกลี่ย เมื่อมีการบังคับเกิดขึ้น ข้อตกลงในสัญญาก็ไม่เป็นความลับต่อไป^{๒๒}

๒.๑๑ กฎหมาย ข้อกำหนด และประกาศ ที่เกี่ยวกับผู้ประนีประนอมเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท

การดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมนั้น จะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีความสอดคล้องกับกฎระเบียบ ข้อบังคับในอำนาจหน้าที่หรือมีกฎหมายรองรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น ๆ การประนีประนอมข้อพิพาทนั้น มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยกันหลายฉบับ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทได้ ดังนี้

๒.๑๑.๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลไว้ในมาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ และมาตรา ๒๐ ทวิ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

การเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เริ่มต้นโดยศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่าง

^{๒๒} สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, คำแนะนำผู้ไกล่เกลี่ย, (๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

แตกต่างกันแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจทำให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ ศาลสามารถสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเองได้^{๒๓} การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแต่งตั้งโดยเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน^{๒๔}

ระยะเวลาที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ คือ ระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น^{๒๕}

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการไกล่เกลี่ยเป็นการลับซึ่งมีหลักว่าเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีหมายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้^{๒๖}

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ทวิ วรรคสาม ซึ่งมีหลักว่า “หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา” และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

๒.๑๑.๒ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ทวิ วรรคสาม ได้ให้อำนาจประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดว่าด้วย การไกล่เกลี่ยซึ่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.๒๕๕๔ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑. การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม

ในการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมคนใดให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๑๒ ได้กำหนดให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยคดี และข้อ ๑๔ ได้กำหนดให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาพึงคำนึงถึงความเหมาะสมของบุคคลนั้นและความพอใจของคู่ความเท่าที่พึงจะกระทำได้

๒. การเปิดเผยข้อเท็จจริงและการคัดค้านผู้ประนีประนอม

เมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้ว ผู้ประนีประนอมต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงซึ่งอาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางของตนให้คู่ความทราบโดยทันที คู่ความอาจคัดค้านผู้ประนีประนอมได้ หากปรากฏข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางของผู้ประนีประนอม แต่คู่ความจะคัดค้าน

^{๒๓}ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๙.

^{๒๔}ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ทวิ วรรคสอง.

^{๒๕}ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐.

^{๒๖}ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ทวิ วรรคแรก.

ผู้ประนีประนอมซึ่งตนได้ให้ความยินยอมในการแต่งตั้งมิได้ เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่รู้หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ถึงเหตุแห่งการคัดค้านในขณะที่ยินยอม^{๒๗}

๓. กระบวนการไกล่เกลี่ย

ในกรณีที่คู่ความมิได้ตกลงไว้เป็นอย่างอื่น ผู้ประนีประนอมอาจกำหนดขั้นตอนหรือแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยตามที่เห็นสมควรโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความประสงค์ของคู่ความ การปฏิบัติต่อคู่ความอย่างเป็นธรรมและความต้องการที่จะระงับข้อพิพาทด้วยความรวดเร็ว และก่อนไกล่เกลี่ยให้ผู้ประนีประนอมแจ้งขั้นตอนการไกล่เกลี่ยให้คู่ความทราบว่าข้อเสนอและค่าแกลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในชั้นไกล่เกลี่ยศาลจะเก็บเป็นความลับคู่ความไม่มีสิทธิใช้อ้างอิงไม่ว่ากรณีใด ๆ และไม่ผูกมัดคู่ความหรือศาลให้ต้องปฏิบัติตาม และหากคดีไม่สามารถตกลงกันได้ก็ไม่มีผลต่อการพิจารณาและคำพิพากษาของศาล^{๒๘}

๔. ค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย

ผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนมีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เลขาธิการกำหนด สำหรับการไกล่เกลี่ยคดีที่ดำเนินการในศาลอื่นที่ได้รับแต่งตั้งให้เบิกจ่ายจากศาลที่ได้รับแต่งตั้งนั้น ผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานราชการและลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรมไม่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ^{๒๙}

๕. การขึ้นทะเบียน

ข้อ ๕๑ ผู้ขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

(๒) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่าห้าปีหรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสาขาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยไม่น้อยกว่าสิบปี

(๓) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัดหรือรับรอง

(๔) มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยในศาลหรือในสำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรมไม่น้อยกว่าสิบคดี

(๕) เป็นผู้มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมประจำศาล

(๖) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(๗) ไม่เป็นผู้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกระทำการใดอันอาจกระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมประจำศาลหรืออาจเสื่อมเสียถึงเกียรติศักดิ์แห่งสถาบันศาลยุติธรรม

(๘) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(๙) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

^{๒๗} ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๑๙ - ๒๐.

^{๒๘} ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๒๖.

^{๒๙} ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔, ข้อ ๔๐.

(๑๐) ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๑๑) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(๑๒) ไม่เป็นผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๙ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒

๖. การเสนอชื่อผู้ที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ประนีประนอม

ข้อ ๕๖ ผู้ที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ประนีประนอมแล้วและไม่ได้เป็นผู้ที่เคยถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนผู้ประนีประนอมเพราะเหตุใด ๆ นอกเหนือจากการลาออกอาจขอขึ้นทะเบียนได้อีก

ในการพิจารณาเสนอชื่อผู้ที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้ประนีประนอมเพื่อขึ้นทะเบียนอีกให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาผลการปฏิบัติงานของบุคคลดังกล่าวในรอบระยะเวลาการขึ้นทะเบียนที่ผ่านมาว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ อุทิศเวลามาปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ประพฤติตนและดำรงตนในฐานะผู้ประนีประนอมอย่างเหมาะสมหรือไม่ และต้องได้ทำหน้าที่ใกล้เคียงไม่น้อยกว่าปีละยี่สิบคดี

ข้อ ๕๗ เพื่อประโยชน์แก่คู่ความในการแต่งตั้งผู้ประนีประนอม หากผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควร อาจจัดให้มีบัญชีรายชื่อบุคคลที่ประสงค์จะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม เพื่อดำเนินการใกล้เคียงในศาล บุคคลในบัญชีรายชื่อดังกล่าวอาจเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนอยู่หรือไม่ก็ได้ บุคคลในบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้มีจำนวนไม่เกินสี่เท่าของกรอบอัตรากำลังผู้ประนีประนอมที่กำหนดให้สำหรับศาลนั้นตามข้อ ๕๐ วรรคสอง

ในการจัดทำบัญชีรายชื่อดังกล่าว ให้คำนึงถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ประนีประนอมที่จะขึ้นทะเบียนตามข้อ ๕๑ รวมทั้งประวัติและความประพฤติ ความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม ความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนความต่อเนื่องในการทำงาน และการพัฒนาทักษะในการใกล้เคียงข้อพิพาทของบุคคลที่จะจัดให้อยู่ในบัญชีรายชื่อดังกล่าว ในการนี้ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจดำเนินการตรวจสอบประวัติและความประพฤติตามความเหมาะสม

ในการพิจารณาจัดให้บุคคลใดอยู่ในบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้เป็นดุลพินิจของผู้รับผิดชอบราชการศาลโดยได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารงานใกล้เคียงประจำศาล

๗. จริยธรรมสำหรับผู้ประนีประนอม

ข้อ ๖๑ ผู้ประนีประนอมต้องปฏิบัติและดำรงตนตามประมวลจริยธรรมที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด

ข้อ ๖๕ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนางานใกล้เคียงของศาลอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานใกล้เคียงประจำศาลโดยประกอบด้วยบุคคลจากข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม จำนวนห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคนตามที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควร

ข้อ ๖๖ ให้คณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเกี่ยวกับนโยบาย การพัฒนางานไกล่เกลี่ยของศาล

(๒) กำหนดและวางแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ ตลอดจนถึงกิจกรรมและการดำเนินงานไกล่เกลี่ยของศาล โดยความเห็นชอบของผู้รับผิดชอบราชการศาล

(๓) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเกี่ยวกับประเภทของคดีที่ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลสนับสนุนเป็นพิเศษให้มีการไกล่เกลี่ย

(๔) กลั่นกรองและให้ความเห็นเกี่ยวกับรายชื่อบุคคลที่จะเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม

(๕) กลั่นกรองและให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่ประสงค์จะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมตามข้อ ๕๗ วรรคสาม

(๖) พิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับการจำหน่ายชื่อผู้ประนีประนอมออกจากทะเบียนตามข้อ ๖๐ วรรคสอง

(๗) ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบาย แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และการดำเนินงานต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

(๘) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล พร้อมทั้งให้ข้อเสนอนแนะและความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงการดำเนินงาน

(๙) ดำเนินการอื่นใดตามที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลมอบหมาย

ข้อเสนอนแนะ คำแนะนำและความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานไกล่เกลี่ยของศาลใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบงานไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมทั้งหลาย ให้แจ้งให้สำนักกระงับข้อพิพาททราบ

๒.๑๑.๓ ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าป่วยการ และค่าใช้จ่ายของผู้ประนีประนอม พ.ศ. ๒๕๕๖

ข้อ ๕ การจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการนี้ให้จ่ายเฉพาะผู้ประนีประนอมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔

ผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานราชการและลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรมไม่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ แต่มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่าย เฉพาะค่าเช่าที่พักและค่าพาหนะตามสิทธิของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ. ๒๕๒๖ โดยให้เบิกจ่ายจากศาลที่ดำเนินการไกล่เกลี่ย

ข้อ ๖ การจ่ายค่าป่วยการให้แก่ผู้ประนีประนอมให้คิดเป็นรายคดี คดีละ ๑,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นว่า คดีที่ผู้ประนีประนอมดำเนินการไกล่เกลี่ยมีลักษณะคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยรวมกันมากกว่า ๖ ชั่วโมง ผู้รับผิดชอบราชการศาลสามารถกำหนดอัตราค่าป่วยการเกินกว่าที่กำหนดตามวรรคหนึ่งก็ได้แต่ต้องไม่เกินคดีละ ๖,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่เกี่ยวข้องหลายคดี ซึ่งมีประเด็นอย่างเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดไปพร้อมกันหรือมีลักษณะคดีอย่างเดียวกันให้จ่ายค่าป่วยการเป็นรายคดี แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกิน ๖,๐๐๐ บาท

๒.๑๒ ความเป็นมาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

๒.๑๒.๑ ประวัติศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

ศาลจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาตร ๖ สำนักงานศาลยุติธรรม โครงสร้างงานของศาลแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนงานตุลาการ และส่วนงานธุรการ โดยส่วนงานตุลาการ มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ในส่วนงานด้านธุรการ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของศาล ที่ไม่ใช่การพิจารณาคดี และรวมถึงการบริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการศาล ทั้งที่มีคดีและไม่มีคดี ซึ่งมีประวัติ ที่ตั้งอาคาร เขตอำนาจศาล อัตรากำลัง วัสดุภัณฑ์

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๗ ตรงกับปีรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓ การจัดตั้งมณฑลมีสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการเป็นผู้บัญชาการมณฑล ได้เริ่มแต่ปีนี้โดยเฉพาะมณฑลพิษณุโลกได้รวมจังหวัดพิษณุโลก พิษณุโลก พิษณุโลก สุโขทัย สวรรคโลก เพชรบูรณ์ และหล่มสัก ๗ จังหวัดเข้าด้วยกัน เรียกว่า มณฑลพิษณุโลก เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์(เชย กัลยาณมิตร) ครั้นดำรงบรรดาศักดิ์เป็นพรหมาสตรีราชวรานุวัตรฯ เป็นสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนั้นได้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุอยู่หลายปี ซึ่งบัดนี้เมืองพิษณุเป็นอำเภอพิษณุอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้

การก่อสร้างสถานที่ราชการของจังหวัดรวมทั้งศาล ได้เริ่มทำกันมาแต่ภายหลังปีพุทธศักราช ๒๕๓๗ กว่าที่จะสำเร็จบริบูรณ์ได้ไม่น้อยกว่า ๕-๖ ปี ประจวบในเวลานั้นมีข่าวมาว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ จะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมณฑลฝ่ายเหนือ และเพื่อทรงหล่อพระพุทธรูปราชจำลองไปประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรที่พระนคร ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ ตรงกับรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ จังหวัดใดที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านทางชลมารคในลำแม่น้ำเจ้าพระยาลำน้ำน่านต่างก็เร่งรีบทำการก่อสร้างตามแผนผังให้สำเร็จลุล่วงก่อนถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนินแต่เฉพาะเมืองพิษณุ เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ได้เคยกราบบังคมทูลมาครั้งหนึ่งว่ามีภูมิจานตลอดจนการค้าไม่เจริญดังจังหวัดอื่น จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ระงับการก่อสร้างทุกอย่างไว้โดยอาศัยสถานที่ ๆ มีอยู่เดิมไปพลางก่อน เมื่อเสด็จพระราชดำเนินจากจังหวัดพิษณุโลกทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำน่านต่างก็เร่งรีบทำการก่อสร้างตามแผนผังให้สำเร็จลุล่วงก่อนถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนินแต่เฉพาะเมืองพิษณุ เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ได้เคยกราบบังคมทูลมาครั้งหนึ่งว่า มีภูมิจานตลอดจนการค้าไม่เจริญดังจังหวัดอื่น จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ระงับการก่อสร้างทุกอย่างไว้โดยอาศัยสถานที่ ๆ มีอยู่เดิมไปพลางก่อน เมื่อเสด็จพระราชดำเนินจากจังหวัดพิษณุโลกทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำน่านประทับทอดพระเนตรภูมิจานการตั้งเมืองและการค้าขายเมืองพิษณุ ทรงเห็นพ้องต้องด้วยคำกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายที่ว่าการเมืองพิษณุและศาลมาตั้งที่อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ เรียกว่าเมืองพิษณุ ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๔๔ รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ แต่การเรียกนามเดิมของเมืองพิษณุจะยังยืนอยู่ได้ก็ปีแล้วจะเปลี่ยนเป็นเมืองอุดรดิตถ์ ค้นหาหลักฐานยังไม่พบปรากฏตามลายพระราชหัตถเลขาเยี่ยมมณฑลฝ่ายเหนือ รัชกาลที่ ๕

ปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ ฉบับที่ ๑๗ ลงวันที่ ๒๓ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๐ มีถึงกรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ มีข้อความแต่เพียงว่าให้ย้ายที่ว่าการเมืองพิชัยและศาลมาตั้งตรงพลับพลาที่ประทับเสด็จ ซึ่งตรงกับบริเวณโรงเรียนสตรีเการิมแม่น้ำน่าน เพื่อจะได้อาศัยพลานี้เป็นที่ทำการไปพลางก่อน จนกว่าจะทำการก่อสร้างสถานที่ตามใหม่เรียบร้อย แต่ความจริงนั้นเมื่อได้ก่อสร้างที่ว่าการเมืองและศาลขึ้นจริงจึงหาได้ทำในที่ตั้งพลับพลา ซึ่งอยู่ได้วัดท่าถนนไม่ กลับมาจัดทำกันขึ้นเหนือวัดท่าถนนระหว่างสำนักงานที่ดินจังหวัดและธนาคารออมสินเดี๋ยวนี้ โดยเห็นว่าน้ำไม่เซาะ ตลิ่งไม่พัง เมื่อก่อสร้างลงแล้วจะยืนชงคกงม่นได้ตลอดไป สืบสวนและค้นหาหลักฐานแล้วก็ไม่มีความ จึงสันนิษฐานว่าที่ตรงตั้งพลับพลาคงจะเกรงตลิ่งพัง การก่อสร้างจะเริ่มทำแต่ปีใด และแล้วเสร็จเมื่อใดก็ค้นหาหลักฐานไม่พบเช่นเดียวกัน จึงต้องเดาเอาว่า ศาลเก่าของจังหวัดนี้น่าจะเริ่มสร้างในปีพุทธศักราช ๒๔๔๖-๒๔๕๐ แล้วอยู่ต่อมาจนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๐๕

ต่อมารัฐบาลอันมี ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้อนุมัติให้ทำการก่อสร้างศาลจังหวัดขึ้นใหม่ ตั้งอยู่ริมถนนประชานิมิต เป็นตึกสองชั้นสูงตระหง่าน (ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) แทนศาลหลังเก่าซึ่งชำรุดทรุดโทรมสมควรแก่เวลาเพื่อเป็นศักดิ์ศรีมงคล สถิติไว้ซึ่งความยุติธรรมแก่ชาวจังหวัดอุตรดิตถ์สืบไป

๒.๑๒.๒ ที่ตั้งอาคาร

ปัจจุบันศาลจังหวัดอุตรดิตถ์เปิดทำการอยู่ ณ ถนนประชานิมิต ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมืองอุตรดิตถ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับงบประมาณตามโครงการต่อเติมอาคารที่ทำการศาลและได้ดำเนินการขออนุมัติก่อสร้างต่อเติมอาคารศาล เนื่องจากศาลจังหวัดอุตรดิตถ์หลังเก่าเป็นศาลขนาดเล็ก ๔ บัลลังก์ มีพื้นที่คับแคบแออัดไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานและไม่ปลอดภัยต่อสวัสดิภาพทั้งของผู้พิพากษาและประชาชน กล่าวคือ ห้องทำงานของผู้พิพากษาไม่มีต้องตัดแปลงต้องพิจารณาเป็นห้องทำงานของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแลครุผู้พิพากษารวม ๕ ท่าน ซึ่งคับแคบมากไม่เหมาะสมกับการนั่งทำงานของผู้พิพากษาไม่มีทางเดินออกห้องพิจารณาคดี แยกเป็นสัดส่วนต้องใช้ทางเดินร่วมกับคู่ความและประชาชน อันเป็นการไม่ปลอดภัยอาจมีการแย่งชิงตัวผู้พิพากษาหรือถูกทำร้ายได้โดยง่าย ห้องซึ่งผู้ต้องหาคับแคบ ประกอบกับไม่มีช่องทางเดินเฉพาะของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้ยุ่งยากแก่การควบคุมและไม่ปลอดภัย ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์หลังใหม่ที่ได้ก่อสร้างต่อเติมจากอาคารศาลหลังเก่านี้ก่อออกแบบและก่อสร้าง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ออกแบบ ได้ทำการก่อสร้างเสร็จและคณะกรรมการตรวจการจ้างได้ตรวจรับมอบงานเมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๒ เป็นอาคารตึก ๓ ชั้น ที่ ๑(ชั้นล่าง) เป็นห้องธุรการ ห้องสำนวน ห้องประชาสัมพันธ์ ห้องซึ่งผู้ต้องหาและห้องน้ำ ชั้นที่ ๒ เป็นห้องพิจารณา ๔ ห้อง ชั้นสามเป็นห้องทำงานผู้พิพากษา ห้องประชุมและห้องสมุด อาคารศาลหลังใหม่นี้เป็นอาคารศาลที่ทันสมัยและปลอดภัยเนื่องจากได้ออกแบบทางเดินของผู้พิพากษาจากห้องทำงานไปยังห้องพิจารณาและทางเดินของผู้ต้องขังจากห้องซึ่งไปยังห้องพิจารณาแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะไม่ปะปนกับประชาชนทั่วไป

อนึ่ง ปัจจุบันอาคารศาลจังหวัดอุตรดิตถ์หลังเดิม ได้ปรับปรุงและซ่อมแซมใช้เป็นที่ทำการศาลจังหวัดอุตรดิตถ์แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว โดยเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนครอบครัวในศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ตั้งแต่วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๙ เป็นต้นมา

๒.๑๒.๓ เขตอำนาจศาล

ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ มีเขตอำนาจศาล ๙ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอพิชัย อำเภอตรอน อำเภอลับแล อำเภอน้ำปาด อำเภอท่าปลา อำเภอปากท่า อำเภอทองแสนขัน และอำเภอบ้านโคก ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีอาญาทั่วไป องค์กรคณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน และไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกิน ๑ คน เนื่องจากศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ไม่มีศาลแขวง จึงมีอำนาจพิจารณาคดีที่อยู่อำนาจของศาลแขวงด้วยกล่าวคือ คดีอาญา มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น คดีความผิดฐานเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น คดีแพ่ง มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท เช่น คดีกู้ยืม ซื้อขาย เช่าซื้อ เป็นต้น

๒.๑๒.๔ อัตราค่าล้าง

ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในศาลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว ถูกต้องตามระเบียบ กฎเกณฑ์สร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชน มีผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลซึ่งเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการศาลยุติธรรมในศาลนั้น ๆ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำกับ ดูแล ให้คำปรึกษา ประสานงานเพื่อให้การบริหารจัดการถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒.๑๒.๕ การแบ่งส่วนราชการภายใน

แบ่งส่วนราชการภายในศาล แบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ได้แก่ ๑. ส่วนช่วยอำนวยการ ๒. ส่วนคลัง ๓. ส่วนบริการประชาชนและประชาสัมพันธ์ ๔. ส่วนคดี ๕. ส่วนช่วยพิจารณาคดี ๖. ส่วนไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

๒.๑๒.๖ บุคลากรศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

ข้าราชการตุลาการ จำนวน ๑๒ คน ประกอบด้วย ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จำนวน ๑ คน ผู้พิพากษาจำนวน ๑๐ คน ข้าราชการและลูกจ้างศาลยุติธรรมจำนวน ๓๘ คน ประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน ๒๘ คน พนักงานราชการ จำนวน ๑ คน ลูกจ้างประจำ จำนวน ๔ คน ลูกจ้างชั่วคราว จำนวน ๒ คน ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน ๑๘ คน

๒.๑๓ การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ประกาศจัดตั้งศูนย์อาคารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ขึ้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ โดยนายตุลยวัต พรหมพันธ์ใจ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ขณะนั้น โดยปรับปรุงห้องซึ่งอยู่ชั้นสามของอาคารศาลเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยและห้องประชุมสำหรับไกล่เกลี่ย กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ย ให้หัวหน้าศูนย์หน้าบัลลังก์โดยตำแหน่งเป็นหัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ย

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๐ นายมีชัย เตชะชาญ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดอุตรดิตถ์นั้น ได้มีหนังสือด่วนที่สุดถึงสำนักงานศาลยุติธรรม ของบประมาณก่อสร้างอาคารไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นกรณีเร่งด่วน และได้รับอนุมัติงบประมาณในการก่อสร้างอาคารศูนย์

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเงิน ๒,๗๕๐,๐๐๐ ท สร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑ เป็นอาคารสองชั้นประกอบด้วยห้องพักผู้ประนีประนอม ๑ ห้อง ห้องประชุมไกล่เกลี่ย ๒ ห้อง ห้องเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ๑ ห้อง ห้องพักทนายความ ๑ ห้อง โรงอาหาร ๒ ห้อง ตั้งอยู่หลังอาคารศาลจังหวัดอุดรดิษฐ์หลังเดิม เป็นอาคารที่สามารถรองรับคู่ความที่สู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้อย่างเพียงพอ การบริหารจัดการด้านการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว สร้างความพึงพอใจแก่คู่ความได้ดียิ่งขึ้นตามนโยบายของสำนักงานศาลยุติธรรม^{๓๐}

๒.๑๓.๑ ภาระหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุดรดิษฐ์

ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลจังหวัดอุดรดิษฐ์ จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ดำเนินการเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ยตามที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษามอบหมายหรือมีคำสั่ง
๒. ส่งเสริมเผยแพร่วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ย
๓. จัดทำสารบบและสำนวนคดีไกล่เกลี่ย
๔. จัดทำและรายงานข้อมูลและสถิติเกี่ยวกับการดำเนินการไกล่เกลี่ยของศาลตลอดจนการประเมินผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยของศาล
๕. จัดทำบัญชีผู้ประนีประนอมและประสานงานกับผู้ประนีประนอม
๖. รวบรวมผลการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอม
๗. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นเกี่ยวกับการดำเนินวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก
๘. ดำเนินการอื่นใดที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลมอบหมาย^{๓๑}

๒.๑๓.๒ หน้าที่คณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๖๖ โดยคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนางานไกล่เกลี่ยของศาล
๒. กำหนดและวางแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ ตลอดจนถึงกิจกรรมและการดำเนินงานไกล่เกลี่ยของศาล โดยความเห็นชอบจากผู้รับผิดชอบราชการศาล
๓. เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้รับผิดชอบราชการศาลเกี่ยวกับประเภทของคดีให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลสนับสนุนเป็นพิเศษให้มีการไกล่เกลี่ย
๔. กลั่นกรองและให้ความเห็นเกี่ยวกับรายชื่อบุคคลที่จะเสนอเพื่อขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม

^{๓๐} ปาริฉัตร ปัญญา, องค์การและระบบงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิษฐ์, พิธีเปิดอาคารศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิษฐ์, (วป: พ.ศ.๒๕๕๒, หน้า ๓๓).

^{๓๑} สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม/การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: ธนาพรส, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖

๕. กลั่นกรองและให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่ประสงค์จะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมตามข้อ ๕๗ วรรคสาม

๖. พิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับการจำหน่ายชื่อผู้ประนีประนอมออกจากทะเบียนตามข้อ ๖๐ วรรคสอง

๗. ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบาย แผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และการดำเนินงานต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

๘. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะและความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาค่าการปรับปรุงการดำเนินงาน

๙. ดำเนินการอื่นใดตามที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลมอบหมาย

ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ และความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนางานไกล่เกลี่ยของศาลใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบงานไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมทั้งหลายให้แจ้งให้สำนักกระบวนข้อพิพาททราบ

๒.๑๓.๓ โครงสร้างบุคลากรประจำศูนย์ไกล่เกลี่ย

ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๖๔ ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลใดยังไม่มีตำแหน่งหัวหน้าศูนย์และเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ข้าราชการศาลยุติธรรมคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลเพื่อรับผิดชอบดูแลงานต่าง ๆ ของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และอาจแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ หรือลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรมคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล เพื่อช่วยเหลือและดำเนินงานต่าง ๆ ของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล” ศาลจังหวัดอุดรธานีได้มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรธานี จำนวน ๒ คน คือ เป็นหัวหน้าศูนย์ไกล่เกลี่ย จำนวน ๑ คน และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ย จำนวน ๑ คน

๒.๑๔ ขั้นตอนการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยของศาลจังหวัดอุดรธานี

๒.๑๔.๑ การจัดคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย

๑. เมื่องานรับฟ้อง ส่งสำนวนที่สามารถนำเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยได้มาให้เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะส่งหนังสือเชิญชวนคู่ความให้เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย โดยส่งหนังสือเชิญโจทก์ จำเลย โดยจัดส่งทางไปรษณีย์ และให้คู่ความส่งหนังสือแจ้งความประสงค์กลับมา หรือโทรศัพท์สอบถามไปยังคู่ความเพื่อเชิญชวนให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

๒. คู่ความตอบรับกลับ

๓. คู่ความตอบกลับมาว่าไม่ประสงค์ไกล่เกลี่ย ส่งสำนวนคืนงานเก็บสำนวนระหว่างสืบพยานเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

๔. คู่ความตอบกลับมาว่าประสงค์ไกล่เกลี่ย

๕. เจ้าหน้าที่งานไกล่เกลี่ยจัดสำนวนเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

๖. ในกรณีเมื่อมีการฟ้องคดีเข้ามา เจ้าหน้าที่รับฟ้องจะให้คำแนะนำเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย โดยในขั้นตอนนี้เมื่อโจทก์ฟ้องคดีเข้ามาเจ้าหน้าที่รับฟ้องจะสอบถามโจทก์หรือทนายโจทก์ว่า

ประสงค์จะนำสำนวนเข้าสู่ระบบไกลเกลี่ยหรือไม่ หรืออาจจะแนะนำให้โจทก์หรือทนายโจทก์ติดต่อ
นิติกรงานไกลเกลี่ยเพื่ออธิบายถึงประโยชน์ของการไกลเกลี่ย

๗. โจทก์หรือทนายโจทก์ไม่ประสงค์ไกลเกลี่ย ส่งสำนวนคืนงานเก็บสำนวนระหว่าง
สืบพยานเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

๘. โจทก์หรือทนายโจทก์ประสงค์ไกลเกลี่ย

๙. เจ้าหน้าที่งานรับฟ้องส่งสำนวนเข้าสู่ระบบไกลเกลี่ย

๑๐. ในวันนัดแถลงเปิดคดี หรือนัดไต่สวน

๑๑. คู่ความแถลงศาลประสงค์ไกลเกลี่ย เจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ส่งสำนวนเข้าสู่ระบบ
ไกลเกลี่ยตามข้อ ๑๓

๑๒. ผู้พิพากษาเห็นว่าคดีน่าจะไกลเกลี่ยได้ หรือผู้พิพากษาอาจสอบถามคู่ความว่า
ประสงค์จะไกลเกลี่ยหรือไม่ หากประสงค์ไกลเกลี่ยเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ส่งสำนวนเข้าสู่ระบบไกล
เกลี่ย

๑๓. ส่งคดีเข้าสู่ระบบไกลเกลี่ย

๒.๑๔.๒ สำนวนคดีเข้าสู่ระบบไกลเกลี่ย

๑. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยลงนัดในสมุดคณบดีความไกลเกลี่ย

๒. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยจัดทำสารบบคดีไกลเกลี่ย ตามแบบที่สำนักกระงับข้อ
พิพาทกำหนด

๓. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยจัดทำสำนวนไกลเกลี่ยพวงกับสำนวนคดีของศาล

๔. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยติดต่อคู่ความ ทนายความคู่ความ เพื่อยืนยันกำหนดนัด

๕. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยตรวจสอบวันว่างของผู้ประนีประนอมประจำศาล เพื่อ
ดำเนินการจ่ายสำนวนคดีให้แก่ผู้ประนีประนอม

๖. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยนำสำนวนไกลเกลี่ยเสนอผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเพื่อจ่าย
สำนวน

๗. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยจัดทำบัญชีนัดความประจำวันคดีไกลเกลี่ย

๘. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยจัดเก็บสำนวนคดีและสำนวนไกลเกลี่ยเพื่อรอวันนัดไกล
เกลี่ย

๙. เมื่อถึงวันนัดไกลเกลี่ย ผู้ประนีประนอมประจำศาลดำเนินการไกลเกลี่ย

๒.๑๔.๓ กรณีไกลเกลี่ยสำเร็จ

๑. คู่ความทำบันทึกข้อตกลงยอมความ/ถอนฟ้อง

๒. ผู้ประนีประนอมประจำศาลจดรายงานการประชุมแจ้งผลการไกลเกลี่ยเสนอ
เจ้าของสำนวน

๓. ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนตรวจสอบสัญญาประนีประนอมยอมความ/ถอนฟ้อง
ว่าถูกต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ให้พิพากษาเสร็จเด็ดขาด

๔. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยออกเลขคดีแดงสำนวนไกลเกลี่ย

๕. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกลเกลี่ยนำสำนวนคดีซึ่งมีการยอมความ/ถอนฟ้อง แล้ว ส่งให้
เจ้าหน้าที่งานสารบบออกเลขคดีแดง

๒.๑๔.๔ กรณีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ

๑. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน
๒. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยตัดพวงสำนวน แยกสำนวนศาลออกจากสำนวนไกล่เกลี่ย
๓. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยออกเลขคดีแดงสำนวนไกล่เกลี่ย
๔. เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยส่งสำนวนคืนงานเก็บสำนวนระหว่างสืบพยานเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป

๒.๑๕ การคัดเลือกผู้ประนีประนอมของศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐ ทวิ ที่บัญญัติไว้ว่า “เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมยอมความกัน” อีกทั้งตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๑๖ ก็ได้บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ต้องดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้รับผิดชอบราชการศาล หรือองค์คณะผู้พิพากษา อาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ให้ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งดำเนินการไกล่เกลี่ยตามข้อกำหนดนี้”

จึงทำให้สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีนโยบายให้ศาลที่อยู่ในสังกัดศาลยุติธรรมทั่วประเทศ จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลขึ้น เพื่อดำเนินงานไกล่เกลี่ยของศาลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ส่งเสริมและสนับสนุนการนำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยมาใช้อย่างแพร่หลายโดยมีบุคคลภายนอกเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลาง เพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จะแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล เพื่อทำหน้าที่คัดเลือกผู้ประนีประนอมประจำศาล โดยจะประกาศรับสมัครผู้ประนีประนอมจากประชาชนทั่วไปที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๕๑

ในการรับสมัครบุคคลภายนอกที่ประสงค์เข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล ผู้รับผิดชอบราชการศาลจะแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกผู้ประนีประนอมประจำศาลโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ย เพื่อตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นโดยพิจารณาจากใบสมัคร ว่าบุคคลดังกล่าวมีคุณสมบัติและมีคุณงามความดีที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมได้หรือไม่ และผ่านการสอบสัมภาษณ์จากคณะกรรมการ พร้อมทั้งตรวจสอบประวัติในเบื้องต้น โดยมีหนังสือไปยังสถานีตำรวจในเขตอำนาจศาลนั้นช่วยตรวจสอบว่า บุคคลดังกล่าวมีประวัติในการถูกฟ้องคดีอาญาหรือไม่ ผลคดีเป็นอย่างไร หากมีการดำเนินคดีอาญาให้คณะกรรมการคัดเลือกเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลเสนอความเห็นที่ไม่สมควรรับไว้ ตรวจสอบผู้สมัครว่ามีการถูกฟ้องเป็นคดีของศาลหรือไม่ หากมีให้คณะกรรมการคัดเลือกทำความเห็นเสนอผู้รับผิดชอบราชการศาล เมื่อตรวจสอบคุณสมบัติ และผ่านการสอบสัมภาษณ์แล้ว คณะกรรมการคัดเลือกจะประกาศผลผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลต่อไป โดยผู้ประนีประนอมที่ผ่านการคัดเลือกจะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์คราวละ ๒ ปี โดยกรอบอัตรากำลังผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์มีกรอบอัตรากำลังจำนวน ๓๐ คน

สำหรับผู้ที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมใหม่ คือ ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะมีการให้คำแนะนำในการมาทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล และให้ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้นแก่ผู้ประนีประนอมก่อน พร้อมทั้งให้ฝึกปฏิบัติงานกับผู้ประนีประนอมที่เคยเป็นมาแล้ว ไม่น้อยกว่า ๑๐ คดี ถึงจะจ่ายสำนวนให้ดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทเองได้ เมื่อผู้ประนีประนอมได้ปฏิบัติหน้าที่ผ่านการประนีประนอมข้อพิพาทมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ คดี ผู้ประนีประนอมประจำศาลสามารถขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม โดยได้เข้ารับการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยที่สำนักกระงับข้อพิพาท ศาลยุติธรรมจัดขึ้น มีระยะเวลาการขึ้นทะเบียนไว้ ๒ ปี ตามกำหนดอายุทะเบียนผู้ประนีประนอมของศาลยุติธรรมที่มีการจัดทำทะเบียนใหม่ทุก ๒ ปี โดยสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลนั้น ๆ ต่อไป หรือสามารถเป็นผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมทั่วประเทศ ได้ไม่เกิน ๓ ศาล โดยไม่รวมศาลสูง พร้อมทั้งได้รับเงินค่าตอบแทนตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจำค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายของผู้ประนีประนอม พ.ศ. ๒๕๕๖

๒.๑๔.๑ การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม

การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ กล่าวว่า ผู้ประนีประนอม หมายความว่า บุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจดำเนินการไกล่เกลี่ยตามข้อกำหนดนี้^{๓๒}

การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

ผู้ประนีประนอมเป็นบุคคลที่มีความสำคัญการทำหน้าที่เป็นคนกลางประสานความเข้าใจ และเราให้เกิดข้อยุติร่วมกัน ซึ่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๔ หมายความว่า บุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจดำเนินการไกล่เกลี่ยตามข้อกำหนดนี้ ซึ่งผู้ประนีประนอมดังกล่าวอาจจะแต่งตั้งจากผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ ลูกจ้างหรือบุคคลภายนอกก็ได้ เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน ดังนี้

๑. การแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอม

ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้ โดยอาจพิจารณาคัดเลือกผู้พิพากษาอาวุโสและผู้พิพากษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล สำหรับจำนวนผู้พิพากษาที่จะแต่งตั้งเป็นผู้ประนีประนอมนั้นควรพิจารณาจากความเหมาะสมของบุคคลตลอดจนอัตรากำลังของผู้พิพากษาในศาลนั้น ๆ เปรียบเทียบกับการสืบพยานและการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

อนึ่งผู้พิพากษาที่ไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล หากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้รับผิดชอบราชการศาลไม่ควรมอบหมายให้ผู้พิพากษานั้นพิจารณาและตัดสินคดีเดียวกันนั้นอีก เพื่อเป็นหลักประกันของคุณค่า แม้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จก็จะไม่เกิดผลเสียต่อคดี

^{๓๒} สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: ธนาพรส,๒๕๕๖), หน้า ๓๓.

ของตน เว้นแต่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์ให้ผู้พิพากษานั้นเป็นผู้พิจารณาและตัดสินคดีด้วย ซึ่งผู้รับผิดชอบราชการศาลต้องให้ความเห็นชอบในการจ่ายสำนวนด้วยเช่นกัน

๒. การแต่งตั้งบุคคลข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้ประนีประนอม

ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษามีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการหรือลูกจ้างคนหนึ่งหรือหลายคนที่ได้รับราชการในศาลนั้นเป็นผู้ประนีประนอมได้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ข้อ ๑๓ วรรคแรก โดยผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล

ข้อสังเกต การแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พนักงานข้าราชการหรือลูกจ้าง คนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอมที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจัดให้เป็นผู้ประนีประนอมเป็นการเฉพาะในศาลนั้น ข้อ ๓๓ กำหนดให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้ด้วย

๓. การแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม

การแต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม ศาลอาจริเริ่มการจัดให้มีบัญชีรายชื่อบุคคลที่ประสงค์จะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยในศาลโดยคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยในศาลซึ่งประกอบด้วยข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมในศาลจำนวน ห้าคน แต่ไม่เกินเก้าคนที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลแต่งตั้งขึ้นตามข้อ ๖๕ ของข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔ ดำเนินการคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม โดยการคัดเลือกและจัดทำรายชื่อผู้ประนีประนอมนั้น ข้อ ๕ ให้คำนึงถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ประนีประนอมที่จะขึ้นทะเบียนตามข้อ ๕๑ เท่าที่ผู้ประนีประนอมพึงมีในชั้นนี้โดยอุโลม รวมทั้งประวัติและความประพฤติ ความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม ความรู้และประสบการณ์ตลอดจนความต่อเนื่องในการทำงาน และการพัฒนาทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของบุคคลที่จะจัดให้อยู่ในบัญชีรายชื่อดังกล่าว

ในการคัดเลือกผู้ประนีประนอมที่จะจัดให้อยู่ในบัญชีนั้น ศาลอาจจะใช้กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมตามที่เหมาะสม เช่น การประกาศรับสมัครบุคคลเป็นการทั่วไปและกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครไว้อย่างชัดเจน หรือเชิญบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสมหรือทั้งสองวิธีการผสมผสานกัน และควรจัดให้มีการทดสอบความรู้ความสามารถหรือสอบสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมตามสมควรก็ได้ ซึ่งในการจัดให้บุคคลใดอยู่บัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอมในศาลนั้นเป็นดุลยพินิจของผู้รับผิดชอบราชการศาล โดยได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล^{๓๓}

^{๓๓} สำนักกรงรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๕.

๒.๑๖ ประเภทคดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

คดีข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นคดีที่คู่ความเสนอคำฟ้องต่อศาลและสมัครใจไกล่เกลี่ย หรือองค์คณะผู้พิพากษาได้พิจารณาโดยมุ่งเน้นถึงความสมานฉันท์และการเยียวยาแก่ผู้เสียหายในการที่จะระงับข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. ข้อพิพาทคดีแพ่ง
๒. คดีคุ้มครองผู้บริโภค
๓. คดีอาญาที่ราษฎรฟ้องกันเอง
๔. คดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว
๕. คดีอาญาที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา

๔๔/๑

๖. คดีอาญาเกี่ยวพันทางญาติ
๗. คดีอาญาที่เป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท
๘. คดีที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีเห็นสมควร^{๓๔}

๒.๑๗ สรุป

การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคม และเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศาลที่นำมาใช้ในการบริหารงานคดีให้ปริมาณคดีของศาลลดลง การประนีประนอมข้อพิพาท คือ กระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยมี ๒ ลักษณะ คือ การไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทกลับคืนดี และการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดข้อตกลง ทั้งนี้ ผู้ประนีประนอมจะเป็นคนกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้น โดยผู้ประนีประนอมไม่มีอำนาจในการตัดสินใจใด ๆ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจได้ด้วยความสะดวกและสามารถตกลงร่วมกันได้ โดยทั่วไปรูปแบบการประนีประนอมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีขั้นตอนที่เหมือนกัน เช่น การนัดไกล่เกลี่ย การค้นหาประเด็นข้อพิพาท การตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง การสร้างบรรทัดฐานของความต้องการ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นต้น การประนีประนอมข้อพิพาท ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อคู่ความ ต่อศาล และต่อรัฐบาล

การประนีประนอมของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือคู่ความในการระงับข้อพิพาท โดยยึดหลักแนวทางตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด มาด้วยดีโดยตลอด จากลักษณะของการประนีประนอมดังกล่าว มีลักษณะของความสอดคล้องกับหลักสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาว่ามีความสอดคล้องกับหลักการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์หรือไม่ อย่างไร ดังจะปรากฏในบทถัดไป

^{๓๔}ระเบียบศาลจังหวัดอุตรดิตถ์, ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๕๖, (ม.ป.ป.), หน้า ๑.

บทที่ ๓

หลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจา ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ อรรถกถา ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิเคราะห์ความหมาย องค์ประกอบ และวิธีการหรือรูปแบบของการนำมาใช้ โดยมีรายละเอียดที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของสัมมาวาจา
๒. ลักษณะของสัมมาวาจา
๓. ประเภทของสัมมาวาจา
๔. องค์ประกอบของสัมมาวาจา
๕. บริบทของการใช้สัมมาวาจาเพื่อการประกาศพระศาสนา
๖. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสัมมาวาจา
๗. บทบาทการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมของศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๘. การใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๙. คุณค่าของสัมมาวาจาเพื่อการสร้างประโยชน์สุข
๑๐. สรุป

๓.๑ ความหมายของสัมมาวาจา

สังคมนุชย์เป็นสังคัมที่สื่อสารกันด้วยวาจา วาจาจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของกันและกัน บ่อยครั้งที่วาจาเป็นสาเหตุของความไม่เข้าใจและเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในสังคัม การกล่าววาจาที่จะนำมาซึ่งประโยชน์สุขนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่าย เพราะการกล่าววาจาจัดว่าเป็นพื้นฐานทางจริยธรรม แม้วาจานั้นจะเป็นการพูดความจริง อ่อนหวาน มีเมตตาหรือถูกกาลเทศะอย่างไร หากการพูดนั้นเป็นการพูดที่ไม่มีประโยชน์ ก็ควรนิ่งเฉยเสียไม่ควรพูดออกมา ดังที่ปรากฏคำยืนยันของพระพุทธองค์ในพุทธพจน์ความว่า “...หากว่าวาจาแม้ตั้งพันประกอบด้วยบทอันไม่เป็นประโยชน์ไซ้ร์ บทอันเป็นประโยชน์บทหนึ่งที่บุคคลฟังแล้วย่อมสงบ ประเสริฐกว่า...”^๑ พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญต่อวาจา เพราะการเผยแผร์ในพระพุทธศาสนาในอดีตได้ใช้วาจาเป็นเครื่องมือหลักในการประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าได้ให้หลักการเกี่ยวกับการใช้วาจาที่เรารู้จักกันในนามว่า สัมมาวาจา

^๑ข.ข. (ไทย) ๒๐/ ๑๘/๒๐.

สัมมาวาจา มาจากคำว่า สัมมา+วาจา หมายถึง การเจรจาชอบ Right Speech. คือ ประพฤติวิสุจริต^๒ ซึ่งตรงกับคำภาษาไทย คือ โดยชอบ, ดี, ถูกต้อง, ถูกถ้วน, สมบูรณ์, จริง, แต่ นอกจากนี้ยังมีความหมายที่เว้นจากพุดมุสา เว้นจากพุดจาส่อเสียด เว้นจากพุดคำหยาบ เว้นจากพุดเพื่อเจ้อไม่มีประโยชน์ สัมมาวาจา^๓ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่มีเนื้อหา กว้างขวาง แตกต่างกันไป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความหมายสัมมาวาจาของนักวิชาการ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้ทรงให้ความหมายของ สัมมาวาจาไว้โดยย่อว่า “...สัมมาวาจา เจรจาชอบ มิได้หมายความว่า เจรจาดีที่พูดที่พอใจ แต่หมายความว่า พุดจาถูกต้องหรือเมื่อไม่พุดก็นิ่ง เพราะเว้นเสียจากการพุดที่ผิดพลาดในที่นี้ได้แก่ เว้นจากพุดมุสา เว้นจากพุดจาส่อเสียด เว้นจากพุดคำหยาบ เว้นจากพุดเพื่อเจ้อไม่มีประโยชน์...”^๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาวาจาไว้ว่า คือ “ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัดรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย”^๔

๓.๑.๒ ความหมายของสัมมาวาจาในพระไตรปิฎก แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ความหมายของสัมมาวาจาในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงอริยมรรค มีองค์ ๘ ซึ่งระบุงถึงหลักสัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ^๕ ที่ผู้พุดแล้วยอมทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ทำให้เกิดญาณหรือปัญญา เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เป็นไปเพื่อความรู้อยิ่ง เป็นไปเพื่อการตรัสรู้ หรือเป็นไปเพื่อพระนิพพาน

๒. ความหมายของสัมมาวาจาในพระสุตตันตปิฎก มีความหมาย ๒ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ สัมมาวาจาที่เป็นโลกิยะ (สาสวะ) หมายถึง การไม่พุดเท็จ ไม่พุดส่อเสียด ไม่พุดคำหยาบ ไม่พุดเพื่อเจ้อ ดังพุทธพจน์ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เจตนาเว้นจากการพุดเท็จ งดเว้นจากการพุดส่อเสียด งดเว้นจากการพุดคำหยาบ งดเว้นจากการพุดเพื่อเจ้อ นี้เป็นสัมมาวาจาที่ยังเป็นสาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ^๖

ระดับที่ ๒ สัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ (อนาสวะ) หมายถึง ความงดเว้น ความเว้นขาด เจตนางดเว้นจากวจีทุจริตทั้ง ๔ ของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ ดังพุทธพจน์ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความงด ความเว้น ความเว้นขาด เจตนางดเว้น จากวจีทุจริตทั้ง ๔ ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค...นี้แลเป็นสัมมาวาจา^๗

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๗๑.

^๓สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, หลักพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๕๐.

^๔พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๙ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗๖๘.

^๕วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๑๘.

^๖ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๓๘/ ๑๒๙ - ๑๙๐.

^๗ม.อุ. (บาลี) ๑๔/๑๓๘/ ๑๒๙ - ๑๙๐.

๓. ความหมายของสัมมาวาจาในพระอภิธรรมปิฎก ได้ให้ความหมายของสัมมาวาจาไว้ว่า “...คำว่าสัมมาวาจาหมายถึงการงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุวจีทุจริต ๔...”^{๘๘} ซึ่งหมายถึง เจตนางดเว้น การกล่าววาจาทุจริต

๓.๒ ลักษณะของสัมมาวาจา

ลักษณะของสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งลักษณะออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. กลาสัมมาวาจา ได้แก่ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม เพื่อหวังประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง คำพูดนั้นจึงนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ไม่เร่าร้อน ไม่เดือดร้อน

๒. เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่ ผู้มีเจตนาสมาทานศีลว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท... เป็นต้น และตั้งใจประพฤติปฏิบัติมิให้ล่วงศีลนั้นๆ ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งได้แก่ การมีหิริ โอตตัปปะ นั้นเอง

๓. วิริตีสัมมาวาจา ได้แก่ การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงปรากฏอยู่เฉพาะหน้า คือไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน แต่เมื่อประสบกับอารมณ์เฉพาะหน้านั้นจึงงดเว้น^{๘๙}

๓.๓ ประเภทของสัมมาวาจา

สัมมาวาจานั้น ถ้าจัดประเภทตามลักษณะของการประพฤติปฏิบัติ สามารถจัดได้ ๒ ประเภท โดยแยกเป็นสัมมาวาจาที่มีลักษณะของการประพฤติดังเว้นและสัมมาวาจาที่มีลักษณะของการพึงปฏิบัติดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๓.๑ สัมมาวาจาที่พึงปฏิบัติด้วยการงดเว้น

ในกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นได้กำหนดการใช้วาจาที่มีลักษณะของการงดเว้นจากการพูดที่ไม่ก่อให้เกิดกุศล กล่าวคือ เว้นจากการพูดที่นำมาซึ่งความทุกข์ ความเดือดร้อนหรือบาปอกุศล ในมหาจัตตารีสกสูตรได้ให้คำจำกัดความของสัมมาวาจา ดังพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สัมมาวาจา เป็นไฉน นี้เรียกว่าสัมมาวาจา คือ

มุสาวาทา เวมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

ปิสุณาย วาจาเย เวมณี เจตนางดเว้นจากวาจาใส่ร้าย

ผรุสสาย วาจาเย เวมณี เจตนางดเว้นจากวาจาหยาบค้าย

สมุพฺปลาปา เวมณี เจตนางดเว้นจากวาจาเพ้อเจ้อ^{๙๐}

^{๘๘} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๔/๓๒๘/๙๑.

^{๘๙} พระสังฆมณฑลสังฆนายก อัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหณีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่มที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๒.

^{๙๐} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๘๖/๑๔๙.

ในนัยยะดังกล่าวสะท้อนถึงความประพฤติกว้างว้างที่ไม่ควรประพฤติ ไม่ควรเสพ ไม่ควรเกี่ยวข้องกับปฏิบัติ เพราะการประพฤติกว้างว้างเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความทุกข์ ความเสื่อม ก่อให้เกิดโทษ ความเดือดร้อนต่อตนเอง ต่อคู่สนทนาและต่อบุคคลอื่น ทำให้สังคมขาดความสงบสุข

นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังทรงสอนให้งดเว้นจากวาทาสาสกปรก (คุณภณิ) คือ คำพูดที่ไม่ดี คำพูดหยาบคาย ดังพุทธพจน์ที่ว่า บุคคลบางคนในโลกนี้ ไปสภาก็ดี ไปบริษัทก็ดี ไปในท่ามกลางหมู่ญาติก็ดี... แกล้งกล่าวเท็จทั้งที่รู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่น หรือเพราะเหตุแก่อำมิสเล็กน้อยนี้เรียกว่า บุคคลผู้พูดถ้อยคำเหม็นเหมือนคู^{๑๑}

จากพุทธพจน์ดังกล่าวได้แสดงลักษณะของสัมมาวาจาที่เป็นไปในทางงดเว้น ไม่พูด ไม่แสดงในลักษณะดังกล่าว เมื่องดเว้นได้จะทำให้การใช้วาจานำมาซึ่งคุณประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น กล่าวคือ ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นวาจาที่ไม่ถูกผู้อื่นติเตียน วาจาเช่นนี้ถือว่าเป็นสัมมาวาจา

๓.๓.๒ สัมมาวาจาที่เป็นข้อควรแก่การปฏิบัติ

๑. สัมมาวาจา คือ วาจาสุภาษิต

วาจาสุภาษิตจัดว่าเป็นมงคลในพระพุทธศาสนา เพราะปรากฏหลักฐานในมงคลสูตรว่า วาจาสุภาษิตเป็นอุดมมงคล หรือเป็นมงคลอันสูงสุด เป็นความดีสูงสุด หรือประเสริฐสุด^{๑๒} หากทุกคนกล่าวแต่วาจาสุภาษิตก็จะได้รับแต่สิ่งที่เป็นมงคลทั้งต่อตัวเอง ครอบครัว และบุคคลอื่น วาจาสุภาษิต เป็นวาจาที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ

๑) **กาลวาที** วาจาที่ดีควรเป็นวาจาที่ถูกกาลเทศะ พูดได้ถูกเวลา พูดได้เหมาะกับโอกาส หรือ พูดถูกจังหวะ พูดถูกสถานที่ เหมาะกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมของสังคมและกลุ่มชน

๒) **สัตยวาที** คือ วาจาจริง กล่าวถูกต้องตามความจริงไม่พูดให้คลุมเครือบิดเบือน

๓) **สันหาวาที** คือ วาจาที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ วาจาที่เรียบร้อยนุ่มนวล

๔) **อิตถวาที** ได้แก่ วาจาที่ประกอบด้วยสารัตถะ พูดแล้วเกิดประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ต่อสังคม หรือต่อส่วนรวม

๕) **เมตตาวาที** คือ วาจาที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง เช่น คำแนะนำสั่งสอน ตักเตือนให้ผู้ฟังมีความขยันหมั่นเพียร รู้จักผิดชอบชั่วดี

๒. สัมมาวาจา คือ การกล่าวคำหอมเหมือนดอกไม้ (ปุพฺพภณิ)

การกล่าวคำหอมเหมือนดอกไม้ คือ การพูดอย่างตรงไปตรงมา เป็นสัมมาทัญญูเปรียบเหมือนเช่นดอกไม้มีสีสวยและมีกลิ่นหอม ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า บุคคลบางคนในโลกนี้ไปสภาก็ดี ไปบริษัทก็ดี ไปในกลางหมู่ญาติก็ดี... ย่อมไม่แกล้งกล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่นหรือเพราะเห็นแก่อำมิสเล็กน้อย นี้เรียกว่า บุคคลผู้พูดคำหอมเหมือนดอกไม้^{๑๓}

๓. สัมมาวาจา คือ การกล่าวคำหวานปานน้ำผึ้ง (มธุภณิ)

คำพูดที่อ่อนหวาน ไพเราะ สุภาพ ผู้ได้ยินได้ฟังมีแต่ความชื่นบานใจ มีกำลังใจ คำพูดเช่นนี้เปรียบเทียบว่าเป็นคำพูดหวานเหมือนน้ำผึ้ง คือ เป็นผู้ละคำหยาบเว้นขาดจากคำหยาบ พูดแต่

^{๑๑} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๑.

^{๑๒} พ.ุ. (ไทย) ๒๕/๓๑๘/๒๘๘.

^{๑๓} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๑.

วาทะที่ไม่มีโทษ ไพเราะเสนาะโสต ให้เกิดรัก จับหัวใจ เป็นวาทะชาวเมือง เพราะละเอียดอ่อนดีเหมือนนารีที่เจริญเติบโตในเมือง เป็นถ้อยคำที่ชวนเป็นอันมากพอใจรักใคร่^{๑๔}

๔. สัมมาวาจา คือ คำพูดที่ควรพูด ได้แก่ กถาวัตถุ ๑๐

สัมมาวาจาในกถาวัตถุ ๑๐ คือ การกล่าววาจาที่เป็นไปเพื่อบุญกุศล เป็นไปเพื่อการปฏิบัติธรรมอันดีงาม และเป็นไปเพื่อความถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นการกล่าววาจาที่ประกอบด้วยสาระประโยชน์ ได้แก่ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย ถ้อยคำที่ชักนำให้สังตกายสังตใจ ถ้อยคำที่ชักนำไม่ให้ระคนด้วยหมุ่ ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารถนาคะเมียร ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้สงบ ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา เป็นต้น^{๑๕}

สรุปได้ว่า ประเภทของหลักสัมมาวาจา ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงสอนให้งดเว้นวาจาที่ไม่ดีก่อน เมื่องดเว้นแล้วทรงแนะนำให้ใช้วาจาที่ดี เป็นคุณประโยชน์ ก่อให้เกิดความสุข โดยทรงสอนให้พูดแต่ความจริง ถูกกาล ถูกเวลา ถูกโอกาส และวาจานั้นจะต้องเป็นวาจาที่อ่อนหวาน สุภาพ ประกอบด้วยเมตตาจิตแล้ววาจานั้นจะต้องเป็นวาจาที่มีประโยชน์ด้วย ในกรณีนี้แม้วาจาที่กล่าวจะเป็นความจริง ก็ไม่ทรงแนะนำให้ต้องพูดเสมอไป ทรงสอนถึงวิธีการพูดว่าเมื่อไรควรพูดและเมื่อไรควรจะนิ่ง

๓.๔ องค์ประกอบของสัมมาวาจา

สัมมาวาจาหรือวาจาชอบเป็นหลักการของการใช้วาจา ซึ่งมี ๒ ระดับได้แก่ สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะ คือ การมีปียวาจาต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นวาจาที่อยู่ในระดับศีลกรรมบถ ๑๐ ที่มีการใช้วาจาเพื่อก่อให้เกิดสาระประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ในชีวิต และสัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ เป็นวาจาอริยมรรคเพื่อเครื่องนำทางการประพฤติปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์หรือกิเลสทั้งปวง เป็นวาจาในระดับ อารยชน หรือ อริยบุคคล^{๑๖} แต่ถึงอย่างไรโดยภาพรวมแล้ว สัมมาวาจาองค์ประกอบทั้งหมด ๔ ประการ ตามหลักฐานที่ปรากฏในมหาจิตตาริสกสูตร ปรากฏคำจำกัดความในเจตนาถวันนีวว่า “ภิกษุทั้งหลาย ก็สัมมาวาจา...เป็นไฉน นี้เรียกว่า สัมมาวาจา คือ เจตนาถวันจากการพูดเท็จ เจตนาถวันจากการพูดส่อเสียด เจตนาถวันจากการพูดคำหยาบคาย เจตนาถวันจากการพูดเพื่อเจ้า”^{๑๗} และ ดังปรากฏในกุศลกรรมบถ คือ วจีกรรม ๔ ได้แก่

๑. มุสาวาทา เวมณี	เจตนาถวันจากการพูดเท็จ
๒. ปิสฺสณาย วาจาเย เวมณี	เจตนาถวันจากการพูดส่อเสียด
๓. ผรุสสาย วาจาเย เวมณี	เจตนาถวันจากการพูดคำหยาบ
๔. สัมผัสปลลาปา เวมณี	เจตนาถวันจากการพูดเพื่อเจ้า ^{๑๘}

^{๑๔} อด.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๑.

^{๑๕} อด.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙ - ๗๐/๑๑๔ - ๑๑๕.

^{๑๖} สุเชาวน์ พลอยชุม, พุทธปรัชญาเถรวาท, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๓๗), หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

^{๑๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๖๗/๑๔๗.

^{๑๘} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๖๗/๑๔๗.

นอกจากนี้ องค์ประกอบของสัมมาวาจายังปรากฏในจุนทสูตรที่ทรงตรัสถึงสัมมาวาจาที่เป็นกุศล ท่านทรงเปรียบเทียบด้วยว่าเป็นเครื่องชำระตัวให้สะอาด เป็นการยกระดับการใช้วาจาให้ละเอียดมากขึ้น โดยมีเยดดังนี้

...ดูกรจุนทะ ความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง

ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ อยู่ในสภา ในบริษัท ในท่ามกลางญาติ ในท่ามกลางเสนา หรือในท่ามกลางราชสกุล ถูกผู้อื่นนำไปเป็นพยานซักถามว่า มาเถิด บุรุษผู้เจริญท่านรู้สิ่งใดจงพูดสิ่งนั้น บุรุษนั้นเมื่อไม่รู้ก็บอกว่าไม่รู้ หรือเมื่อรู้ก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่เห็นก็บอกว่าไม่เห็น หรือเมื่อเห็นก็บอกว่าเห็น ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งผู้อื่นบ้าง หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำภิสเล็กน้อย

ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีคนผู้พร้อมเพรียงกันเพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน

ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ เพราะหูชวนให้รักจับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัยพูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร

ดูกรจุนทะความสะอาดทางวาจามี ๔ อย่าง อย่างนี้แล...บุคคลผู้ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ ถึงตอนเช้าตรู่ ลุกขึ้นจากที่นอน จะมาลูบแผ่นดินก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง ถึงจะไม่ลูบแผ่นดิน ก็เป็นผู้สะอาดอยู่นั่นเอง เพราะว่ากุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ เป็นความสะอาดด้วยเป็นตัวทำให้สะอาดด้วย.....”^{๑๙}

องค์ประกอบของหลักสัมมาวาจามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ พูดจริง ได้แก่ พูดจริง ดำรงคำสัตย์ เพราะสืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง เพราะตระหนักว่า คนเราจะมีเกียรติได้เพราะความสัตย์ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อความดีที่ตนต้องทำให้เป็นไปตามนั้น คำพูดที่เป็นธรรม พูดแต่ความจริงเป็นที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ ไม่พูดเท็จในระหว่าง เพราะบางครั้งพูดเท็จ บางครั้งพูดจริง คำสัตย์ของบุคคลนั้นไม่สืบทอดด้วยความสัตย์ เพราะเขาพูดเท็จในระหว่าง เพราะฉะนั้นคนนั้นได้ชื่อว่าไม่ดำรงคำสัตย์ บุคคลไม่พูดเท็จแม้เพราะเหตุความเป็นอยู่ ย่อมดำรงความสัตย์ไว้ด้วยความสัตย์เหมือนกัน มีความมั่นคงคือมีถ้อยคำมั่นคง

๒. ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดส่อเสียด ได้แก่ การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกกัน ในที่นี้คือ ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน แสดงออกซึ่งความรัก เมตตา หัวดี เป็นมิตรต่อคนที่ตนพูดด้วย และที่สำคัญคือต้องเป็นคำพูดที่ไม่เป็นโทษ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ โดยมีพื้นฐานการพูดที่เป็นเมตตา วาจาต่อกัน พูดส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกัน คือส่งเสริมคนที่สมานกัน ไม่พูดส่อเสียด คือ กล่าว

^{๑๙} อัง.ทสก. (บาลี) ๒๔/๑๖๕/๒๔๑.

วาทาทำให้เขาพร้อมเพรียงกัน กล่าวคือ กล่าววาทาที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายพร้อมเพรียงกันอันแสดงถึงคุณของความสามัคคี

๓. ผรุสย วาจา ยเวรมณี เจตนาจเวเนการพุดคำหยาบคาย ได้แก่ พุดคำสุภาพ การกล่าววาทาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหวาน คือวาทาสบายหู เพราะไพเราะด้วยพยัญชนะ ไม่เกิดแสงหูจุกเข้มแทงหู เพราะไม่ทำให้เกิดความโกรธ ให้เกิดความรักไปทั่วเพราะไพเราะ ประณีตละเอียดอ่อน กลิ้งกล่า เป็นที่รัก เป็นวาทาหยั่งลงถึงหทัย วาทาเป็นที่พอใจของชนหมู่มา เพราะเป็นที่ชอบใจของชนหมู่มา ทำความงดงามให้แก่ใจ ด้วยเป็นวาทาที่พอใจ พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาทาสภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ด้วยความหวังดีต่อผู้ฟัง หรือผู้ที่ตนพุดถึง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง

๔. สัมผัสปลลาปา เวรมณี เจตนาจเวเนการพุดเพื่อเจ้า ได้แก่ พุดพอประมาณ พุดถูกกาล เพราะพุดถูกกาลอันควร คือพุดตามกำหนดกาลที่ควรพุด เพราะพุดจริงแท้ตามความจริง ผู้พุดมีสติในการพุด คิดก่อนพุด โดยกลั่นกรองคำพุดให้เหมาะแก่เวลา บุคคล สถานที่ โอกาส เป็นวาทาประกอบด้วยสารัตถะ ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้น ประกอบด้วยประโยชน์และปราศจากโทษ^{๒๐}

๓.๕ บริบทของการใช้สัมมาวาทาเพื่อการประกาศพระศาสนา

๓.๕.๑ รูปแบบการใช้สัมมาวาทา

หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ได้ทรงแสดงพระอัมมจักกัปปวัตตนสูตรซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาถันท์แรกโปรดปัญจวัคคีย์นับว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปพระองค์ได้ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาในครั้งแรกด้วยพระดำรัสว่า ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพระบรมจรรยพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงครบถ้วน^{๒๑} พระดำรัสดังกล่าวได้สะท้อนหลักปฏิบัติในการแสดงธรรม ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจ ชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมโดยไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่น^{๒๒}

๓.๕.๒ ลักษณะการสอนพระพุทธเจ้า

พุทธวิธีในการสอนจะมีคุณลักษณะ ๔ รูปแบบ คือ ๑. สันทสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒. สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓. สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า ๔. สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง^{๒๓} ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

^{๒๐} พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต., พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, ครั้งที่ ๑๑, (โรงพิมพ์ กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓๔.

^{๒๑} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๒๒} อ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๕๙/๑๗๔-๑๗๕, อ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (บาลี) ๑/๒๒/๑๓, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๒/๑๕, วิ.มหา. (บาลี) ๒/๕๑๕/๒๒, วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๑๕/๓๙, วิ.ภิกขุณี (บาลี) ๓/๗๘๓/๗๒, วิ.ภิกขุณี (ไทย) ๓/๗๘๓/๑๑๘, วิ.ม. (บาลี) ๔/

๑. สันทัดสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงในสิ่งที่สอน ดุจคำสรรเสริญพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่ว่า พระองค์ทรงประกาศธรรมเปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่าผู้มีจักขุจักษุเห็นรูปได้^{๒๔}

๒. สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือห้ามนั้นแนะนำบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนเกิดยอมรับ อยากรลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ มีจิตคล้อยตาม เกิดอุตสาหะอยากปฏิบัติตาม

๓. สมุตเตชนา ระวังให้อาจหาญแก่ลัวกลัว คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จลงได้ สู้งานไม่หวั่น ไม่กลัวเหนื่อยไม่กลัวยาก คำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พระจักขุปาลเถระได้ตั้งจิตอธิษฐาน ที่จะไม่จำวัดตลอดไตรมาสเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน จนได้บรรลุพระอรหันต์^{๒๕}

๔. สัมปหังสนา ปลอบขใจโลมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

๓.๕.๓ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

พุทธวิธีในการสอนหรือวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามีอยู่ ๔ รูปแบบ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจในหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด^{๒๖} วิธีการสอนแบบนี้ จะเห็นได้จากที่พระองค์ใช้โปรดบุคคลในกลุ่มที่มีจำนวนจำกัด ที่สามารถพูดคุยตอบโต้กันได้ ในการสอนแบบสากัจฉา มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป และเป็น การให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด

๒. แบบบรรยาย ทรงใช้ในการแสดงธรรมหรือที่ประชุมใหญ่ ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก และส่วนมากมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้^{๒๗}

๓. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมา

๒๔,๒๕, วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๙,๓๗, วิ.ม. (บาลี) ๕/๓๔๙/๑๕๒, วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๔๙/๒๑๙, ที.สี. (บาลี) ๙/๓๒๒/๑๒๖, ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๒/๑๒๔.

^{๒๔}ที.สี. (บาลี) ๙/๒๕๐/๘๕, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๕๐/๘๕.

^{๒๕}ช.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๗.

^{๒๖}อง.ทสก. (บาลี) ๒๔/๑๙๙/๒๓๓, อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๙๙/๒๓๒-๒๓๔.

^{๒๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

ถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกันในหลักการถามและตอบปัญหานั้น โดยทรงแบ่งปัญหาและวิธีการที่จะตอบปัญหาไว้ ๔ ประการ ประกอบด้วย เอกังสพยาकरणียปัญหา ปฏิปุจฉาพยาकरणียปัญหา วิภังชพยาकरणียปัญหา และ ฐปณียปัญหา^{๒๘} กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับแห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเวทตาสังยุต มีเวทตาไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ชื่อว่าให้วรรณะ ชื่อว่าให้ความสุข ชื่อว่าให้จักขุ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีปชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ปราสาธธรรมชื่อว่าให้หอมตะ”^{๒๙} และปัญหาที่ถามแล้วพระองค์เห็นว่าไม่จำเป็นต้องตอบ พระพุทธเจ้าจะไม่ตอบคำถามเหล่านั้น เพราะเป็นปัญหาให้เกิดการฟุ้งซ่าน^{๓๐}

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ รูปแบบนี้ปรากฏชัดในบริบทของการบัญญัติพระวินัยโดยพระองค์ทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงดำเนินชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อบังคับให้พระสาวกหรือสงฆ์ปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน^{๓๑} วิธีการนี้เป็นลักษณะของการออกคำสั่ง เป็นการสอนโดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ และที่สำคัญ กฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้น เป็นตัวแทนของพระองค์ได้ด้วย และมีความเสมอภาคกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓.๖ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสัมมาวาจา

๓.๗.๑ หลักสังคหวัตถุ ๔

หลักสัมมาวาจาเป็นหลักธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหมวดธรรม สังคหวัตถุ ๔ สืบเนื่องจากหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างสังคม คือ การจัดระเบียบสังคมให้สันติสุขเพื่อการอยู่ร่วมกันได้ เป็นหลักแนวคิดที่เป็นกำลังแห่งการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์^{๓๒} มินัยยะแห่งหลักการของการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคหวัตถุจัดได้ว่าเป็นหลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กัน

^{๒๘} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๑๒/๒๐๔, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑, อัง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๔๒/๕๑, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๒/๗๐.

^{๒๙} ส.ส. (บาลี) ๑๕/๔๒/๔๓, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^{๓๐} Walpola Sri Rahula, *What the Buddha Taught*, 5th ed., Bangkok : Haw Trai Foundation, 2009., pp. 12-13., พระดัมพลี วราหุละ, *พระพุทธเจ้าสอนอะไร*, แปลโดย รศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร: (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พุทธวิธีในการสอน*, หน้า ๔๙-๕๐.

^{๓๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีในการบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๗๐-๗๕.

ด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน^{๓๓} ทั้งนี้ ธรรมดาแล้วทุกชีวิตต่างดำรงอยู่ได้ด้วยการให้ หากมนุษย์ทุกคนในโลกรู้จักให้ทาน เสียสละแบ่งปัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่พยาบาทปองร้ายกัน โลกนี้ย่อมจะเกิดความสงบสุขอย่างแน่นอน ดังมีรายละเอียด คือ

๑. ทาน คือ การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เฉลี่ยเจือจานแจกจ่าย ช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง เสียสละ แบ่งปัน ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน วิชาความรู้ ในทางธรรมะ คำว่า การให้ มี ๓ ลักษณะ คือ

๑. ให้ด้วยเมตตา แสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ

๒. ให้ความกรุณา ช่วยด้วยปลดปล่อยความทุกข์ ความเดือดร้อน

๓. ให้ด้วยมุทิตา ส่งเสริมผู้ทำความดี คนที่ทำงานสร้างสรรค์เจริญก้าวหน้า

นอกจากนี้ การให้ทานยังมีนัยยะแยกย่อยได้อีก กล่าวคือ ให้ของตนแก่คนอื่นที่ควรแก่การให้ โดยมีรายละเอียด คือ ให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ ให้เพื่อบูชาคุณความดี ให้อภัย ให้ธรรมเป็นทาน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาตุดตัมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ^{๓๔} ซึ่งมีนัยยะสอดคล้องกับหลักสัมมาวาจา กล่าวคือ พูดอย่างรักกัน ใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดี มีน้ำใจ แจ่มสิ่งที่เป็นประโยชน์ และรู้จักพูด ให้เป็นผลดี คอยช่วยชี้ทาง แนะนำหลักความจริง ความถูกต้องดีงาม แก่ผู้ที่ต้องการ หรืออีกนัยยะหนึ่ง ปิยวาจา คือ การเจรจาจาอ่อนหวาน ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น อาจเป็นคำพูดดู คำตักเตือน การพูดคำสัตย์คำจริง พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดแต่ความจริง อ่อนโยน ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบิกบานสำราญใจ สรุปก็คือ พูดด้วยความเมตตา ทักทายปราศรัย แสดงน้ำใจไมตรี พาที่สุภาพ พูดด้วยกรุณา เห็นใจ ปลอดภัย แนะนำให้คำปรึกษา บอกทางแก้ปัญหา พูดด้วยมุทิตา พูดให้กำลังใจ แสดงความส่งเสริมสนับสนุน

๓. อตถจริยา คือ ทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกาย และ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม^{๓๕} ช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม ฝึกฝนตนให้เป็นคนที่มีเป็นประโยชน์ คือ มีความรู้ความสามารถ แล้วนำความรู้ความสามารถนั้นมาช่วยเหลือกัน กล่าวโดยสรุปก็คือ ช่วยด้วยเมตตาแสดงน้ำใจไมตรี ช่วยด้วยกรุณา นำพาผู้อ่อนแอ หรือตกอยู่ในอันตรายให้หลุดรอดพ้นภัย ช่วยด้วยมุทิตา ให้กำลังใจสนับสนุน เป็นต้น

^{๓๓} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๒.

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๔. สมนัตตตา คือ การวางตนสม่าเสมอ ร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมจุดหมาย ร่วมแก้ไข ปัญหา ร่วมสุขร่วมทุกข์ ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย ด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา ให้เหมาะกับสถานการณ์ ช่วยด้วยการร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหา^{๓๖}

๓.๗.๒ ขรราวาสธรรม ๔

สัมมาวาจา มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับหลักขรราวาสธรรม ๔ เพราะผู้ประนีประนอมจะต้อง พุดความจริง มีความอดทน อดกลั้น และความเสียสละ หลักขรราวาสธรรม คือ หลักธรรมสำหรับ ขรราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ธรรมะสำหรับความเป็น ขรราวาสที่ดี เป็นประชาชนที่ดี หรือเป็นผู้ร่วมงานที่ดี ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อด้วยกัน คือ

๑. สัจจะ (Truth and Honesty) ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง เป็นเหตุให้นำมาซึ่งความเชื่อถือหรือไว้วางใจกัน ด้วยการฝึกให้เป็นคนจริง มีหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการพุดจริง ทำจริง ทั้งจริงต่อตัวเองและจริงต่อผู้อื่น จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน ซึ่ง บุคคลประเภทนี้จะแสดงความรับผิดชอบออกได้ ดังนั้น คนที่มีสัจจะ เขาจึงมีหลักประจำใจง่าย ๆ ว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องทำให้ดีที่สุดจะพุดจาอะไรก็ต้องชัดเจนที่สุด ทั้งยังมีจิตใจที่มั่นคงในศีลธรรม จึง ทำให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

๒. ทมะ (Taming and Training Oneself; Adjustment) การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา สัจจะจะไปไม่ได้ถ้าหากเราไม่รู้จักควบคุมจิตใจตัวเอง ซึ่งจิตมันจะคิดวุ่นวายสับสนด้วยอำนาจแห่งกิเลส คือ รัก โลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำ จะทำให้ตัวเราทั้งสัจจะ เราจึงต้องเอาทมะเข้าควบคุมกำกับจิตใจตัวเองให้มีสติ และปัญญา

๓. ขันติ (Tolerance; Forbearance) ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมากใช้ควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของทั้งคนและสัตว์ เป็นบารมีธรรมในพระพุทธศาสนา

๔. จาคะ (Liberality; Generosity) ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ การสละสิ่งของอันเป็นของ ๆ ตนแก่บุคคลที่ควรจะให้ปัน การสละอารมณ์บูดและเน่าออกจากใจ จะทำให้ใจสะอาด สงบ สดชื่น เบิกบาน พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ จิตใจไม่มีความคับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว มีน้ำใจให้แก่กัน^{๓๗}

๓.๗.๓ หลักสัปปุริสธรรม

การเป็นผู้ประนีประนอมต้องตั้งอยู่บนเหตุและผล หรือต้องพิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรม ๗ ดังนั้น หลักสัปปุริสธรรมจึงเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *คู่มือมนุษย์และธรรมนุญชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: วิชนบุ๊คส์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๕.

สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอม หลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล^{๓๘} ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ธัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักการและเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต

๒. อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและรู้ความมุ่งหมายของหลัก การที่ตนปฏิบัติเข้าใจจุดประสงค์กิจการที่ตนกระทำรู้ว่าหลักการนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร

๓. อัตตัญญตา รู้จักตน คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ตามความสามารถและคุณธรรม

๔. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูดการปฏิบัติและการทำงานต่าง ๆ

๕. กาลัญญตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลาอันเหมาะสม เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลาให้เหมาะสมเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

๖. ปริสฺสัญญตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชนและชุมชน รู้จักกาลปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนั้น ๆ เป็นต้น

๗. บุคคลปโรปรัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น^{๓๙}

๓.๗.๔ สารณียธรรม ๖

หลักสัมมาวาจาสำหรับผู้ประนีประนอมมีปรากฏอยู่ในหลักสารณียธรรม โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า เมตตาวาจกรรม เป็นต้น อีกทั้งบทบาทของผู้ประนีประนอมยังมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสารณียธรรม สารณียธรรม ๖ แปลว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน ได้แก่

๑. เมตตาทายกรรม : ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวาจกรรม : ตั้งเมตตาวาจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม : ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

^{๓๘} หลวงกสิณ อรรถะโยทิน, อธิบายธรรมวิภาค น.ธ. ตรี, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๐๒), หน้า ๑๔๖.

^{๓๙} อ.จ. สดตก. (ไทย) ๔๒/๒๖/๑๕๐-๑๕๕.

๔. สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้ อธิปไตยวิภักตโกศ ก็ได้

๕. สีลสามัญญตา : มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐีสัมมัญญา : มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา^{๔๐}

๓.๗.๕ พรหมวิหาร ๔

ในการทำหน้าที่ของผู้ประณีประนอม ซึ่งต้องใช้หลักสัมมาวาจาในการประณีประนอมข้อพิพาท หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นจุดหนึ่งส่งเสริมในการทำหน้าที่ของผู้ประณีประนอม พรหมวิหาร ๔ แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนที่ต้องมีไว้เป็นหัวใจ และกำกับความประพฤติที่จะแสดงออก หรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไม่ตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าโดยไม่หวังผลตอบแทน

๒. กรุณา ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ซึ่งความทุกข์ก็คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ

๓. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วย เมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญองงามยิ่งขึ้นไป ไม่มีจิตใจริษยา โกรธเคือง

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะควรได้รับผลอันเหมาะสมกับความรับผิดชอบของตน^{๔๑}

๓.๗.๖ กัลยาณมิตรธรรม

การใช้สัมมาวาจาที่จะให้สำเร็จผล ต้องเป็นการพูดที่สะท้อนมาจากจิตใจ เป็นการสร้างความคุ้นเคยไว้เนื้อเชื่อใจในฐานะเป็นเพื่อน เป็นกัลยาณมิตร หลักกัลยาณมิตรจึงเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมของการใช้หลักสัมมาวาจาสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หลักกัลยาณมิตร คือ ลักษณะของผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี, การรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงปัญญา ที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งจะช่วยแนะนำ สั่งสอน ชักจูง ช่วยเหลือ ชี้ช่องทาง เป็น

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๐.

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕.

แบบอย่างตลอดจนเป็นเครื่องอุทธรณ์เกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี คุณสมบัติของความ เป็นกัลยาณมิตร ได้แก่

๑. **ปิโย** น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ให้ผู้อื่นอยากเข้า ใกล้ อยากเข้าไปขอคำแนะนำปรึกษาหารือ

๒. **ครุ** นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็น ที่พึ่งได้และปลอดภัย

๓. **ภาวนีโย** นำเจริญใจ หรือนายกย่องในฐานะทรงคุณ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญา แท้จริง และเป็นผู้ที่ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่นายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ผู้เอ๋ยอ้างและ รำลึกถึงความซาบซึ้งมั่นใจและภูมิใจ พูดถึงอย่างอบอวล อย่างมั่นใจ

๔. **วัตตา** รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร และกับ ใคร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ซึ่งก็คือ ต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี

๕. **วณักขโม** อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม แม้จะจุกจิก ตลอดจนทนต่อคำที่ล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์ต่าง ๆ สอดทนฟังได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์ ต้อง รู้จักยอมรับฟัง

๖. **คัมภีรญจะ** กระทั่ง กัตตา แดงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยาก ลึกซึ้ง ให้เข้าใจได้ ปัญหาอะไรที่หนักและยาก ก็เอามาชี้แจงอธิบาย ช่วยทำให้เพื่อนร่วมงานหรือ ผู้เกี่ยวข้องมีความกระจ่างแจ้ง เรื่องที่ลึกล้ำที่ยากก็ทำให้ตื่นให้

๗. **โน จักฐาน** นิโยชะเย ไม่ชักนำไปในฐานะ คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือ เรื่อง เหลวไหลไม่สมควร ที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่สาระที่ไม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย^{๕๒}

๓.๗.๗ อคติ ๔

การใช้สัมมาวาจาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักธรรมห้าข้อ อคติ ๔ คือ การพูดที่ไม่ลำเอียง เพราะความชอบ ความรักใคร่ส่วนตัว การพูดที่ไม่ลำเอียงเพราะความ เกลียดชัง การพูดที่ไม่ลำเอียงเพราะด้วยความงี่เงา และการพูดที่ไม่เพราะความเกรงกลัวอิทธิพล ลักษณะการพูดดังกล่าว คือ บริบทของอคติ ๔ ในพระพุทธศาสนา อคติ ๔ มีความหมายโดยรวม ได้แก่

๑. **ลำเอียงเพราะชอบ** เป็นการกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ด้วยความชอบพอ รักใคร่ กัน เช่น การให้ลาภยศ การตัดสินความ หรือตัดสินอื่นๆ ด้วยอำนาจความพอใจของตน

๒. **ลำเอียงเพราะความชัง** เป็นการกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ด้วยความเกลียดชังไม่ ชอบกัน เช่น การไม่ให้ลาภยศหรือการการตัดสินความ หรือตัดสินอื่นๆ ด้วยอำนาจความเกลียดชัง

๓. **ลำเอียงเพราะความหลง** เป็นการกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ด้วยความงี่เงา เช่น การให้ลาภหรือไม่ให้ลาภยศ การตัดสินความ หรือตัดสินอื่นๆ ด้วยอำนาจความงี่เงา

๔. **ลำเอียงเพราะความกลัว** เป็นการกระทำในสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ด้วยความกลัว เช่น การให้ลาภหรือไม่ให้ลาภยศ การการตัดสินความ หรือตัดสินอื่นๆ ด้วยอำนาจความกลัว^{๕๓}

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับเติม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ธรรมสารจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๕.

^{๕๓} อ.จตุตถก. (ไทย) ๒๑/๒๓/๑๗.

๓.๗ บทบาทการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

งานไกล่เกลี่ยประนีประนอม เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์หลายด้าน ทั้งนี้ ผศ. พูนศักดิ์ บุญสาถิ ปัจจุบันเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้มีโอกาสปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาหลายปี ได้ให้ข้อคิดเพื่อประกอบการพิจารณาในการปฏิบัติของผู้ประนีประนอมโดยท่านได้ให้ความสำคัญด้านบุคลิกภาพของผู้ประนีประนอม เพราะทำงานไกล่เกลี่ยประนีประนอม มีใช้งานพิจารณาคดีที่ใช้ข้อกฎหมายมาใช้บังคับ แต่เป็นการแสวงหาข้อตกลง ความยินยอม เพื่อการยุติระงับความขัดแย้งของคน ซึ่งมีอารมณ์ ผลประโยชน์ของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญ งานที่ไม่สามารถใช้สภาพบังคับใด ๆ ได้ ผู้ประนีประนอมต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างสูง และต้องวางตัวอย่างเหมาะสม ดังนั้น บุคลิกภาพของผู้ประนีประนอม จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งมีข้อควรพิจารณาคือ

๑. ความมีเมตตาปราณี สิ่งเหล่านี้ต้องกลั่นออกมาจากจิตใจให้ได้ เพราะถ้าขาดเมตตา จะเกิดความโกรธ เกิดความถือตัวว่าเรามาช่วยเหลือแท้ ๆ ยังไม่ยอมฟัง มาโต้แย้งขัดแย้งกัน ทำให้หมดความอดทนและเลิกทำการเจรจาไวหรือง่ายเกินไป

๒. วลีที่ไพเราะ การพูดที่ให้เกียรติ เรียกชื่อ เรียกลูก บ้า น้า อา ทำให้เกิดความเป็นกันเอง ไม่เรียกโจทก์-จำเลย ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นฝ่ายผิด ฝ่ายถูก คำว่าจำเลยบางคนแค้นเคืองมากถ้าถูกเรียก เพราะถ้ารู้สึกว่าตนเองถูกกระทำ ถูกเอาเปรียบ ถูกกลั่นแกล้งฟ้องร้องเมื่อลูกเรียกว่าจำเลยจะเสียใจ เจ็บใจ และทำให้การเจรจาเสียหาย อาจล้มเหลวเพราะความโกรธฝังใจ ถ้าได้ประกอบกับน้ำเสียงที่ไม่ห้วน สั้น มีคามอ่อนโยนในน้ำเสียง คำพูดไม่แสดงใจและใบหน้าที่ไม่เรียบเฉย จนดูเหมือนไม่เต็มใจ ฯลฯ จะทำให้การเจรจาสำเร็จได้มาก

๓. สงเคราะห์ปวงชน ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะกระทำการไกล่เกลี่ยให้สำเร็จมีจิตอธิษฐานที่ต้องการทำให้คู่ความเกิดสันติ ได้ทดลองดูจากการไกล่เกลี่ยอย่างมาตามหน้าที่กับมาอย่างตั้งใจทำงาน พบว่าความตั้งใจทำให้เกิดความสำเร็จบ่อยครั้ง จึงเชื่อได้ค่อนข้างมากกว่าความตั้งใจก่อให้เกิดการแพ้ในความตั้งใจดีของผู้ประนีประนอมและคู่ความมักยินยอมตามการไกล่เกลี่ย

๔. วางตนเสมอภาพ ที่เรียกในทฤษฎีทางจิตว่า “I am OK you are OK” คือ การที่ผู้ประนีประนอมไม่แสดงตนเหนือกว่า และไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้อยกว่ากัน ทำให้การเจรจาเท่าเทียม ต่อล้อต่อเถียงยืดหยุ่นต่อรองกันได้ เมื่อทุกฝ่ายได้พูด ได้ต่อรอง ได้แย้ง ได้เสนอ ผลัดกันรุก ผลัดกันรับ มักจะเกิดความพึงพอใจ และเมื่อได้รับการเชียร์ให้เป็นคนดีที่หยวนยอมให้ผู้อื่นบ้าง ก็มักจะไม่ขัด และให้ตามการร้องขอ

๕. เพิ่มฝากคุณค่า คือ การแสดงความชื่นชมในความมีน้ำใจ ที่คู่ความบางคนแสดงออกมา และก่อให้เกิดผลที่นำไปสู่การคืนหน้าในทางที่ดี หรือการเดาใจของผู้ประนีประนอมที่มีต่อคู่ความในทำนองยกย่อง ให้เกียรติ บ่อยครั้งที่ทำให้คนอยากทำดีตามที่พูด หรือได้รับคำนิยมทำให้การเจรจาง่ายขึ้น

๖. ออกหน้าบริการ ถ้าผู้ประนีประนอมมีความกระตือรือร้น เคลื่อนไหว เช่น แยกคู่ความออกจากกันทำให้เกิดการเจรจา ๒ ฝ่าย และเดินไปหาคู่ความที่ละห้อง บ่อยครั้งที่การเดินไป

เดินมา ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลง ไม่นิ่งจำเจพูดซ้ำซากเกิดการกระตุ้นอยากเปลี่ยนแปลงในตัวคู่ความและทำให้เกิดความสำเร็จ

บุคลิกภาพประกอบด้วยทั้งภายในและภายนอก บุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเริ่มจากภายในก่อนเสมอคือตั้งแต่ ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม แรงจูงใจ แรงบันดาลใจ จิตสำนึก จิตวิญญาน ความตั้งใจ ความจริงใจ ฯลฯ และทำความรู้สึกตนจากภายในนั้นออกมาเป็นภายนอกที่คนจะเห็นได้ รู้สึกได้ บุคคลบางคนรูปร่างหน้าตาภายนอกดูดี สง่า สวยงาม แต่งกายเรียบร้อยหรูหรา พูดจาไพเราะ แต่เมื่อสนทนาพูดคุยไปอาจรู้สึกไม่น่าคบหา ไม่น่าไว้วางใจ ไม่น่ายินยอมทำอะไรตามที่พูดกันก็มีมาก ขณะเดียวกันบางคนรูปร่างหน้าตาดูไม่หล่อ ไม่สวย แต่เมื่อพูดคุยสนทนากันไปกลับพบความจริงใจ ความตั้งใจ ความดีงามภายในใจ และเกิดความรู้สึกยอมรับ อยากทำตาม เป็นต้น

ผู้ประนีประนอมจะต้องประกอบบุคลิกทั้งภายใน ภายนอก ดังกล่าวแล้วเพื่อให้ทั้งจิตใจ (ภายใน) และอากัปกิริยา วาจา สีหน้า ท่าทาง (ภายนอก) สัมพันธ์สอดคล้องกัน กล่าวคือ

๑. ความพอใจ ไม่พอใจของทุกฝ่ายเป็นสิ่งสำคัญในงานไกล่เกลี่ย การไปถึงจุดแห่งความพอใจนั้น ต้องใช้วาทศิลป์สูงที่ไม่ใช่ง่าย บังคับไม่ได้ เพราะความมุ่งหวังสูงสุด ณ เวลาไกล่เกลี่ย คือ การไม่ส่งคดีกลับไปพิจารณาอีก ดังนั้น การรักษาบรรยากาศความพึงพอใจ ท่ามกลางความขัดแย้ง การมุ่งชนะ ฯลฯ โดยทำให้พอใจและยอมกันจึงเป็นความสำคัญ ซึ่งมีใช้เพียงแต่คู่ความอย่างเดียว ความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจผู้ประนีประนอมของทนายความ เป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย บางครั้งจึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสามารถรักษาความพอใจไว้ได้ตลอดเวลา และสภาพนั้นมีผลให้คดีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ

การรักษาความพอใจ คือ การไม่ริบส่วนแสดงความรู้สึก ไม่แสดงอารมณ์ ไม่แสดงความขัดแย้งให้ปรากฏทั้งสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง คำพูด บ่อยครั้งที่คู่ความ ทนายความ ญาติคู่ความบางคน มีบุคลิกลักษณะที่น่าโกรธเคืองทั้งท่าทางและคำพูด แต่ถ้าค่อย ๆ ระบายความน่าโกรธน่าเคืองนั้นไว้เสีย และค่อย ๆ ทำให้บรรยากาศการสนทนาดำเนินไปเรื่อย ๆ ก็สามารถเข้าใกล้ความสำเร็จได้ บุคลิกภาพของผู้ประนีประนอมจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความพอใจและลดความไม่พอใจในบรรยากาศของการไกล่เกลี่ย

๒. สถานภาพ (Status) ของผู้ประนีประนอมที่ไม่ใช่ผู้พิพากษา ซึ่งผู้พิพากษามีทั้งตำแหน่ง (Position) อำนาจในงาน (Powers) บารมี (Charisma) และสถานภาพทางสังคม (Status) ที่สูง ดังนั้น ความนับถือ ความเคารพ เกรงใจจากวิญญูติ บุคลิกภาพ ความน่าเชื่อถือจากผลงาน ประสบการณ์ ฯลฯ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้ประนีประนอม

ในความแตกต่างที่ผู้ประนีประนอมไม่ใช่ผู้พิพากษาดังที่กล่าวแล้วจึงมีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในงานไกล่เกลี่ยและจำเป็นต่อ

๒.๑ การพัฒนาตนเองอยู่เสมอของผู้ประนีประนอม

๒.๒ การอบรม การสัมมนา การศึกษาเรียนรู้ ให้เข้าใจวิธีการทำงาน

ซึ่งเหตุผลสำคัญ คือ ความสำเร็จในงานขึ้นอยู่กับ การได้รับความร่วมมือมีใช้ด้วยตำแหน่ง และอำนาจในตำแหน่ง (Legitimated Power) เช่น ผู้พิพากษา ดังนั้น บุคลิกภาพของผู้ประนีประนอมจึงเป็นการสะสมความเคารพ ความเกรงใจ ความน่าเชื่อถือ และทำให้งานสำเร็จได้

๓. การตั้งความคาดหวังที่จะปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยให้สำเร็จ ในความคาดหวังนี้จะช่วยให้ตั้งใจปฏิบัติบทบาทและพยายามไม่ให้อ่อนด้อยไปจากงานไกล่เกลี่ย แต่บางครั้งพบว่าคู่ความกระทำ

เพียงยินยอมตามที่ผู้พิพากษาเสนอให้นำคดีมาไกล่เกลี่ยเสียก่อนเท่านั้น โดยที่จิตใจมิได้อยากไกล่เกลี่ย ทำให้เกิดการต่อต้านการไกล่เกลี่ย และไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จซึ่งผู้ประนีประนอมไม่ควรท้อใจ บุคลิกภาพที่ใจเย็น ไม่แสดงอาการรู้เท่าทันกับคำพูด ท่าทางกวนโมโหของคู่ความของทนายความบางท่าน ในหลายโอกาสก็ทำให้เกิดความสำเร็จได้^{๔๔}

๓.๘. การใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรธานี

ในการทำงานของผู้ประนีประนอม ได้มีการนำหลักสัมมาวาจามาใช้เริ่มตั้งแต่กระบวนการกล่าวเปิดการประนีประนอม จนถึงกระบวนการปิดการประนีประนอม ผู้วิจัยเห็นว่าสัมมาวาจาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำงานของผู้ประนีประนอมเป็นอย่างมากในการนำพาคู่พิพาทหาทางออกร่วมกัน โดยผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรธานีมีวิธีการใช้หลักสัมมาวาจาดังต่อไปนี้

๑. การค้นหาข้อมูลที่เป็นจริง ในหลักสัมมาวาจา คือ มุสาวาทา เวมณี เจตนาจวันจาก การพูดเท็จ เป็นหน้าที่ของผู้ประนีประนอมที่จะต้องให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง การที่จะให้คู่ความเปิดเผยข้อเท็จจริงนั้น ผู้ประนีประนอมจะต้องมีความจริงใจในคำพูด คำพูดของผู้ประนีประนอมนั้นเมื่อคู่ความได้ฟังแล้วมีความเป็นธรรมต่อตัวเค้าหรือไม่ ผู้ประนีประนอมจึงต้องมีเทคนิค วิธีการ กลยุทธ์ของการประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง คือ การค้นหาประเด็นข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมต้องจำแนกสาเหตุของความขัดแย้งของคู่กรณีแต่ละฝ่าย บางครั้งอาจใช้การประชุมฝ่ายเดียวเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ผู้ประนีประนอมอาจมีการให้ทุกฝ่ายช่วยกันระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งผู้ประนีประนอมมีวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงดังนี้

๑.๑ เปิดโอกาสให้คู่ความได้เล่าอธิบาย ชี้แจง เหตุผลความรู้สึกของคู่ความ ว่าเค้ามีความรู้สึกอย่างไร

๑.๒ แยกประชุมฝ่ายเดียว เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง เนื่องจากหากอยู่ต่อหน้ากัน คู่ความอาจไม่กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงแต่พอแยกประชุมฝ่ายเดียวแล้ว คู่ความจะมีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง โดยผู้ประนีประนอมก็จะวิเคราะห์ว่า อันไหนพูดจริง อันไหนพูดเท็จ

๑.๓ ก่อนเริ่มกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมจะแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายให้พูดความจริงต่อกัน และชี้ให้เห็นว่าการพูดความจริงมีผลดีอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร

๒. การพูดไม่ให้เกิดความแตกแยกกัน เป็นการพูดให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถือเป็นภารกิจหลักของผู้ประนีประนอมที่จะพูดประสานรอยร้าวให้แก่คู่ความ ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถกลับมาคืนดีกัน โดยผู้ประนีประนอมจะต้องไม่พูดส่อเสียด ตามหลักในพระพุทธศาสนา คือ ปิสุณาวาจา เวมณี เจตนาจวันการพูดส่อเสียด พูดด้วยถ้อยคำที่มีความเมตตา หวังดี และพูดด้วยความเป็นมิตรต่อคู่ความ ไม่ตำหนิคู่ความ พูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล น่าฟัง และผู้ประนีประนอมต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคู่ความก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการประนีประนอม เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้ประนีประนอมและคู่ความ เพื่อให้คู่ความมีความมั่นใจที่จะกล้าเปิดเผยข้อเท็จจริงของปัญหาที่พิพาท

^{๔๔} ผศ. พูนศักดิ์ บุญสาส์, บทบาทของผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, พิธีเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรธานี, ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๒.

ให้แก่ผู้ประนีประนอม และเป็นการลดสภาวะอารมณ์ของคู่ความให้เย็นลง เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีอารมณ์กันมาต่างคนต่างไม่ยอมกัน อาจจะทำให้มีการเกิดการโต้เถียงกันในระหว่างการประนีประนอม เพราะต่างฝ่ายต่างมีการระบายอารมณ์เข้าใส่กันจนขาดสติ ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์จึงต้องมีการวางกติกา ระเบียบ กฎเกณฑ์ในกระบวนการประนีประนอมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบถึงกฎ กติกา ดังนี้

- ๒.๑ ทำความตกลงร่วมกันก่อนที่จะมีการเริ่มประนีประนอม เช่น ให้พูดทีละฝ่าย ทีละคน
- ๒.๒ ยกมือ เมื่อต้องการจะพูด
- ๒.๓ ถ้าจะโต้เถียง ให้หยุดฟังก่อน
- ๒.๔ เมื่ออีกฝ่ายพูด อีกฝ่ายต้องฟังอย่างตั้งใจ
- ๒.๕ ถ้าคู่ความโต้เถียงกันเอง ให้หยุดก่อน และพูดทีละฝ่าย
- ๒.๖ ให้อีกฝ่ายพูดบ้าง เพื่อให้ความเป็นธรรม
- ๒.๗ หยุดการใช้ถ้อยคำส่อเสียด ด้วยการขอร้องให้หยุดพูด
- ๒.๘ หากมีการโต้เถียงกัน ต้องใช้เทคนิคเปลี่ยนเรื่องคุยกัน
- ๒.๙ แยกประชุมฝ่ายเดียว

๓. ในหลักสัมมาวาจา ฆรูสาช วาจาช เวรมณี เป็นการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมที่ไม่พูดคำหยาบคาย ไม่กล่าววาจาที่เป็นโทษ ใช้คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เพื่อเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการประนีประนอม หากเริ่มต้นที่ดีแล้ว ข้อพิพาทนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะยุติได้ไปแล้วครึ่งหนึ่ง เพราะผู้ประนีประนอมจะต้องใช้คำพูดตั้งแต่การแนะนำตัวผู้ประนีประนอมว่าชื่ออะไร อยู่ที่ไหน ทำอาชีพอะไร พร้อมทั้งเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจจะกระทบกระเทือนต่อความเป็นอิสระและความเป็นกลาง หรืออาจจะถูกคัดค้านก็ได้ การใช้วาจาที่สุภาพ ทำให้เกิดการเปิดใจของคู่ความ หากผู้ประนีประนอมพูดด้วยความเสียงดังเกินไป ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไร แต่พอคู่ความได้ฟังแล้วเกิดความกลัว วิตกกังวล ก็จะทำให้การประนีประนอมไม่สำเร็จ ผู้ประนีประนอมต้องมีความเป็นมิตรต่อคู่ความ ผู้ประนีประนอมจะใช้คำพูดกับคู่ความแบบเป็นกันเอง จะไม่เรียกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าเป็นโจทก์ เป็นจำเลย แต่จะเรียกว่า คุณลุง คุณป้า ผู้ร้อง เป็นต้น ให้คู่ความรู้สึกว่าการบวนการประนีประนอมไม่มีอะไร การที่จะพูดสุภาพได้ ต้องมีสายตาเป็นเครื่องประกอบกับคำพูด ไม่ใช่พูดจาสุภาพ แต่สายตาวะลามองคู่ความแล้ว ทำให้คู่ความเกิดความกลัว คำพูดและสายตาต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พูดจาสุภาพตาก็ต้องมองด้วยความเมตตาด้วย

๔. กระบวนการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมจะต้องมีการพูดเจรจาประสานประโยชน์กับคู่ความให้กลับมาคืนดีกัน ผู้ประนีประนอมมีการกลั่นกรองคำพูดก่อนทุกครั้งที่จะพูดออกไป และต้องดูด้วยว่า ควรพูดเวลาไหน ตอนไหน และควรจะพูดกับฝ่ายใด ผู้ประนีประนอมต้องลำดับความสำคัญก่อนหลังของเรื่องที่จะพูดเพื่อจะทำให้มีแนวทางเกิดการเจรจาต่อรองกันได้ง่าย เพราะหากผู้ประนีประนอมพูดไปแล้วทำให้อีกฝ่ายเกิดความระแวงสงสัยในตัวผู้ประนีประนอมก็จะทำให้ความเป็นกลาง ความศรัทธา ความเชื่อมั่นของผู้ประนีประนอมลดน้อยลง กระบวนการประนีประนอมก็จะสำเร็จได้ยาก ดังนั้น ผู้ประนีประนอมจึงต้องนำสัมมาวาจา สัมผัสปลลาปา เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดเพื่อเจือมาใช้ในกระบวนการประนีประนอม เพื่อให้เกิดการมุ่งประโยชน์สุขร่วมกัน โดยผู้ประนีประนอมจะใช้วิธีการพูด คือ พูดโดยตั้งประเด็นให้เข้ามาสู่เหตุผลและความเป็นไป

ได้ในการประนีประนอมกัน การพูดต้องใส่ความรู้สึกของผู้ประนีประนอมให้คู่ความได้เห็น ผู้ประนีประนอมมีความใส่ใจที่จะฟังเรื่องราวของคู่ความ การพูดให้เกิดความศรัทธาในตัวผู้ประนีประนอมของคู่ความว่าจะนำพาทั้งสองฝ่ายหาข้อยุติร่วมกันได้ การพูดชี้ให้เห็นผลดีของการประนีประนอมว่าสามารถยุติข้อพิพาทกันได้

๓.๙ คุณค่าของสัมมาวาจาเพื่อการสร้างประโยชน์สุข

๓.๙.๑ การใช้สัมมาวาจาเพื่อสร้างความสามัคคี

หลักสัมมาวาจาที่ส่งเสริมความสามัคคี ปรากฏชัดในหัวข้อ ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดส่อเสียด คือ เว้นจากการฟังความฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ และการฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ควรเน้นการพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกต่างกัน โดยมีพื้นฐานการพูดที่มีเมตตาวาจาต่อกัน พูดส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกัน ดังนั้น การไม่พูดส่อเสียด จึงเป็นการกล่าววาจาทำให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน สมานคนที่แตกแยกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ชื่นชมยินดีเปลือกลิ้นต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี^{๔๕}

นอกจากนี้การใช้วาจาเพื่อสร้างความสามัคคียังหมายถึงความถึง การยอมเสียสละของ คู่กรณีหรือทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทุกอย่างสามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสิ่งนี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยความรัก คือ ให้ความรักกับทุกฝ่าย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งความรักนี้ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น จากนั้นก็ใช้ความมีเมตตาในการสานสัมพันธ์ช่วยเหลือจุนเจือซึ่งกันและกัน และสุดท้ายก็สร้างความสามัคคี เพื่อสร้างให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ลักษณะของความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน^{๔๖} ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทบาดหมางซึ่งกันและกัน เป็นความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียว ความมีจุดรวมตัวเข้าด้วยกันหรือมุ่งไปด้วยกันความสามัคคี แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑. ความสามัคคีทางกาย ได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน
๒. ความสามัคคีทางใจ ได้แก่ การร่วมประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

การสร้างความสามัคคี ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขต่อตนเองและสังคม ที่ได้ก็ตาม ที่มี ความสมัครสมานสามัคคี มีความพร้อมเพรียงกันทุกคน ที่แห่งนั้นย่อมมีความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน ขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า

ความสามัคคีของหมู่ เป็นเหตุนำสุขมาให้
ความเพียรของคนที่สามัคคีกัน เป็นเหตุนำสุขมาให้^{๔๗}

^{๔๕} คุรยละเอียดยใน ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐-๓๙๑, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๗.

^{๔๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๗๘.

^{๔๗} ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๙๔/๕๑, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๙๓.

ดังนั้น ถ้าบุคคลใช้สัมมาวาจาเพื่อสร้างความสามัคคี จะทำให้หมู่คณะเกิดความมั่นคง และทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคมควรมีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อะไรที่สามารถให้อภัยกันได้ก็ให้อภัยกัน ไม่ควรถือสาหาความกัน ให้ระลึกเสมอว่า เพื่อนมนุษย์ทั้งหมดคือหมู่ญาติของเรา

๓.๙.๒ การใช้สัมมาวาจาเพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์

หลักสัมมาวาจาสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการครองใจคน ยึดเหนี่ยวใจกันไว้ เป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนอยู่ร่วมกันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน^{๕๘} ลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางของการสร้างมนุษยสัมพันธ์^{๕๙} มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมระหว่างมนุษย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน^{๕๐} นำไปสู่ความพอใจความรัก ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน จนบรรลุเป้าหมายในงานส่วนบุคคลและในองค์การ^{๕๑} เป็นการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างบุคคล เพื่อให้เกิดความรักใคร่ชอบพอร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและดำเนินชีวิตให้ราบรื่น^{๕๒}

แนวทางการใช้สัมมาวาจาเพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ คือการใช้วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ^{๕๓} ใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดี มีน้ำใจ แจ่มสิ่งที่ เป็นประโยชน์ พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ พูดด้วยความเมตตา พูดด้วยกรุณา พูดด้วยมูทิตา พูดให้กำลังใจ แสดงความส่งเสริมสนับสนุน การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นสิ่งที่ดีงาม และจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะเป็นคนที่ พูดจาดี ให้กำลังใจกับทุกคน แสดงความยินดีแก่ทุกคน มีความมั่นใจในความคิดของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ พยายามสร้างภาพการทำงานให้ดีที่สุด ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจกว้าง^{๕๔}

๓.๙.๓ การใช้สัมมาวาจาสำหรับผู้นำ

การปฏิบัติงานในองค์กรผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาจำเป็นต้องมีการสื่อสารเพื่อร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุภารกิจขององค์กร โดยผู้บังคับบัญชาจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวก นโยบายและข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่พนักงาน เพื่อให้สามารถประสานงานงานในการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องใช้หลักสัมมาวาจาในการสั่งการต่อผู้ใต้บังคับบัญชาโดยมีรูปแบบดังนี้

๑. พยายามหลีกเลี่ยงการตำหนิอย่างรุนแรง

^{๕๘}ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๕๙}พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมมจิตโต, **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๐-๗๕.

^{๕๐}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒**, หน้า ๘๓๓.

^{๕๑}เรียม ศรีทอง, **มนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๕๒}สมพร สุทัศนีย์, **มนุษยสัมพันธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๕๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๒.

^{๕๔}ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, **การบริหารการศึกษา**, (เพชรบูรณ์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๗.

๒. หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ที่รุนแรงในการดำเนิน
๓. หลีกเลี่ยงการพูดบ่นทอนกำลังใจของผู้ร่วมงาน
๔. พูดให้คำแนะนำ ดีชม ในการแก้ไขข้อบกพร่อง
๕. พูดในแง่บวกหรือจุดเด่น อย่าพูดถึงเรื่องที่ไม่ดี^{๕๕}

หลักการของการใช้สัมมาวาจาผู้นำดังกล่าว สอดคล้องกับชาดกที่เกี่ยวกับโคณันทิวีสาล ซึ่งมีใจความโดยย่อว่า ...พราหมณ์ได้ทวาดโคณันทิวีสาลด้วยคำหยาบว่า เฮ้ยเจ้าโคโง เจ้าจงลากไป เฮ้ยเจ้าโคโง เจ้าจงพาไปให้ได้ โคณันทิวีสาลได้ยินเช่นนั้นจึงคิดว่าท่านพราหมณ์นี้เรียกเราผู้ไม่โงงเลยว่าเป็นผู้โงง จึงยื่นเฉยเสีย พราหมณ์จึงแพ้นั้นเศรษฐี ภายหลังพราหมณ์ได้เปลี่ยนวิธีการพูด โดยนัยยะว่า พ่อมหาจำเรียว จงลากไป พ่อมหาจำเรียว จงจุดไปเกิด ฝ่ายโคณันทิวีสาลได้ยินเช่นนั้น ก็สามารถลากเกวียนร้อยเล่มนั้นจากเกวียนที่อยู่ท้ายสุดไปตั้งอยู่ที่ตรงเกวียนเล่มต้นตั้งอยู่ได้ ทำให้พราหมณ์ชนะพนันเศรษฐีได้ทรัพย์ถึงสองพัน...^{๕๖} คติธรรมจากนั้นทิวีสาลชาดก แสดงให้เห็นว่าบุคคลเมื่อจะพูดเจรจากับใคร ๆ ควรจะพูดเจรจาแต่คำที่เว้นโทษ ๔ ประการ ได้แก่ พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพื่อเจ้า ควรพูดด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน น่าพอใจ ไพเราะ จากเรื่องการใช้วาจาของพราหมณ์กับโคของตนในทางที่ดูหมิ่นดูแคลนนั้น ส่งผลให้โคหมดกำลังใจ ไม่สามารถลากเกวียนที่พราหมณ์ไปทำพนันกับบุคคลอื่นได้ แต่เมื่อพราหมณ์กล่าววาจาที่สุภาพอ่อนโยน ในลักษณะของการชื่นชมโคก็สามารถลากเกวียนทั้ง ๑๐๐ เล่มที่ผูกติดกันไปได้ สมดังพุทธภาษิตที่ทรงตรัสไว้ว่า

บุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น
ไม่ควรพูดคำที่ไม่น่าพอใจในเวลาไหน ๆ
เมื่อพราหมณ์พูดคำที่น่าพอใจ
โคณันทิวีสาลจึงลากสัมภาระอันหนักไปได้
ทั้งยังทำให้พราหมณ์ได้ทรัพย์อีกด้วย
ส่วนตนเองก็ปลื้มใจ เพราะการช่วยเหลือ^{๕๗}

๓.๙.๔ การใช้สัมมาวาจาในครอบครัว

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนย่อมเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว มิตรสหายญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน ต่างต้องใช้เวลาในการติดต่อสื่อสารกัน เป็นต้น จุดเริ่มต้นของแต่ละคนมักจะเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ดังนั้น สถาบันครอบครัวจึงเป็นตัวอย่างของการปรับใช้สัมมาวาจาในการดำเนินชีวิต ครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชนและสังคมซึ่งนำไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืนของประเทศชาติ^{๕๘} การใช้สัมมาวาจาในครอบครัวจึงมีสำคัญมาก ประเทศชาติจะ

^{๕๕} วิจิตร อวาทกุล, *เทคนิคมนุษยสัมพันธ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอส พรินต์ติ้ง เฮ้า จำกัด, ๒๕๒๘), หน้า ๑๘.

^{๕๖} คู่มือระเบียบใน ชุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๓/๑/๓๐๙-๓๑๑.

^{๕๗} วิ.มหา. (บาลี) ๒/๑๓/๑๑๑๐, วิ.มหา. (ไทย) ๒/๑๓/๒๐๑, ชุ.ชา.เอกก. (บาลี) ๒๗/๒๘/๗, ชุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๒๘/๑๒.

^{๕๘} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, “การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว”, *รายงานการวิจัย*, สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๓, หน้า ๑๒.

เจริญรุ่งเรือง สังคมจะสงบสุข ก็เพราะมีครอบครัวที่อยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น เพราะครอบครัวเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมและประเทศ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การปกครองเรือนไม่ดีทำให้เป็นทุกข์^{๕๙} วาจาที่เราพูดออกมานั้นจะสะท้อนสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของเรา เราจะสามารถมีคำพูดที่ดีและเสริมสร้างครอบครัวได้ต้องเริ่มจากหัวใจที่มีความรักต่อคนในครอบครัว รักคู่สมรสของเรา รักลูกๆ ของเรา รักสมาชิกภายในบ้านและที่สำคัญก็คือมีความปรารถนาให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขและยั่งยืนนาน ความรักที่เรามีจะช่วยทำให้เราแก้ไขนิสัยของตัวเองได้ง่ายขึ้น เช่น จากคนที่พูดจาโผงผาง ไม่คำนึงถึงจิตใจผู้อื่นความรักก็จะช่วยให้คำนึงถึงจิตใจของผู้ที่เรารัก ทำให้คำพูดนั้นอ่อนหวานและเสริมสร้างมากกว่าที่จะบั่นทอนกัน^{๖๐}

ดังนั้นทุกครั้งก่อนที่เราจะพูดสิ่งใด ในขณะที่มีอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจ เราจะต้องพยายามคิดทบทวนให้รอบคอบก่อนจะพูด พิจารณาว่าจริงเท็จเพียงใด ควรกล่าวออกไปหรือไม่ กล่าวออกไปแล้วคนรับจะรู้สึกอย่างไร ควรกล่าวเวลาใดจึงดีที่สุด เมื่อกลั่นกรองแล้วเห็นว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อครอบครัวและคนที่เรารักจึงพูดออกไป เราควรเรียนรู้ที่จะควบคุมคำพูด ควบคุมลิ้นของเรา ไม่ให้พูดในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ไม่ตามใจปากโดยปล่อยให้พูดไปตามความปรารถนา ของอารมณ์ ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงทุกคนชอบและปรารถนาจะได้ยินคำพูดที่สะท้อนว่าผู้พูดคำนึงถึงจิตใจของผู้รับ เช่น คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน คำพูดที่ให้กำลังใจ คำพูดที่แสดงความเข้าใจ คำพูดที่สะท้อนความห่วงใย คำพูดที่มีเหตุผล คำพูดที่ให้อภัย เมื่อครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ก็ส่งผลให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข

๓.๑๐ สรุป

จากการศึกษาหลักสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนาสรุปเป็นขอบเขตให้เห็นได้ว่า ความหมายของสัมมาวาจา คือ การเว้นจากพูดมุสา เว้นจากพูดจาส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพื่อเจ้าไม่มีประโยชน์ เป็นคำพูดที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวง ตัดรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย ลักษณะของสัมมาวาจาเป็นวาจาที่มีศีลธรรม ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง พูดเพื่อความสุข ความสงบ ไม่เร่าร้อน ไม่เดือดร้อน จากการศึกษพบว่า สัมมาวาจามี ๒ ประเภท คือ สัมมาวาจาที่พึงปฏิบัติด้วยการงดเว้น มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่ มุสาวาทา เวมณี เจตนา งดเว้นจากการพูดเท็จ ปิสุณาย วาจา ย เวมณี เจตนา งดเว้นจากวาจาส่อเสียด ผรุสสาย วาจา ย เวมณี เจตนา งดเว้นจากวาจาหยาบคาย สมผปปลาปา เวมณี เจตนา งดเว้นจากวาจาเพื่อเจ้า และ สัมมาวาจาที่เป็นข้อควรแก่การปฏิบัติ ได้แก่ วาจาสุภาสิต ที่มีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ กาลวาที วาจาทีดีควรเป็นวาจาที่ถูกกาลเทศะ สัจจวาที คือ วาจาจริง สันหวาที คือ วาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน อัตถวาที ได้แก่ วาจาที่ประกอบด้วยสารัตถะ และเมตตวาที คือ วาจาที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง

^{๕๙}ดูรายละเอียดใน ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๓๐๒/๖๘, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐๒/๑๒๗.

^{๖๐}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **ครอบครัว สุข หรือ ทุกข์ ขึ้นอยู่กับปาก**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.weddingmind.com/contents/view.php?id=26> (๑๔ ก.ย.๒๕๕๕).

นอกจากนี้ยังพบว่า วาจาที่มีลักษณะเป็นสัมมาวาจาอีกหลายนัยยะ กล่าวคือ การกล่าวคำหอมเหมือนดอกไม้ (ปุพฺผภาณิ) การกล่าวคำหวานปานน้ำผึ้ง (มธุภาณิ) และคำพูดที่ควรพูดที่เป็นไปเพื่อบุญกุศล ทั้งหมดก็จัดว่าเป็นสัมมาวาจาได้เช่นเดียวกัน โดยรวมสัมมาวาจาจะมีลักษณะสันต์สนทนา คือ การพูดชี้แจงให้เห็นชัด สมารถสนทนา การพูดชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ สมุตเตชณา การพูดเร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า และสัมปหังสนา การพูดปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ในการใช้หลักสัมมาวาจามีรูปแบบวิธีการให้เห็นเป็นตัวอย่างซึ่งปรากฏชัดในพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ การสัมมาวาจาด้วยรูปแบบสากัจฉาหรือการแลกเปลี่ยนสนทนา การบรรยายเชิงโวหาร การตอบปัญหาข้อสงสัย และการวางภูเข้อบงคับในการพูดคุย

จากรูปแบบแนวทางการใช้สัมมาวาจาได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระศาสนา การประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ และการเสริมสร้างประโยชน์สุขต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า หลักสัมมาวาจาเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้กับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาทได้ ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์และประยุกต์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย สภาพแวดล้อมของแต่ละสถานที่ ศูนย์ไกลเกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ก็เป็นอีกสถานที่หนึ่ง ที่มีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคู่ความ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารในการพูดคุยกับคู่ความให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่ายดังนั้น ผู้วิจัย จึงศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาในการประนีประนอม จากบริบทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ดังจะปรากฏในบทต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอม ประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

การศึกษาวิจัยในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจา เพื่อการนำไปใช้สำหรับการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าความสำคัญ และรูปแบบแนวทางการนำหลักสัมมาวาจาไปปฏิบัติในการทำหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทของคู่ความ ให้อยู่ดีข้อพิพาทจบลงด้วยดี และเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กลับคืนมาของคู่ความ พร้อมทั้งทำให้สังคมกลับคืนสู่สันติสุข โดยผู้วิจัยได้แยกประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. บริบทของหลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท
๒. องค์ประกอบของสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท
๓. สัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
๔. การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม (Create of Happiness)
๕. การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Humanity)
๖. ทำที่เปิดใจยอมรับผู้อื่น (Open mind)
๗. ข้อมูลที่เป็นจริง (Nexus)
๘. คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
๙. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

๔.๑ บริบทของหลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท

สัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้วาจาที่เป็นไปเพื่อการสร้างประโยชน์สุขของการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ หลักสัมมาวาจาเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางจริยธรรม ที่สะท้อนคุณภาพ คุณลักษณะของผู้พูดว่ามุ่งหมายไปในทิศทางใด พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดตั้งพุทธพจน์ที่ว่า...วาจาแม้ตั้งพันประกอบด้วยบทอันไม่เป็นประโยชน์ไซ้ร้ บทอันเป็นประโยชน์บทหนึ่งที่บุคคลฟังแล้วย่อมสงบ ประเสริฐกว่า...”^๑ หลักสัมมาวาจาจึงมีหลักการและความหมายที่แตกต่างจากวาจาทั่ว ๆ ไป ในพระไตรปิฎกสัมมาวาจา มีความหมาย ๒ ระดับ คือ

^๑ ข. ข. (ไทย) ๒๐/ ๑๘/๒๐.

ระดับที่ ๑ สัมมาวาจาที่เป็นโลกียะ (สาสวะ) หมายถึง การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า^๒

ระดับที่ ๒ สัมมาวาจาที่เป็นโลกุตตระ (อนาสวะ) หมายถึง ความเว้นขาดจากาวจีทุจริต^๓

๔.๒ ลักษณะและประเภทของสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท

ลักษณะของสัมมาวาจาในทางพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งลักษณะออกเป็น ๓ ประเภท คือ กถาสัมมาวาจา ได้แก่ การกล่าววาจาที่ดีมีศีลธรรม เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่การสมานทานศีลละเว้นวจีทุจริต และวิริตีสัมมาวาจา ได้แก่การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ ในเหตุการณ์เฉพาะหน้า^๔ จากลักษณะดังกล่าว สามารถจัดแบ่งประเภทสัมมาวาจาออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. สัมมาวาจาที่พึงปฏิบัติด้วยการงดเว้น ในกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้นได้กำหนดการใช้วาจาที่มีลักษณะของการงดเว้นจากการพูดที่ไม่ก่อให้เกิดกุศล คือการงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียดพูดคำหยาบและเว้นจากพูดเพื่อเจ้า^๕

๒. สัมมาวาจาที่เป็นข้อควรแก่การปฏิบัติ คือ วาจาสุภาสิต ที่มีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ กาลวาที วาจาที่ดีควรเป็นวาจาที่ถูกกาลเทศะ พูดได้ถูกเวลา พูดได้เหมาะกับโอกาส หรือ พูดถูกจังหวะ พูดถูกสถานที่ สัจจวาที คือ วาจาจริง กล่าวถูกต้องตามความจริงไม่พูดให้คลุมเครือบิดเบือน สันหวาที คือวาจาที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ นุ่มนวล อัตถวาที ได้แก่ วาจาที่พูดแล้วเกิดประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง และเมตตวาที คือ วาจาที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง

กล่าวโดยรวม ลักษณะของสัมมาวาจาเป็นการกล่าวคำหอมเหมือนดอกไม้ (บุปผภาณี)^๖ เป็นการกล่าวคำหวานปานน้ำผึ้ง (มธุภาณี)^๗ เป็นการกล่าววาจาที่เป็นไปเพื่อบุญกุศล เป็นไปเพื่อการปฏิบัติธรรมอันดีงาม และเป็นไปเพื่อความถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นการกล่าววาจาที่ประกอบด้วยสาระประโยชน์^๘

๔.๓ องค์ประกอบของสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท

สัมมาวาจาหรือวาจาชอบเป็นหลักการของการใช้วาจาตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งมีหลักฐานตามที่ปรากฏในมหาจิตตารัสกสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย... สัมมาวาจา คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นการพูดส่อเสียด เจตนางดเว้นการพูดคำหยาบคาย เจตนางดเว้นการพูดเพื่อเจ้า”^๙ และ ดังปรากฏในกุศลกรรมบถ คือ วชิกรรม ๔ ได้แก่

^๒ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๘/ ๑๒๙ - ๑๙๐.

^๓ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๘/ ๑๒๙ - ๑๙๐.

^๔พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา** ปริจเฉทที่ ๕ เล่มที่ ๒ , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธี, ๒๕๓๙, หน้า ๑๓๒.

^๕ม.อ. (ไทย) ๑๔/๘๖/๑๔๙.

^๖อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๑.

^๗อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๑.

^๘อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙ - ๗๐/๑๑๔ - ๑๑๕.

^๙ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๖๗/๑๔๗.

๑. มุสาวาทา เวมณี	เจตนางดเว้นจากพูดเท็จ
๒. ปิสุณาย วาจาเย เวมณี	เจตนางดเว้นจากพูดส่อเสียด
๓. ผรุสสาย วาจาเย เวมณี	เจตนางดเว้นจากพูดคำหยาบ
๔. สัมผัสปลาปา เวมณี	เจตนางดเว้นจากพูดเพ้อเจ้อ ^{๑๐}

หลักสัมมาวาจาตั้งกล่าวเบื้องต้นเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ในทุกระบบของสังคม ดังนั้นในฐานะชาวพุทธจึงควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักการนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ดังพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ที่ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ แสดงธรรมมีความงาม ในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงครบถ้วน^{๑๑} จงแสดงธรรม ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจ ชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรม เพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมโดยไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มผู้อื่น^{๑๒} พระดำรัสดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการมุ่งหมายของการใช้สัมมาวาจาเป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม

ดังนั้นลำดับต่อจากนี้ไป ผู้วิจัยจะน้อมนำหลักสัมมาวาจามาเป็นกรอบปฏิบัติสำหรับผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งต้องอาศัยหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และบทสัมภาษณ์ ข้อมูลของผู้ประนีประนอม มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นเป็นแบบอย่างเชิงประจักษ์ของการประนีประนอมข้อพิพาทที่จะปรากฏในหัวข้อลำดับถัดไป

๔.๔ สัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

การแก้ไขความขัดแย้งจำเป็นต้องอาศัยหลักสัมมาวาจาในการเจรจาประนีประนอม กระบวนการการประนีประนอมเป็นระบบที่ถูกจัดตั้งขึ้นในยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นกระบวนการทางเลือกของคู่ความที่ขัดแย้งกัน โดยมีผู้ประนีประนอมเป็นคนกลาง ทำหน้าที่ประสาน และช่วยเหลือเพื่อหาทางออกร่วมกัน ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน ช่วยให้ผู้ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ผู้ประนีประนอม หมายถึง บุคคลที่สาม ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง^{๑๓} ซึ่งมีลักษณะการทำงานของผู้ประนีประนอมจึงสรุปได้ ๒ ลักษณะ คือ การไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทกลับคืนดี และเพื่อให้เกิดข้อตกลง บรรลุตามความประสงค์ซึ่งทั้งสอง^{๑๔}

^{๑๐}ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๖๗/๑๔๗.

^{๑๑}ดูรายละเอียดใน วิ.ม.(บาลี) ๔/๓๒/๒๗, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๒}อง.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๑๕๙/๑๗๔-๑๗๕, อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^{๑๓}Christopher W. Moore, *The Mediation Process Practice Strategies for Resolving Conflict*, ๒nd ed. (U.S.A.: Jossey-Bass Inc., ๑๙๙๖), p. ๑๕.

^{๑๔}ศักดา วัตตธรรม, ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐.

ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ทำการประนีประนอม โดยเน้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล โดยศาลเป็นผู้ดำเนินการวางระบบไกล่เกลี่ย กล่าวคือ แยกคน แยกสำนวน แยกห้อง ดังมีรายละเอียดของระบบไกล่เกลี่ยต่อไปนี้

๑. แยกคน คือ ผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องแยกผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยออกจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

๒. แยกสำนวน คือ การแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนเดิม โดยตั้งเป็นสำนวนใหญ่ผูกติดไว้กับสำนวนเดิม

๓. แยกห้อง คือ จัดห้องไกล่เกลี่ยแยกต่างหากออกมาจากห้องพิจารณาคดี และให้มีลักษณะเป็นห้องประชุม

๔.๕ ปัญหาและอุปสรรคของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สภาพปัญหาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้พิพากษาประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยและผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมมาอย่างยาวนาน ผู้วิจัยได้สรุปปัญหาการประนีประนอมโดยแยกประเภทเป็นหมวดหมู่ ได้ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านคู่ความ

M01: คู่ความไม่มาศาลเอง จะส่งทนายความมา ทำให้คดีไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คงต้องให้คู่ความส่งตัวความมา ต้องหาทางเลือก แนวทางมา อะไรไว้ก่อน ตรงไหนที่รับได้ก็ต้องมอบให้ทนายความ^{๑๕}

M02: การไกล่เกลี่ย คู่ความไม่เต็มใจ บางครั้งทนายความอยากให้ไกล่เกลี่ย หรือศาลขอร้องทนายความก็รับปาก โดยคู่ความไม่เต็มใจ ผู้ประนีประนอมต้องมีการพูดให้คู่ความเข้าใจถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกกว่ามีประโยชน์ต่อคดีของตนเองอย่างไร แต่ถ้าคู่ความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย ไม่มีปัญหา แต่ที่มีปัญหาคือคู่ความไม่ยอมไกล่เกลี่ย ไม่ยอมพูด เพราะฉะนั้นปัญหาตรงนี้ บางครั้งทนายความก็เกรงใจศาล เมื่อลูกความขาดความรู้ ศาลบอกว่าส่งไปไกล่เกลี่ยก่อน นี่คือปัญหาหนึ่ง^{๑๖}

M05: การไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง ผู้ที่เป็นโจทก์และจำเลย บางครั้งไม่เคยเจอกัน ไม่เคยคุยกันมาก่อนเลย มาเริ่มต้นที่ศาลมันก็จะทำให้การใช้เวลาเจรจาค่อนข้างยาว และอาจจะมีการนัดใหม่ หากทนายความได้มีการเจรจากันนอกรอบกันมาก่อนแล้วกับทั้งสองฝ่าย ก็จะทำให้เวลามันสั้นลง ทนายความมีส่วนช่วยได้เยอะที่ทำให้เราใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยน้อยลง ทำให้ข้อตกลงง่ายขึ้น เพราะผู้ประนีประนอมเองบางทีก็จะสืบสาวราวเรื่อง เรื่องอดีตมันย้อนไปต้องใช้เวลาานาน แต่ถ้าคุยกันมาบ้างก็ดี แต่ว่าก็ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย คนที่ทะเลาะกันหรือคนที่ไม่ลงกันถึงจะมีคดีจะไม่ได้คุยกันเลย เพราะว่ามีคนต่างมีทิวี่ ซึ่งเรื่องนี้ก็มีปัญหาอยู่บ้าง ทางแก้ก็คือถ้าได้มีโอกาสคุยกันก่อนก็ดี^{๑๗}

^{๑๕}M01: คือ Mediator01 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๑.

^{๑๖}M02: คือ Mediator02 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๒.

^{๑๗}M05: คือ Mediator05 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๕.

M05: กรณีที่คู่ความอยากตกลงกันแล้ว ทนายความไม่ให้ตกลงกันนั้นเป็นปัญหามากจริง ๆ แล้วอาจจะเป็นการสร้างความเข้าใจผิดๆ ให้กับคู่กรณี ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม แต่ในแง่ของผู้ประณอมคิดความมั่นเป็นปัญหา ทั้งที่น่าจะตกลงกันได้

๔.๕.๒ ด้านทนายความ

M01: ในด้านของตัวทนายความเป็นบางคน ทนายความบางคนไม่ชอบการไกล่เกลี่ย

M02:, **M05:** เรื่องผลประโยชน์ ทนายกับคู่ความเอง คู่ความต้องการไกล่เกลี่ย แต่ทนายความไม่ยอมให้คู่ความตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย เพราะคิดว่าคดีของตนมีสิทธิชนะ ทนายความบางคน มุ่งเน้นแต่เรื่องผลประโยชน์ของตนเอง มากกว่าความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่

M06: ความไม่ราบรื่น บางที่คู่ความต้องฟังทนาย แต่ถ้าทนายคู่ความไม่เต็มใจ หรือไม่พอใจ ทางทนายก็ไม่ให้คู่ความไกล่เกลี่ย ไม่อยากให้ตกลงกันก็มีบ้างในบางครั้ง^{๑๘}

๔.๕.๓ ด้านเวลา

M01: :ด้านเวลา เป็นปัญหาของการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก สำหรับคดีที่มีปัญหาข้อยุ่งยากซับซ้อน ต้องใช้เวลาไกล่เกลี่ยค่อนข้างมาก ถ้าเกิดคู่ความไม่รักษาเวลา เวลานัด ๐๙.๐๐ นาฬิกา แต่มา ๑๐.๐๐ นาฬิกา นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้นจากคู่ความที่ไม่รักษาเวลา ทำให้ต้องมีการเลื่อนคดีไปอีกเพราะจะไกล่เกลี่ยต่อช่วงบ่ายก็ไม่ได้คู่ความมีนัดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว หรือพอใกล้เที่ยงคู่ความก็ไม่อยากเจรจาไกล่เกลี่ย จึงขอเลื่อนคดี

M05: ด้านเวลา ส่วนใหญ่ไม่เป็นปัญหา คู่ความมาตรงเวลา

ในกรณีมีคนมาร่วมไกล่เกลี่ยโดยมีญาติเข้าร่วมฟังการไกล่เกลี่ยด้วย ไม่มีเป็นปัญหา แต่ถ้าเราจะเจรจายน้อยๆ คน ก็จะเชิญญาติคู่ความออกไป เป็นการสร้างความเข้าใจกลุ่มใหญ่ได้ดีกว่าในกรณีที่เรื่องมันไม่ได้มีปัญหาอะไรมาก

M06: ในด้านของเวลา คู่ความไม่มาตามกำหนดนัด ในการมอบอำนาจมาให้เป็นตัวแทนในการเจรจา ไม่ให้สิทธิ์ในการตัดสินใจที่เด็ดขาดได้ พอมีการตกลงกันก็ต้องมีการเลื่อนคดีเพื่อไปสอบถามผู้มอบอำนาจอีกครั้ง

๔.๕.๔ ด้านข้อตกลง

M04: กรณีที่คู่ความมีการตกลงกันแล้ว ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มีการไปปรึกษาทนายความหรือปรึกษาญาติของตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนใจและไม่ตกลงที่จะประสงค์นำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

๔.๕.๕ ด้านความเชื่อมั่น

M01: คู่ความไม่มั่นใจและมองไม่เห็นประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย ทำให้ไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยความต้องการที่แท้จริงของตนได้ เพราะไม่มั่นใจในระบบการไกล่เกลี่ยว่าจะสามารถแก้ไขปัญหของตนได้

M02: การขาดความเชื่อมั่นในตัวของผู้ประนีประนอม ทำให้คู่ความไม่เกิดศรัทธาในตัวของผู้ประนีประนอม

^{๑๘}M06: คือ Mediator06 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๖.

๔.๕.๖ ด้านทักษะและศักยภาพของผู้ประนีประนอม

M01: ผู้ประนีประนอมไม่สามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ความได้

M02: ความห่างเหินผู้พิพากษากับผู้ประนีประนอม คือ การไม่พูดคุยปรึกษาหารือกัน ถ้ายุคโตสมัยใดหรือช่วงไหนเราใกล้ชิดกัน บางทีก็จะมี การถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนกัน ท่านผู้พิพากษาท่านก็ให้คำแนะนำในข้อกฎหมาย หรือบางที่ท่านผู้ประนอมก็ให้คำแนะนำในด้านของประสบการณ์ บางทีเจอกันง่ายปัญหาก็จะไม่เกิด

M03: ปัญหาเพียงเล็กน้อย คือ ด้านอายุของผู้ประนีประนอมที่มากขึ้น ทำให้การเดินทางมาศาล การร่วมกิจกรรมเป็นไปด้วยความลำบาก เป็นทางด้านร่างกาย แต่จิตใจมีความสมบูรณ์ในการไกล่เกลี่ย^{๑๙}

ผู้วิจัยพบว่า สภาพปัญหาของผู้ประนีประนอมจังหวัดอุดรดิตถ์มีปัญหาด้วยกันทั้งหมด ๖ ด้าน คือ ด้านคู่ความ ด้านนายความ ด้านเวลา ด้านข้อตกลง ด้านความเชื่อมั่น และด้านทักษะและศักยภาพของผู้ประนีประนอม ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้บทบาทการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมมีแนวโน้มที่จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในสายตาของประชาชน ยิ่งไปกว่านั้น หากผู้ประนีประนอมได้นำหลักสัมมาวาจามาประยุกต์ใช้ก็จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลจังหวัดอุดรดิตถ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาท โดยผู้วิจัยได้ทำการประมวลหลักสัมมาวาจา เพื่อให้ครอบคลุมบริบทของการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ออกเป็น ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม (Create of Happiness)
๒. การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Humanity)
๓. ทำที่ปิดใจยอมรับผู้อื่น (Open mind)
๔. ข้อมูลที่เป็นจริงครบถ้วน (Nexus)

๔.๖ การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม (Create of Happiness)

สัมพัปปลาปา เวมณี เจตนาถเวณการพุดเพื่อเจ้อ หลักของการใช้วาจาข้อนี้ หมายถึงการพุดประกอบด้วย สวรรตถะ หรือการพุดประสานให้เกิดประโยชน์ ปราศจากโทษ คือ พุดพอประมาณ พุดถูกกาลเทศะ พุดตามความจริง ผู้พุดมีสติในการพุด คิดก่อนพุด โดยกลั่นกรองคำพุดให้เหมาะแก่เวลา บุคคล สถานที่ โอกาส^{๒๐} โดยมีวิธีการพุด ๔ รูปแบบ คือ แบบสากัจฉาหรือพุดชวนสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา และแบบวางกฎระเบียบกติกาก่อนพุด

ในการประนีประนอมข้อพิพาท มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพุดประสานประโยชน์ให้คู่ความกลับมาคืนดีกัน การไม่พุดเพื่อเจ้อ คือ คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมอย่างหนึ่ง ที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะผู้ประนีประนอมจะต้องพุดแบบมีเหตุมีผล มีสาระพร้อมทั้งให้คู่ความสามารถเปิดเผย

^{๑๙}M03: คือ Mediator03 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๓.

^{๒๐}ช.ม.อ. (ไทย) ๕/-/๖๔๗-๖๕๑.

ความต้องการที่แท้จริงว่าต้องการสิ่งใด เพื่อจะได้ข้อมูลที่แท้จริง พุดกระซิบในประเด็นไม่นอกเรื่อง ไม่เยิ่นเย้อ จากหลักการดังกล่าวผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรธานีได้ให้ความเห็นและเสนอรูปแบบวิธีการเพื่อนำไปปฏิบัติ โดยยึดหลักมีเหตุมีผลและการมุ่งเน้นเพื่อสร้างความสงบสุขในสังคม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การพูดไม่เพื่อเจ้า คือ การพูดอย่างมีเหตุผล

M01: การไม่พูดเพื่อเจ้ามีความสำคัญมาก เพราะสะท้อนถึงการพูดอย่างมีเหตุผล จะทำให้คู่ความเกิดการยอมรับ เกิดความเชื่อถือผู้ประนีประนอม ว่าผู้ประนีประนอมจะสามารถช่วยเหลือแนะนำและหาทางออกข้อตกลงที่จะเป็นประโยชน์เป็นธรรมต่อคู่ความได้

M02: ผู้ประนีประนอมต้องพูดมีทั้งเหตุมีทั้งผล การพูดอย่าลืมนึกว่าอีกฝ่ายหนึ่งนั่งฟังอยู่ มิฉะนั้นจะกลายเป็นการเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เวลาเราพูดอะไรไป ให้คู่ความเกิดความเชื่อมั่นก่อน เรื่องนี้ที่สำคัญ การพูดของผู้ประนอมต้องพูดให้คู่ความเชื่ออย่างโยนิโสมนสิการ เชื่อด้วยเหตุและผล

M03: คือ การพูดที่ต้องมีความรู้สึกในการพูดประกอบด้วย พูดเหตุผลแห่ง ๆ แล้ง ๆ คนก็ไม่อยากฟัง (เหตุผล ฟังเหมือนสั่งสอน อบรม ไม่สนใจให้อะไรพิจารณา) การพูดเหตุผลต้องพูดด้วยความรู้สึกไม่ใช่มีแต่ถ้อยคำเหตุผลเลย

M04: มีความสำคัญมาก การพูดแบบมีเหตุผล จะทำให้คู่ความเกิดการยอมรับและเกิดความเชื่อถือผู้ประนีประนอม ว่าผู้ประนีประนอมจะสามารถช่วยเหลือคู่ความแนะนำและก็หาทางออกข้อตกลงที่จะเป็นประโยชน์เป็นธรรม ต่อคู่ความได้ แต่ต้องเกิดขึ้นหลังจากที่คู่ความไม่มีอารมณ์แล้ว เกิดจากคู่ความที่พร้อมจะรับฟังอีกฝ่ายหนึ่ง พร้อมทั้งจะพูดคุยกัน พร้อมทั้งจะหาทางออกด้วยการพูดคุยแล้ว พอมีเหตุผลก็หาทางออกร่วมกันได้^{๒๑}

M05: มีความสำคัญมาก การใช้เหตุใช้ผลเพื่อให้คู่ความเห็นว่า มีข้อถูกผิดอย่างไร มีเหตุมีผลไปอย่างไร ก่อให้เกิดความสำนึกได้ว่า มันมีมาแบบนี้จะไปแบบไหน การมีเหตุมีผลบางทีก็ทำให้คู่ความคิดได้ บางทีโมโหมมา คู่ความก็ได้คิดว่า เหตุผลมันเป็นอย่างไร เราก็ต้องพูดทำให้คู่ความสำนึกให้ได้

M06: การพูดที่ขอให้คู่ความเอาความจริงมาพูดกัน และความจริงนั้นสามารถปฏิบัติได้ เช่น กรณีเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหาย จำเลยพยายามอยากจะชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ แต่โจทก์ให้เวลาน้อยเกินไป จำเลยก็ไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ให้ได้ จึงต้องนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แทนที่จะตกลงกันด้วยการประนีประนอม คือ ให้พูดกันอย่างมีเหตุผล จำเลยมีกำลังเงินที่จะส่งได้ประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท แต่โจทก์ต้องการให้จำเลยส่งเดือนละ ๑๐,๐๐๐ บาท มันเป็นไปได้ โจทก์ต้องนึกถึงสภาพความเหมาะสม และสภาพความเป็นจริงของจำเลยด้วย เมื่อมาพูดคุยกันและความเป็นไปได้ ถ้าไม่เช่นนั้นจะทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จ

M07: การพูดโดยพยายามดึงประเด็นให้เข้ามาสู่เหตุผลและความเป็นไปได้ นี่คือหน้าที่ของผู้ประนีประนอม คนที่มีความขัดแย้งกันมา มักจะใช้อารมณ์ มากกว่าการใช้เหตุผล ดังนั้นถ้าเกิดมาอยู่ต่อหน้าเรา เราก็ต้องพยายามที่จะ ให้คู่ความละเว้นอารมณ์เหล่านั้น และหาเหตุผลหรือความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดข้อตกลงที่ดี ข้อตกลงที่สมประโยชน์ทั้งสองฝ่ายขึ้นอยู่กับพื้นฐานทั้งเหตุและผล

^{๒๑}M04: คือ Mediator04 หมายถึง ผู้ประนีประนอม คนที่ ๔.

แต่ต้องใช้เวลา เพราะส่วนใหญ่เราพบว่า ยิ่งจะต้องมีข้อขัดแย้งกันมาเป็นเวลานาน อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์มาก แต่ถ้าหันหน้าคุยกันด้วยเหตุผล แน่نونที่สุดคือ เรื่องทุกอย่างก็จะจบง่ายขึ้น

๒. การพูดไม่เพื่อเจ้อ คือ การพูดเพื่อมุ่งสร้างประโยชน์สุข

M01: การพูดเป็นหนึ่งในเทคนิคของการเจรจาของการไกล่เกลี่ย เพื่อชี้ให้คู่ความได้เห็นถึงผลดีที่จะเกิดขึ้น ผู้ประนีประนอมต้องชี้ประโยชน์ที่คู่ความจะได้รับ และชี้หรือพูดให้ข้อคิดแก่คู่ความได้ ทำให้คู่ความเข้าใจและตระหนักถึงประโยชน์ดังกล่าว ปกติคนที่ขัดแย้งกันจะเป็นคนที่มีความสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่งอยู่แล้ว คู่ความที่มาศาล ถ้าไม่ใช่เครือญาติพี่น้อง ก็เป็นเพื่อน ถ้าผู้ประนีประนอมชี้ให้คู่ความเห็นว่า สามารถพูดคุยให้คู่ความเห็นทางออกร่วมกันได้ การที่คู่ความจะกลับไปอยู่ร่วมกันในชุมชน มันจะเกิดประโยชน์มากกว่าการที่จะมาเสียเวลาทะเลาะกัน

M02: การประนีประนอมนั้น ไม่มีผู้แพ้ ไม่มีผู้ชนะ การที่จะพูดไม่ให้มีผู้แพ้ ไม่มีผู้ชนะชนะด้วยกันทั้งสองฝ่ายก็พูดเพื่อสร้างประโยชน์สุขร่วมกัน พูดแบบเป็นกลาง พูดอย่างมีเมตตา

M03: การพูดให้เห็นว่าการเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เพียงการอยู่ร่วมกันทางกาย แต่จิตใจอยู่ด้วยกันได้ด้วยความรัก ความมีเมตตา การให้อภัย การให้เกียรติ ฯลฯ เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรทำให้มีขึ้น การสมานฉันท์ คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ

M05: การพูดเพื่อสร้างประโยชน์สุข คือ การทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความสุขทั้งสองฝ่าย ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยเน้นเป้าหมายที่การสมัคสมานสามัคคี เมื่อหลังเจรจาพูดคุยกันแล้ว ทำให้คู่ความกลับไปแล้วอย่างมีความสุข บางคนอาจยิ้มได้เมื่อพูดคุยตกลงกันได้ ไม่มีใครเสียหาย ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ

M06: ประโยชน์หลังจากการประนีประนอม คือ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แบบเป็นมิตร ยิ่งเป็นเครือญาติ มีภาระความผูกพันในการเป็นเครือญาติกัน หรือการทำกิจการ ก็สามารถจะไปดำเนินการร่วมกันต่อไปในอนาคตข้างหน้าได้ คือ อยากรู้คู่ความเมื่อจบการประนีประนอมแล้ว ความผูกพันที่เคยมีมาแต่เดิม ไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ให้คู่ความได้มีโอกาสสานต่อกันไป

M07: การที่คู่ความสามารถที่จะสร้างข้อตกลงร่วมกันได้ สมประโยชน์กันได้ทั้งสองฝ่าย นั่นคือการก่อให้เกิดความสุข โดยที่ไม่ต้องมีคดีความกันต่อไป การมีคดีความต่อไป ก็จะทำให้เกิดแต่ความทุกข์ เมื่อคู่ความเข้าสู่กระบวนการประนีประนอม นั่นคือ คู่ความต้องการที่จะสมประโยชน์ร่วมกัน เกิดประโยชน์ร่วมกัน ให้เกิดความสุขร่วมกัน หน้าที่หลักของผู้ประนีประนอม คือเราต้องทำให้คู่ความตกลงกันได้

ผู้วิจัยพบว่า หลักของการไม่พูดเพื่อเจ้อ คือ การพูดอย่างมีเหตุผล พูดเพื่อมุ่งสร้างประโยชน์สุข ทั้งต่อผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งมีหลักการที่มีประโยชน์ต่อผู้ประนีประนอมในการทำหน้าที่ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้ประนีประนอมที่ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพูดอย่างมีเหตุผลและมีประโยชน์ช่วยลดความขัดแย้งของคู่ความได้จริง และสอดคล้องกับภาระหน้าที่และเป้าหมายการประนีประนอม ซึ่งจะต้องมีหลักการเพื่อการสร้างความไว้วางใจและเมตริจิตของคู่ความ ผู้ประนีประนอมต้องตั้งคำถามเพื่อทราบข้อมูลที่เป็นจริงและผลประโยชน์ของคู่พิพาท เพื่อให้การเจรจาคืบหน้าต่อไป ต้องเป็นผู้ฟังจับประเด็นของคู่พิพาทแล้วสรุปและอธิบายให้ชัดเจน ผู้ประนีประนอมจะต้องแปลงคำพูดของคู่พิพาทให้ออกมาเป็นถ้อยคำที่ไม่ทำให้คู่พิพาทอีกฝ่ายโมโห โดยให้ใช้เป็นคำพูดที่กลาง ๆ มีสติใน

การพูด โดยกลั่นกรองคำพูดก่อนที่จะพูด และผู้ประนีประนอมต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของ ข้อตกลงที่มีการเสนอเป็นทางเลือกนั้น ว่าทำได้จริงหรือไม่และตรงตามที่คู่พิพาทต้องการหรือไม่^{๒๒}

๔.๗ การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Humanity)

ปิสุณาย วาจา ย เวรมณี เจตนาจตเวณการพูดส่อเสียด หลักของการใช้วาจาข้อนี้ หมายถึง การไม่พูดยุ้งให้คนแตกแยกกัน เป็นการใช้คำพูดที่ทำให้เกิดความรักความสามัคคี เป็น คำพูดที่สร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการพูดสมานคนที่แตกกันให้กลับมาคืนดีกัน เป็นการ เจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน แสดงออกซึ่งความรัก เมตตา หวังดี เป็นมิตรต่อคนที่ตนพูด ด้วย คำพูดที่ไม่เป็นโทษ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระโดยมีพื้นฐานก็คือ การพูดที่มีเมตตา ต่อกัน^{๒๓}

ในการใช้วาจาเพื่อการประนีประนอม การพูดไม่ให้คนแตกแยกกันนั้นสะท้อนลักษณะ ๒ ประการ คือ การพูดเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันและเป็นการพูดเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ต่อกัน ดังนั้น การไม่พูดส่อเสียด ผู้วิจัยจึงอธิบายนัยยะได้ ๒ มิติ คือ วาจาที่เป็นไปเพื่อความรักความสามัคคี และวาจาที่เป็นไปเพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. การใช้วาจาเพื่อการสร้างความสามัคคีของผู้ประนีประนอม จะต้องพูดในลักษณะของการสร้างความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน^{๒๔} ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทบาดหมางซึ่งกันและกัน เป็นความกลมเกลียว ความมีจุดรวมตัวเข้าด้วยกัน หรือมุ่งไปด้วยกัน ทั้งนี้ ความสามัคคีสามารถแยกเป็นความสามัคคีทางกาย และความสามัคคีทางใจ การสร้างความสามัคคี ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุขต่อตนเองและสังคม ดังพุทธพจน์ที่ว่า ความสามัคคีของหมู่ เป็นเหตุนำสุขมาให้ ความเพียรของคนที่สามัคคีกัน เป็นเหตุนำสุขมาให้^{๒๕} ดังนั้นถ้า บุคคลไม่พูดส่อเสียด ยุ้ง พูดแต่วาจาสร้างความสามัคคี จะทำให้หมู่คณะเกิดความมั่นคง และทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒. การใช้สัมมาวาจาเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้ประนีประนอม คือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคู่ความก่อน ก่อนที่จะเริ่มการไกล่เกลี่ยประนีประนอม เป็นขั้นตอนแรกเริ่มในการ ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน^{๒๖} นำไปสู่ความรักและความร่วมมือของคู่ความในการเจรจาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการกระบวนการไกล่เกลี่ย^{๒๗} ดังนั้น ผู้ประนีประนอมจึงต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยการใช้วาจาที่สุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยความเมตตา พูดด้วยกรุณา พูดด้วยมุกตลก พูดด้วยความหวังดี พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่คู่ความ เพราะการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคู่ความ

^{๒๒} สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, คำแนะนำผู้ไกล่เกลี่ย, (๒๕๔๗), หน้า ๑๐.

^{๒๓} ชุ.ม.อ. (ไทย) ๕/-/๖๔๗-๖๕๑.

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๗๘.

^{๒๕} ชุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๙๔/๕๑, ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙๔/๙๓

^{๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๘๓๓.

^{๒๗} เรียม ศรีทอง, มนุษยสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

ถือว่าประสบความสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง ทำให้คู่ความมีความมั่นใจในการที่จะพูดคุย เสรจจากัน และยอมเปิดเผยข้อมูลให้แก่ผู้ประนีประนอม โดยไม่ใช้ทริฐ อารมณ์ในการเจรจaprะนีประนอมกัน^{๒๘} ผู้ประนีประนอมเมื่อฟังความฝ่ายใดแล้ว จะต้องไม่ไปบอกอีกฝ่ายเพื่อทำลายฝ่ายนี้ และการฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น^{๒๙} นอกจากนี้การใช้วาจาเพื่อสร้างความสามัคคียังหมายความว่า การยอมเสียสละของคู่กรณีหรือทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทุกอย่างสามารถดำเนินไปได้ อย่างเหมาะสม ซึ่งสิ่งนี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยความรัก คือ ให้ความรักกับทุกฝ่าย รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งความรักนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น เป็นการสานสัมพันธ์ช่วยเหลือจุนเจือซึ่งกันและกัน และสุดท้ายก็สร้างความสามัคคี เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากหลักการสัมมาวาจาว่าด้วยการไม่พูดส่อเสียดยุ้งให้คนแตกแยก ด้วยการพูดส่งเสริมให้คนเกิดความรักความสามัคคีต่อกัน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ให้ความเห็นและเสนอรูปแบบวิธีการเพื่อการนำไปปฏิบัติ โดยยึดหลักความสามัคคีปรองดองกัน และการมุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

M01: การลดความแตกแยก เพื่อสร้างความรักความสามัคคีและหันกลับมา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้น ผู้ประนีประนอมต้องอาศัยการสังเกตบรรยากาศการพูดคุย เช่น เมื่อคู่ความได้ส่งเสียงดังโต้เถียงกัน ผู้ประนีประนอมจะต้องใช้เทคนิคด้วยการเปลี่ยนเรื่องคุยกันชั่วคราว หรืออาจจะพูดในลักษณะที่แสดงความเห็นอกเห็นใจ หรือว่าเข้าใจความรู้สึกของคู่ความทั้งสองฝ่าย รวมทั้งพยายามชี้ให้เห็นข้อดีหากสามารถตกลงกันได้ มองไม่เห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ชี้ให้เห็นถึงผลเสียถ้าเกิดต่างฝ่ายต่างโต้เถียงกันด้วยอารมณ์ ซึ่งมันจะทำให้ตกลงกันไม่ได้ นอกจากนี้ยังแก้ไขด้วยวิธีการแยกประชุมทีละฝ่าย เพื่ออย่างน้อยก็อาจจะได้มองไม่เห็นหน้าอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วอารมณ์ก็สงบลงได้

M02: การสร้างสามัคคีและความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้นั้น ผู้ประนีประนอมต้องชี้แจงหลักเกณฑ์ก่อน ชี้แจงกฎเกณฑ์มารยาท หลักการพูดคุยกันว่ามีหลักกฎกติกา มารยาทอย่างไร พูดทีละฝ่าย และอีกฝ่ายควรจะต้องทำอย่างไร ผู้ประนีประนอมต้องแจ้งทางคู่ความก่อน ถ้าเราไม่แจ้งกระบวนการเหล่านี้ เราจะมาคุมทีหลังไม่ได้ พอเราแจ้งไป แล้วคู่ความเถียงกัน คือแล้วแต่เหตุการณ์เฉพาะหน้า บางอย่างเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า ระหว่างครือญาติเราควรเอาอะไรมาพูด มันอยู่ที่เหตุการณ์ และอยู่ที่คู่กรณีว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับไหน เช่น กรณีเพื่อนบ้านกัน ผู้ประนีประนอมควรคิดเอาหลักธรรมคือ หมวดทาน มาใช้ กล่าว คือ การรู้จักให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกลี้ยเจือจาน แจกจ่าย ช่วยเหลือด้วยสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง เสียสละ แบ่งปัน แสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ ให้ความกรุณา ช่วยด้วยปลดปล่อยความทุกข์ ความเดือดร้อน คือ ให้ด้วยจิตคิด

^{๒๘} ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, การบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์ : สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔๗.

^{๒๙} ทุกรายละเอียดใน ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๔๑/๓๙๐-๓๙๑, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๗.

อนุเคราะห์ ให้อภัย^{๓๐} แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ บางช่วงจังหวะต้องเบรก แยกประชุม เพื่อให้ทุกคนไปทบทวน

นอกจากนี้ การพูดประนีประนอมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีบางที่ต้องหาคนที่คู่ความเคารพนับถือ เช่น มีคนหนึ่งเคารพพระ ถ้าถามว่าให้ผู้ประนีประนอมพาไปไหม ไปได้แต่ต้องขออนุญาตอำนาจศาล พระสงฆ์ที่คู่ความเคารพนับถือ ไปทบทวนในกรณีนี้เคยทำแล้วได้ผล กลับมาอีกรอบ ก็ตกลงกันได้

M03:, M08: การพูดเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันหรือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กลับคืนมาเป็นสิ่งจำเป็น และถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้ประนีประนอม โดยจะต้องมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

๕.๑ ต้องสร้างข้อตกลงกันก่อน เช่น ให้พูดทีละฝ่าย ทีละคน

๕.๒ ยกมือ เมื่ออยากพูด

๕.๓ ให้พูด และขอร้องให้อีกฝ่ายฟัง เพื่อรักษาบรรยากาศ และให้เกิดความพอใจที่ได้พูด

๕.๔ ให้อีกฝ่ายพูดบ้าง เพื่อให้ความเป็นธรรม

๕.๕ ถ้าจะโต้เถียง ให้หยุดฟังก่อน

๕.๖ จับประเด็นอธิบายสิ่งที่พูดด้วยอารมณ์ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายฟัง

๕.๗ อารมณ์ลบ เช่น โต้เถียง ผู้ประนีประนอมห้ามไม่ฟัง สามารถยกมือไหว้ เชิญออกไปก่อนได้โดยพูดดี ๆ ว่าขอเวลาให้ผู้อื่นพูดเป็นเหตุเป็นผล สักครู่ก่อน แล้วจะเชิญเข้ามาใหม่

๕.๘ เชิญกองเชียร์ออก และเหลือแต่คู่ความ

๕.๙ ถ้าคู่ความโต้เถียงกันเอง ให้หยุดก่อน และพูดทีละฝ่าย

๕.๑๐ หยุดการใช้ถ้อยคำส่อเสียด ด้วยการขอร้องให้หยุดพูด

M04: วิธีการที่คู่ความพูดขย่งหรือสนับสนุนให้เกิดการโต้เถียงกัน ผู้ประนีประนอมจะต้องใช้เทคนิคเปลี่ยนเรื่องคุยกันชั่วคราว หรืออาจจะพูดในลักษณะที่แสดงความเห็นอกเห็นใจ หรือว่าเข้าใจความรู้สึกของคู่ความทั้งสองฝ่าย รวมทั้งพยายามชี้ให้เห็นข้อดี ชี้ให้เห็นถึงผลเสีย ซึ่งมันจะทำให้ตกลงกันได้ ในเรื่องของการแยกประชุม ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ได้ เพื่ออย่างน้อยก็อาจจะได้มองไม่เห็นหน้าอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วอารมณ์ก็สงบลงได้

M05: วิธีการที่ไม่ให้คู่ความโต้เถียงทะเลาะกัน ก็คือให้พูดทีละฝ่าย ให้ฟังซึ่งกันและกัน ถ้าไม่ฟังก็ต้องเชิญให้ออกไปข้างนอกก่อน และก็คุยกันทีละฝ่าย เพื่อให้ได้ปัญหาที่แท้จริง การทะเลาะเบาะแว้งกันในห้องไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมต้องใจเย็น ต้องสงบยุติให้ได้ ให้คู่ความรู้ว่านี่คือศาล ดังนั้น ผู้ประนอมก็จำเป็นที่จะต้องยุติให้ได้

M06:, M07: ถ้าเป็นความแตกแยกที่เกี่ยวกับญาติพี่น้อง ก็ต้องเอาความผูกพันทางด้านเครือญาติ ควรพูดถึงเรื่องบุญคุณ เรื่องความกตัญญูกตเวที ถ้าเป็นเพื่อนฝูง ก็เอาความเกี่ยวพันในเรื่องของการคบหาสมาคมกันมา หรือเคยสนิทสนมรักใคร่ชอบพอกันมาพูด กติกาในการไกล่เกลี่ยเริ่มต้น ผู้ประนีประนอมต้องบอกเลยว่า ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพูด เราก็จะขอให้ฝ่ายหนึ่งฟัง จะให้พูดอย่างเสมอภาคกัน

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๒.

ผู้วิจัยพบว่า การใช้สัมมาวาจาด้วยการหลีกเลี่ยงดเว้นจากการทำให้เกิดการแตกแยก ใน มิติของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลอุทธรคดี คือ การสร้างความรักความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติพอสรุปเป็นหลักการได้ กล่าวคือ ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องตั้งกฎกติกาในการพูดคุยกันก่อน ต้องมีการปรับอารมณ์ของการ พุดคุยให้เบาลง ผู้ประนีประนอมต้องช่วยเสาะหาข้อมูลที่จำเป็นและข้อมูลทางกฎหมาย แปล ความหมายและเป็นสื่อกลางให้คู่พิพาทได้เข้าใจตรงกัน ผู้ประนีประนอมต้องควบคุมบรรยากาศและ ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว โดยไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประวิงเวลาให้ล่าช้า ป้องกันการ โต้เถียงอันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท^{๓๑} การประนีประนอมข้อพิพาทที่สมบูรณ์จะต้องแก้ปัญหา อุปสรรคของการเจรจาต่อรองและยุติข้อพิพาทให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ทำให้คู่พิพาทได้มีโอกาสทำ ความเข้าใจในปัญหาพิพาทระหว่างกันและกัน และหันกลับมาสร้างความรักความสามัคคีต่อกันหรือ รื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีให้กลับคืนมา

๔.๘ ท่าทีเปิดใจยอมรับผู้อื่น (Open mind)

ผรุสย วาจา ย เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดคำหยาบคาย หลักของการใช้วาจาข้อนี้ หมายถึง การพูดคำสุภาพ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะอ่อนหวาน ประณีตละเอียดอ่อน เกลี้ยงเกลา เป็นที่รัก พูดต่อกันด้วยเมตตา พูดสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือสั่งสอนแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ด้วยความหวังดีต่อผู้ฟัง หรือผู้ที่ ตนพูดถึง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง^{๓๒}

ในการประนีประนอมข้อพิพาท การพูดวาจาสุภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการ ประนีประนอม เพราะเหตุว่าการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ตั้งแต่ก่อนส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ระหว่างไกล่เกลี่ย และแม้แต่บรรลุข้อตกลงแล้ว การ ประนีประนอมหรือการไกล่เกลี่ยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องใช้หลักการไกล่เกลี่ย หลักจิตวิทยา และ การเจรจาต่อรองโดยใช้วาจาศิลป์ การประนีประนอมข้อพิพาทจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การไกล่เกลี่ยนัดแรกว่าจะเริ่มต้นได้ด้วยดีหรือไม่ หากสามารถเริ่มต้นได้ด้วยดีด้วยการใช้วาจาสุภาพ อ่อนหวาน เคารพให้เกียรติ เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน ข้อพิพาทดังกล่าวก็มีแนวโน้มว่าจะยุติได้ไป แล้วครั้งหนึ่ง การใช้วาจาสุภาพควรเริ่มใช้ตั้งแต่การแนะนำตัวผู้ประนีประนอม ผู้ประนีประนอม จะต้องแนะนำตัวเองให้คู่พิพาททราบชื่อ ที่อยู่ อาชีพพร้อมทั้งเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจจะกระทบต่อ ความเป็นอิสระและความเป็นกลาง หรืออาจจะถูกคัดค้านให้คู่พิพาททราบ ทำความสนิทสนมคุ้นเคย เพื่อสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ย และให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่ายได้แนะนำตัวเองด้วยวาจาสุภาพ โดยให้แต่ละฝ่ายแนะนำตัวเพื่อจะได้ทำความคุ้นเคยกัน ตลอดจนทราบความเกี่ยวข้องและสถานภาพ ของแต่ละฝ่ายว่าเป็นตัวความหรือผู้แทนซึ่งมีอำนาจตัดสินใจในการเจรจามากน้อยเพียงใด

^{๓๑}ธนาชัย ชัยเจริญกุล, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประนีประนอมข้อพิพาท: ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัด พัทธยา”, สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๓๒}ข.ม.อ. (ไทย) ๕/-/๖๔๗-๖๕๑.

การใช้วาจาสุภาพทำให้คู่พิพาทเกิดความเชื่อถือและมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงในการเจรจา อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย เมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดการเปิดใจยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน ก็จะนำไปสู่ของการลดหย่อนผ่อนปรน โดยลตทริฐให้แกกันไม่มุ่งจะเอาชนะกัน

จากหลักการของการพูดจาสุภาพอ่อนหวาน เป็นเครื่องมือของผู้ประนีประนอมที่จะต้องใช้ในการเปิดใจของคู่ความให้เกิดการยอมรับฟัง และให้โอกาสอีกฝ่ายด้วยความเมตตา กรุณา ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ให้ความสำคัญต่อการใช้วาจาสุภาพเพื่อการระงับข้อพิพาท และได้เสนอรูปแบบวิธีการเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังปรากฏเป็นคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

M01: การใช้วาจาสุภาพเพื่อการประนีประนอมมีความสำคัญมาก เพราะเป็นกระบวนการเบื้องต้นของผู้ประนีประนอมที่จะต้องเปิดใจคู่ความให้เกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความเป็นมิตรต่อผู้ประนีประนอมเป็นกันเอง ก็สามารถจะทำให้คู่ความเกิดความร่วมมือ ทำให้การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จได้ การจะใช้วาจาสุภาพของผู้ประนีประนอมต้องมีหลักธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจ กล่าวคือ ผู้ประนีประนอมจะต้องเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และมีความกรุณาสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อน^{๓๓}

M02:, M08: การพูดสุภาพของผู้ประนีประนอมมีรูปแบบวิธีการ คือ วิธีการเรียกคู่ความ เราจะไม่เรียกโจทก์ จำเลย แต่เราจะเรียกว่า ผู้ร้องว่าจ้าง ท่านว่าจ้าง คุณลุงว่าจ้าง ทำให้เป็นกันเองมากที่สุด ให้คู่ความรู้สึก ว่าการไกล่เกลี่ยไม่มีอะไร ไม่ให้คู่ความเกิดความหวาดกลัว ย้ำเกรงแต่ควรทำให้เกิดความศรัทธา เชื่อมมั่นในผู้ประนีประนอม เราต้องให้เกียรติ ให้คู่ความเข้าใจว่าเรามาช่วยเขา การใช้คำพูดนอกจากจะพูดด้วยถ้อยคำอ่อนน้อม สายตาของผู้ประนีประนอมก็มีความสำคัญ และต้องให้ความสำคัญกับคู่ความด้วยการฟัง การฟังที่ดีที่สุดคือ การมอง สายตามองแบบมีความเมตตา แล้วต้องพยักหน้า เหมือนตาประสานตา เวลาคู่ความเล่าต้องฟังคู่ความ ฟังอย่างตั้งใจ ต้องฟังอย่างมีเมตตา อย่าไปขัดคู่ความ ประสาททั้ง ๕ เอามาใช้ให้หมด ให้คู่ความรู้สึกว่าเราฟังคู่ความ และที่สำคัญอย่าไปเอนเอียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

M03: ความสำคัญของการใช้คำพูดที่ดี ทำให้เกิดความสงบ ระงับ เกิดการคิด การพิจารณา คำพูดที่ดีมีลักษณะน่าฟัง อ่อนโยน มีน้ำหนักในถ้อยคำ ทั้งวาจาและสาระ

รูปแบบวิธีการใช้วาจาสุภาพ คือ

๑. แนะนำกระบวนการไกล่เกลี่ย ให้ชัดเจน ให้เกิดการยอมรับว่ามาทำอะไรกัน มีสิทธิอะไรบ้าง และไม่ควรทำอะไร

๒. ใช้คำพูดนุ่มนวล น่าฟัง ตลอดเวลา

๓. ฟังการพูดอย่างตั้งใจ ให้ได้สาระ และกล่าวได้สอดคล้องกับการฟัง (ไม่ใช่ฟังอย่าง พูดไปอีกอย่าง)

๔. ให้ทั้งสองฝ่ายเห็นในความสงบของผู้ประนีประนอม ในการตั้งใจฟัง และการใช้คำพูดที่ไพเราะอ่อนโยน

^{๓๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๕.

๕. ให้พิจารณาคำพูดโดยผู้ประนีประนอม โดยไม่ใช้รูปแบบการสอน แต่ให้พิจารณาด้วยถ้อยคำขอร้อง ให้คู่ความคิดเอาเอง และให้ข้อสรุปแก่เขา

๖. การทำให้คำพูดมีน้ำหนักแต่แรก ทำให้เกิดความเคารพเกรงใจ

๗. ไม่ไปกล่าวหา โต้เถียงกับคู่ความ ไม่อธิบายอะไรที่ละเมิดความเห็น แต่ให้พิจารณาเป็นแนวทางใหม่

๘. การฟังด้วยความตั้งใจ ก่อให้เกิดความน่าฟังเมื่อเราพูด เพราะเขาเกรงใจที่เรา

M04: การพูดสุภาพเป็นเหตุผลที่จะทำให้คู่ความเกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความเป็นมิตรต่อผู้ประนีประนอมเกิดความเป็นกันเอง ทำให้คู่ความเกิดความร่วมมือ ทำให้การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ

M05: การพูดที่สุภาพ คือ การสร้างความรู้สึกเท่าเทียมกัน พร้อมทั้งจะพูดคุยกับเราในแบบกัลยาณมิตร เพราะเราก็ให้ความสำคัญกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนรวยคนจนอะไรก็แล้วแต่ หรือผู้ที่ต่ำกว่าด้อยกว่า เพราะว่าการพูดคุยก็ต้องให้ความยุติธรรม ความเสมอภาคกับทุกคน การพูดสุภาพทำให้ทุกอย่างอ่อนลงได้ด้วยดีด้วยคำพูดของผู้ประนอม การพูดไม่แข็งเกินไป และการเรียกใช้ชื่อแทนตัว ทำให้คู่ความรู้สึกเป็นกันเองกับเรา คู่ความจะได้ไม่กตสัน เกิดความกลัว และเราสามารถที่จะเปิดใจของคู่ความให้เปิดเผยข้อมูลที่เป็นความจริงให้แก่เราได้

M06: การพูดของคู่ความส่วนใหญ่มักใช้อารมณ์ และถ้าคู่ความใช้อารมณ์พูดเราก็ขอให้คู่ความหยุดก่อน คือการให้พูดไปในทางที่ไม่ให้เกิดความรุนแรง เน้นเฉพาะเรื่องเนื้อหา เนื้อความ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคดี ถ้าพูดเอาเรื่องส่วนตัว ก็เกิดความขัดแย้งก็ไม่มีทางจบ มันก็จะคุยกันไม่ได้ ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ

M07:, M08: ปัญหาของผู้ประนีประนอม มักจะพบว่าคู่ความเมื่อเข้ามาประนีประนอม มักจะใช้วาจาที่ไม่สุภาพ ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่ ที่จะทำให้คู่ความอ่อนลง อาจจะมีการปรามบ้าง แนะนำให้คุยกันดี ๆ พูดจาไพเราะ ใจเย็น ๆ เป็นต้น เพราะว่าจะได้คุยกันได้ง่ายขึ้น ส่วนในฐานะของผู้ประนีประนอมแน่นอนอยู่แล้วว่าต้องใช้วาจาที่สุภาพไพเราะ และเชื่อว่าการที่เราอ่อนน้อม และให้เกียรติคนอื่นนั้น เราก็จะได้สิ่งนั้นกลับคืนมา การไกล่เกลี่ยก็จะประสบผลสำเร็จเร็วขึ้น การพูดจาหยาบคาย รุนแรง มันไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ไม่มีผล อยากรู้ไม่ได้ผล

ผู้วิจัยพบว่า การใช้วาจาสุภาพไพเราะอ่อนน้อม เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาท เนื่องจากว่า การใช้วาจาสุภาพเป็นการเปิดใจยอมรับกันและกัน แต่ทั้งนี้การจะใช้วาจาสุภาพได้ ผู้ประนีประนอมต้องมีใจที่มีเมตตาปราณี ซึ่งต้องกลั่นออกมาจากจิตใจ เพราะถ้าขาดเมตตาจะเกิดความโกรธ ไม่ยอมรับฟัง เกิดการโต้แย้งขัดแย้งกัน ทำให้หมดความอดทนและเลิกการเจรจาไวหรือง่ายเกินไป^{๓๔} การพูดของผู้ประนีประนอมที่ประกอบด้วยเมตตา มีความสอดคล้องกับหลักสาร์ณธรรม ซึ่งมีลักษณะของหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน เป็นธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ เมตตาภาวกรรม ได้แก่ ตั้งเมตตาภาวกรรมต่อคนอื่น แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาวัจกรรม ได้แก่ ตั้งเมตตาวัจกรรมต่อคนอื่น แนะนำตักเตือนสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยความหวังดี

^{๓๔} ผศ.พูนศักดิ์ บุญสาส์, พิธีเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิตถ์: บทบาทของผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, (อุดรดิตถ์: มปส, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓-๔๔.

กล่าววาทาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเมตตาตามโนกรรม ได้แก่ ตั้งเมตตาตามโนกรรมต่อคนอื่น คิดปรารถนาดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน^{๓๕} เป็นต้น

นอกจากนี้เมื่อผู้ประนีประนอมมีใจเมตตาปราณีจะนำไปสู่การพูดที่ไพเราะ พูดให้เกียรติกัน ทำให้เกิดความเป็นกันเอง ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าฝ่ายใดผิด ฝ่ายใดถูก ถ้าคู่ความรู้สีกว่าตนเองถูกกระทำ ถูกเอาเปรียบ ถูกกลั่นแกล้งทำให้การเจรจาเสียหาย อาจล้มเหลวเพราะความโกรธฝังใจได้ ถ้าได้ประกอบกับน้ำเสียงที่ไม่ห้วน สั้น มีความอ่อนโยนในน้ำเสียง คำพูดที่ไม่ได้ออกมาจากจิตใจและใบหน้าที่ไม่เรียบเฉยจนดูเหมือนไม่เต็มใจ ฯลฯ จะทำให้การเจรจาสำเร็จได้ง่าย^{๓๖}

๔.๙ ข้อมูลที่เป็นจริง (Nexus)

มุสวาทา เวมณี เจตนาจวันจากการพูดเท็จ หลักของการใช้วาทาข้อนี้ หมายถึง การพูดความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง คนเราจะมีเกียรติได้เพราะความสัตย์แสดงถึงความรับผิดชอบต่อความดีที่ตนต้องทำให้เป็นไปตามนั้น คำพูดที่เป็นธรรม พูดแต่ความจริงเป็นที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ บุคคลไม่ควรพูดเท็จ^{๓๗} การพูดความจริงด้วยการเปิดเผยข้อมูลมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม แต่ทั้งนี้ผู้พูดเองต้องมีวิธีโน้มน้าวด้วยกัน ๔ รูปแบบ คือ ๑. สันตัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด ๒. สมทาพนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓. สมุตเตชนา ใ้ใจให้อาหาญแล้วกล้า ๔. สัมปหังสนา ปลอดภัยใจให้สดชื่นร่าเริง^{๓๘}

หลักการพูดบนพื้นฐานของข้อมูลข้อเท็จจริงมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เพราะถ้าหากคู่ความไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง การประนีประนอมก็สำเร็จได้ยาก ดังนั้น ผู้ประนีประนอมต้องเทคนิค วิธีการและกลยุทธ์ของการประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลที่จริง ซึ่งมีขั้นตอนโดยย่อดังนี้

วิธีการประนีประนอมข้อพิพาท หากผู้ประนีประนอมดำเนินการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง อย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีการวางขั้นตอนที่รัดกุมรอบคอบแล้ว จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดีและบรรลุผลได้โดยง่าย ดังนั้นวิธีการหรือขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องคำนึงถึงทุกครั้งที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง^{๓๙} กล่าวคือ

^{๓๕} พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต., พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๐.

^{๓๖} ผศ.พูนศักดิ์ บุญสาส์, พิธีเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิตถ์: บทบาทของผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, (อุดรดิตถ์: มปส, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓-๔๔.

^{๓๗} พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต., พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, ครั้งที่ ๑๑, (โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓๒๒.

^{๓๘} คุรยละเอียดใน วิ.มหา. (บาลี) ๑/๒๒/๑๓, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๒/๑๕, วิ.มหา. (บาลี) ๒/๕๑๕/๒๒, วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๑๕/๓๙, วิ.ภิกขุณี (บาลี) ๓/๗๘๓/๗๒, วิ.ภิกขุณี (ไทย) ๓/๗๘๓/๑๑๘, วิ.ม. (บาลี) ๔/๒๙,๒๕, วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๙,๓๗, วิ.ม. (บาลี) ๕/๓๔๙/๑๕๒, วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๔๙/๒๑๙, ที.สี. (บาลี) ๙/๓๒๒/๑๒๖, ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๒/๑๒๔.

^{๓๙} วารินทร์ รัตนวิบูลย์สม, “การระงับข้อขัดแย้งทางธุรกิจโดยวิธีอื่นนอกจากการดำเนินคดีทางศาล,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

๑. การค้นหาประเด็นข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทต้องจำแนกสาเหตุของความขัดแย้งของคู่กรณีแต่ละฝ่ายและพยายามรวบรวมความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกันโดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง ต้องพยายามประสานผลประโยชน์ เชื่อมโยงและจัดการความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายเข้าหากันจนเกิดความลงตัว

๒. การตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง ผู้ประนีประนอมอาจจะจัดให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายประชุมแยกกันซึ่งเรียกว่า “การประชุมฝ่ายเดียว” (Caucus Session) ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก^{๕๐}

๓. การระดมพลังสมองในการแก้ไขปัญหา (Brainstorming Options) หลายกรณีผู้ไกล่เกลี่ยหรือคู่พิพาททะเลาะกัน บนพื้นฐานของข้อมูลคนละชุด ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกัน ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ที่จะต้องค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงให้รอบด้าน โดยให้ทุกฝ่ายช่วยกันเปิดเผยข้อมูลข้อเท็จจริง และช่วยกันระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เลือกหรือตัดสินใจว่าจะเลือกหรือใช้วิธีการอย่างไรได้อย่างหนึ่งที่เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดบนข้อมูลที่มีอย่างเท่าเทียมกัน^{๕๑}

วิธีการหาข้อมูลข้อเท็จจริงของผู้ประนีประนอม

ในการค้นหาความจริงนั้น ผู้ประนีประนอมสามารถกำหนดแนวทางกระบวนการประนีประนอม เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยจัดลำดับผู้ที่จะได้พูดก่อน หลักการนี้กำหนดไว้เพื่อป้องกันการถกเถียงกันว่าใครจะเป็นผู้ได้พูดก่อน หากต้องการข้อมูลของอีกฝ่าย ผู้ประนีประนอมอาจใช้การแยกประชุมกับคู่พิพาทแต่ละฝ่าย และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้คือการจดบันทึก ผู้ประนีประนอมจะจดบันทึกส่วนตัวเพื่อช่วยความจำ การจดบันทึกไว้เป็นส่วนตัวในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดช่วยให้ผู้ประนีประนอมจับประเด็นของคู่ความได้และเพื่อจะได้ไม่ต้องขัดจังหวะการพูดของคู่ความ^{๕๒}

จากหลักการของการพูดบนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง เป็นสิ่งจำเป็นต่อกระบวนการประนีประนอม เพราะถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพูดเท็จ หรือให้ข้อมูลที่เพียงด้านเดียว จะทำให้ผู้ประนีประนอมหาทางออกให้กับคู่ความสำเร็จได้ยาก และทำให้เสียเวลานาน ดังนั้น ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้ให้ความสำคัญในหลักการนี้ โดยได้เสนอแนะแนวคิดและรูปแบบวิธีการเพื่อการนำไปปฏิบัติ ดังปรากฏเป็นคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

M01:, M08: ความจริงจะถูกเปิดเผยเมื่อ ผู้ประนีประนอมเปิดโอกาสให้คู่ความได้อธิบาย ชี้แจง เหตุผล ความรู้สึกของคู่ความ เป็นข้อมูลเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความ เป็นข้อมูลในด้านของคู่ความเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับรู้ เพราะว่าความขัดแย้งส่วนหนึ่ง เกิดขึ้นจากการสื่อสาร

^{๕๐} ดนัย อนันตियो, “ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย,” ในวารสารสภาพนายความ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓๙ (สิงหาคม-กันยายน ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^{๕๑} คุรายละเอียด, อับซร หิรัญบุรณะ, มัณฑรี อุชชิน, คำแหง เกตุมาก, มณีรัตน์ พันธุ์โกศล, อีรวรรณ บั้งทอง และนายอูกฤกษ์ คล้ายสังข์, กลยุทธ์ที่ผู้ไกล่เกลี่ยนำไปช่วยคู่พิพาทให้ประนีประนอมกัน (Mediators Find Solution by Helping Parties Negotiate) “เทคนิค จิตวิทยาและการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (ศูนย์วิทยากรระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอกทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔๕-๒๕๐.

^{๕๒} อ่างแล้ว

ที่เข้าใจไม่ตรงกัน ถ้าให้อีกฝ่ายได้รับรู้ข้อมูลเหตุผลที่คู่ความทำออกไป มันก็อาจจะทำให้คู่ความเกิดความเข้าใจอีกฝ่ายหนึ่งได้ เกิดลักษณะปรับความเข้าใจ และก็ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ

M02: มีความสำคัญมาก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เราเอาคู่พิพาทมาหันหน้ามาเข้าหากันคุยกัน แต่การจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง ในกรณีนี้น้อยมาก จึงมีการแยกประชุมฝ่ายเดียว จึงจะได้ความเป็นจริงมากขึ้น เพราะต่างคนต่างเกรงใจ พอเราแยกประชุมแล้ว คู่ความจะมีการเปิดเผยข้อมูลที่จริง เพราะตอนแรกคู่ความจะให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง ผู้ประนีประนอมจะต้องวิเคราะห์คู่ความแต่ละคนว่าอันไหนพูดจริง อันไหนพูดเท็จ คือ ค้นหาจากพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่คู่ความยังไม่เปิดเผย จากพยานบุคคลที่คู่ความมาช่วยสนับสนุน บางทีพยานบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง คู่ความก็ไม่สามารถที่จะพูดได้ ถ้าเราไม่ให้พูด

M03: การได้ข้อมูลที่เป็นจริง สำคัญมากในการไกล่เกลี่ย เพราะการฟ้องเป็นเรื่องกล่าวหา สามารถแต่งข้อความเพื่อการกล่าวหาได้ เมื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ความจริงจะปรากฏออกมาถ้าผู้ประนีประนอมสามารถค้นหาความต้องการของคู่ความได้

M05:, M08: การได้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความสำคัญมาก ถ้าหากไม่พูดความจริง จะทำให้การเจรจาหรือการพูดคุยกันเป็นไปได้ยาก ถ้าไม่พูดความจริงอีกฝ่ายก็ต้องรู้ว่าเป็นการพูดโกหก และจะทำให้การพูดคุยกันยากขึ้น ผู้ประนีประนอมก็ต้องชี้ให้เห็นว่าความจริงให้ได้เพราะฉะนั้นการเจรจาพูดคุยกัน ก็จะต้องเป็นการเอาความจริงมาพูดคุยกัน มีเหตุผล ทำให้การพูดคุยกันเป็นไปได้ง่ายขึ้น และสามารถที่จะสร้างความยุติธรรมได้ ทุกครั้งก่อนการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมจะต้องบอกให้คู่ความพูดความจริง และชี้ให้เห็นว่าการพูดความจริง การคุยกันในห้องไกล่เกลี่ย ถือว่าเป็นการมาเปิดเผยกันให้รู้ เล่าเรื่องความจริงให้ฟัง จะได้หาทางแก้ไขปัญหาให้ถูกต้อง ผู้ประนีประนอมควรพูดเสมอว่า วันนี้เราจะพูดความจริงต่อกัน เป็นการย้ำให้คู่ความตระหนักถึงความสำคัญในข้อเท็จจริงที่มีอยู่

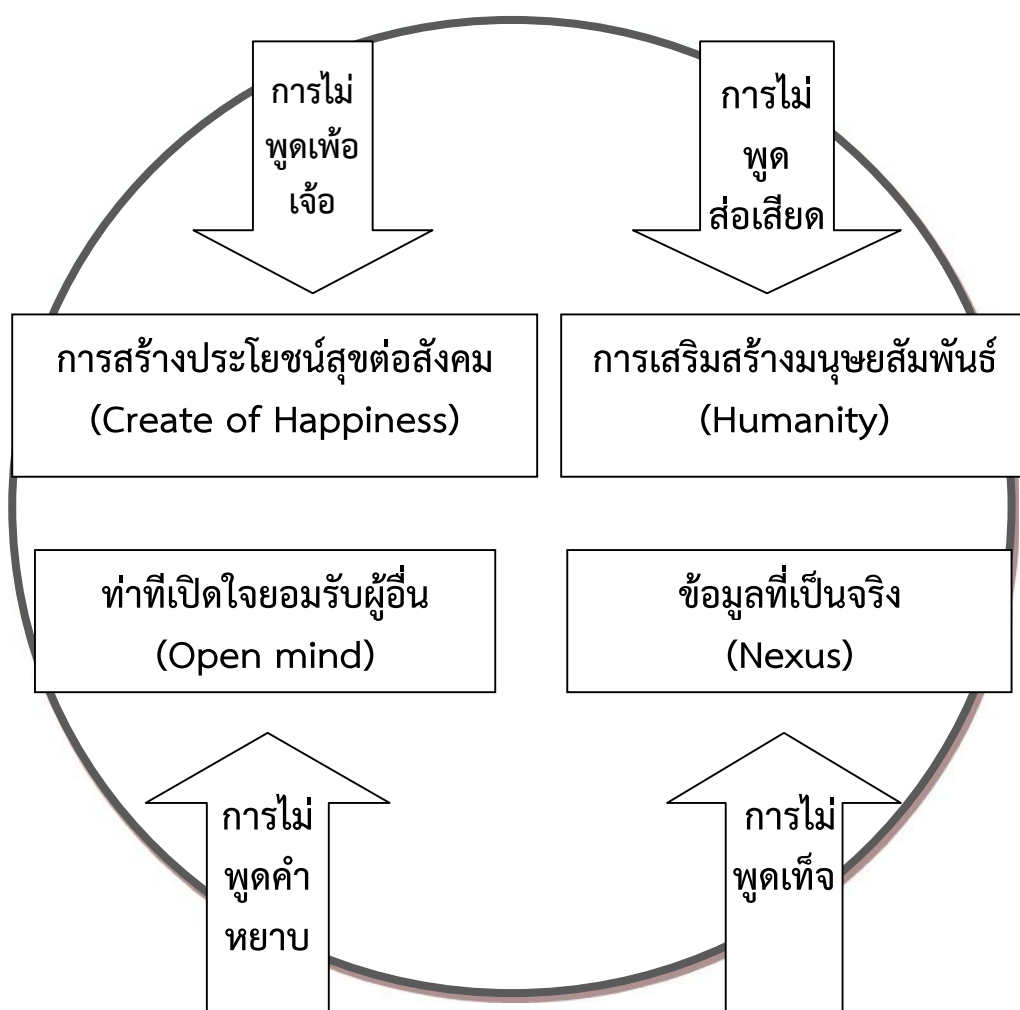
M06: การค้นหาข้อเท็จจริงเป็นภาระหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เพราะไม่เช่นนั้นจะไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ไปไม่ถูกทาง เช่น กรณีฟ้องคดีข้อหาหมิ่นประมาทมา มีการเรียกร้องค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินเป็นหมื่น เป็นแสน แต่แท้จริงแล้ว ต้องการเพียงแค่ค่าขอโทษ อยากให้มาขอโทษ ผู้ประนีประนอมก็ต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริง บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

ผู้วิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรธานีได้ยึดถือปฏิบัติในการค้นหาความจริง เพื่อหาทางออกของคู่ความให้มีความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย โดยทั้งนี้มีความสอดคล้องกับหลักสัมมาวาจาที่ว่าด้วยการไม่พูดเท็จ มุ่งเน้นการพูดความจริงต่อกัน กล่าวคือ การมีสัจจะ ความจริง มีความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ เน้นการพูดจริง ทำจริงต่อกัน เป็นเหตุให้นำมาซึ่งความเชื่อถือหรือไว้วางใจกัน ผู้ประนีประนอมต้องพูดจริง ทำจริง ทั้งจริงต่อตัวเองและจริงต่อผู้อื่นจริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน จึงทำให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าในบทบาทหน้าที่ผู้ประนีประนอม นอกจากนี้จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า การจะค้นหาความจริงของผู้ประนีประนอมไม่ใช่เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่าย หากผู้ประนีประนอมไม่มีหลักขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น ช่มใจตนเอง ต้องรู้จักควบคุมจิตใจให้มีสติตลอดเวลา^{๘๓} หลักขันติจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะช่วยให้

^{๘๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๓๕.

ผู้ประนีประนอมเข้าถึงความจริง หลักขั้นดีจึงเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมากเพื่อใช้ควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของทั้งของผู้ประนีประนอมและคู่ความ

จากบทบาทของการใช้สัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม ได้สะท้อนรูปแบบของการใช้สัมมาวาจาที่ปรากฏผล ๔ ลักษณะ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบโมเดล(Model) โดยตั้งชื่อว่า CHON MODEL เพื่อเป็นเครื่องสะท้อนการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ และเป็นต้นเหตุของการใช้สัมมาวาจาที่ครบวงจรดังรูปภาพที่ปรากฏต่อไปนี้

CHON MODEL

แผนภูมิที่ ๔.๑ แสดงการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

๔.๑๐ คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่เกี่ยวกับประเด็นการนำหลักสัมมาวาจามาใช้เพื่อการประนีประนอมข้อพิพาท หลายท่านได้กล่าวยืนยันถึงคุณค่าและความสำคัญของหลักสัมมาวาจาในฐานะเป็นเงื่อนไขหรือเครื่องมือของผู้ประนีประนอม ในการประนีประนอมให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ความด้านการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และได้ข้อตกลงที่เป็นทางออก ซึ่งสร้างความพอใจและความรู้สึกต่อกัน ที่ว่าไม่มีผู้ใดแพ้ไม่มีผู้ใดชนะ (win win) และทำให้ไม่รู้สึกเสียหน้า สามารถประสานความบาดหมางให้กลับคืนดีกัน ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อศาลในการลดปริมาณคดีที่ค้างค้ำของศาล ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของการประนีประนอมตามหลักสัมมาวาจาไว้ดังนี้

M01:, M04: การใช้หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมมีความสำคัญ และมีประโยชน์ เพราะเป็นการปรับความเข้าใจต่อกัน เป็นการรักษาสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความ

M03: การพูดคุยกันในกระบวนการประนีประนอมด้วยท่าทีที่เป็นมิตร พูดด้วยความสุภาพอ่อนโยน หรือพูดแบบเปิดใจ จะทำให้คู่ความสามารถพูดในสิ่งที่ตนเองพูดได้ บางสิ่งตนพูดไม่ได้ในศาล แต่สามารถพูดได้ในห้องไกล่เกลี่ย

M07: การใช้วาจาเพื่อการประนีประนอมทำให้ค้นพบข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยง่ายขึ้น โดยสามารถสร้างข้อตกลงร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน

M08: ในประมวลจริยธรรมของผู้ประนีประนอม พึงให้ผู้ประนีประนอมมีจิตวิทยาในการพูดคุยกับคู่ความ ไม่ดูถูกเหยียดหยาม พยายามหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ความด้วยการใช้หลักสัมมาวาจา ถือว่าหลักสัมมาวาจามีความสำคัญต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างมาก เพราะหากผู้ประนีประนอมใช้หลักสัมมาวาจา ก็จะทำให้คู่ความมีความเชื่อถือ ศรัทธาในตัวผู้ประนีประนอมว่ามีความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข้อพิพาทนั้นก็สามารถสำเร็จได้ ทำให้ลดปริมาณคดีของศาลได้

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประมวลได้ว่า คุณค่าและความสำคัญของการใช้หลักสัมมาวาจาของผู้ประนีประนอม เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการประนีประนอมของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ หากผู้ประนีประนอมใช้สัมมาวาจาเพื่อสร้างความสามัคคี สมานคนที่แตกแยกกันให้มาปรองดองกัน ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น ให้อภัยซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างยอมเสียสละให้แก่กัน ก็จะทำให้ข้อพิพาทนั้นสามารถแก้ไขได้ ทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้ประนีประนอมต้องอยู่ในมารยาทอันดีงาม และใช้กิริยาวาจาสุภาพ ไม่ข่มขู่ แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายในระหว่างการประนีประนอม หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือสร้างความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน ซึ่งการใช้วาจาสุภาพ ได้รวมถึงการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมโดยไม่กระทบกระเทือนเปรียบเปรย รวมถึงตลอดถึงทั้งน้ำเสียงและกิริยาท่าทางของผู้ประนีประนอมอีกด้วย ดังนั้น การใช้หลักสัมมาวาจาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทของศาลจังหวัดอุตรดิตถ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้คดีของศาลลดลงด้วยการประนีประนอมข้อพิพาท ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ได้รับความพึงพอใจในการอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ประชาชน สามารถรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างคู่พิพาท และอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือทำธุรกิจร่วมกันได้อย่างปรกติ นอกจากนี้ ที่สำคัญผู้วิจัยเห็นว่า

การใช้หลักสัมมาวาจาช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชน แก่สังคมได้อย่างปกติสุข ร่วมกันพัฒนาสังคมต่อไป คุณค่าของการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ มีดังต่อไปนี้

๑. ทำให้ผู้ประนีประนอมได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีง่ายขึ้น
๒. ทำให้คู่ความต่างฝ่ายต่างลดทิฐิต่อกัน ยอมหันหน้าเข้าหากัน พุดคุยดี ๆ ต่อกัน
๓. หากผู้ประนีประนอมพูดด้วยท่าทีที่เป็นมิตร จะทำให้คู่ความได้ระบายความในใจให้แก่ผู้ประนีประนอม ทำให้กระบวนการประนีประนอมง่ายขึ้น
๔. ทำให้คู่ความกลับมาคืนดีกัน รักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างคู่พิพาท
๕. การพูดทำให้คนฟังเกิดความไพเราะ เสนาะหู ไม่เพิ่มความบาดหมางกันมากขึ้น
๖. พูดแล้ว ทำให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี เข้าใจกัน เห็นใจซึ่งกันและกัน
๗. ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปรกติสุข
๘. ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคู่ความ ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง
๙. ทำให้ปริมาณคดีของศาลลดลง

๔.๑๑ คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมตามหลักสัมมาวาจา

การใช้สัมมาวาจาให้ประสบความสำเร็จในบริบทของการประนีประนอมนั้น จะต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนอื่น ๆ ของผู้ประนีประนอมเข้ามาสนับสนุน จึงจะทำให้ผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ผู้ประนีประนอมจะต้องเป็นผู้มีจิตใจที่เป็นกลาง รู้กฎหมาย มีความเข้าใจ และสามารถอธิบายให้คู่ความฟังในเรื่องของความ มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี มีทักษะในการเจรจาแบบการทูตกับบุคคลอื่นที่มีความสามารถในการรับฟังที่ชัดเจน และประกอบไปด้วยเขาวนปรัชญา รู้จักยืดหยุ่น ไม่มีอคติ ไม่มีท่าทางในลักษณะบังคับ มีความมั่นคงเฉื่อยฉลาด วางตนเสมอภาพ พร้อมมีใจบริการ ความกระตือรือร้น^{๔๔} ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้ประนีประนอมที่ได้เสนอแนะคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมตามหลักสัมมาวาจาไว้ดังนี้

M01: ผู้ประนีประนอมที่ยึดมั่นในหลักสัมมาวาจาจะต้องมีความอดทน อดกลั้น พร้อมทั้งรับฟังปัญหาของคู่ความ เพราะปัญหาของคู่ความจะเป็นปัญหาที่สั่งสมมาค่อนข้างนาน ก่อนที่มันจะระเบิดเป็นความขัดแย้ง ตรงนี้ถ้าท่านผู้ประนีประนอมมีความอดทนก็จะทำให้เข้าใจปัญหาของคู่ความ และก็หาทางแก้ปัญหาให้คู่ความได้ นอกจากนี้ผู้ประนีประนอมจะต้องมีความสามารถในการเจรจาติดต่อสื่อสาร สามารถที่จะส่งต่อความรู้สึกความต้องการของคู่ความฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่งได้ และสามารถทำให้คู่ความเข้าใจกัน เข้าใจความรู้สึกอีกของฝ่ายหนึ่ง และก็หาทางออกหรือว่าช่วยหาแนวทางที่สามารถทำข้อตกลงร่วมกันได้

M02:, M08: ควรจะมีประสบการณ์ในด้านวิชาชีพ ประสบการณ์ในการทำงาน และคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดคือการ เป็นนักฟังที่ดี จับประเด็นชั้นยอด และมีจิตวิทยาในการโน้มน้าวหาทางออกของปัญหา มีความเป็นกลาง พุดจาสุภาพ อ่อนโยน และก็ต้องทำตัวให้ความน่าเชื่อถือ มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายบ้าง เป็นนักพูดที่ดี และต้องมีการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

^{๔๔} ผศ.พูนศักดิ์ บุญสวัสดิ์, พิธีเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิตถ์: บทบาทของผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, (อุดรดิตถ์: มปส, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓-๔๔.

เช่น หลักพรหมวิหาร ๔ มีโยนิโสมนสิการ เป็นต้น มาปรับใช้ในการประนีประนอม ที่สำคัญต้องมีความเมตตา ยินดีให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

M03:, M04: ในการใช้สัมมาวาจา เพื่อการประนีประนอม ผู้ประนีประนอมจะต้องเคารพในความเป็นสถาบันศาล ศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม เป็นผู้มีความสุข มีวิจารณ์ญาณ ยึดมั่นในข้อตกลง เป็นผู้มีการยอมรับในกติกา แยกเรื่องส่วนตัวกับงานในหน้าที่ได้อย่างดี ไม่นำความเป็นส่วนตัวหรือการรู้จักกับบุคคลมาเกี่ยวข้องกัศาล มีความสามารถในการรับฟังเป็นเลิศ มีวาตะ การพูดที่ดี เป็นกลาง เป็นธรรมในการพูด ไม่ทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธา มีอารมณ์ดี อารมณ์มั่นคง ไม่เพ่งโทษ หรือ โกรธผู้คนง่าย ไม่เจ้าอารมณ์ หรือถือตนเป็นใหญ่ รั้งงานการสร้างสันติ สมานฉันท์ และที่สำคัญต้องเป็นคนให้เกียรติผู้อื่น

M05: ผู้ประนีประนอมต้องมีความถนัดในเรื่องที่จะต้องประนีประนอม เช่น ด้านการเงิน การคลัง ที่ดิน เป็นต้น เป็นคนที่มีจิตวิทยา

M06:, M07: ผู้ประนีประนอมที่ใช้สัมมาวาจาต้องมีความเป็นกลาง ใจเย็น มีความเสียสละ ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน มีความเมตตา พรหมวิหาร ๔ ต้องเป็นคนที่มีมองลึก มองให้เข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงของปัญหาและเหตุการณ์ เป็นผู้ฟังที่ดี มีความตั้งใจ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ผู้ประนีประนอม สะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าหลักสัมมาวาจาจะมีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จในการประนีประนอม แต่ก็ยังอาศัยเงื่อนไขปัจจัยอื่นประกอบด้วย กล่าวคือ มีความเป็นอิสระและเป็นกลางไม่ฝักใฝ่หรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มีความอดทน ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความอดทนและอดกลั้น มีจิตใจเยือกเย็น ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อคู่พิพาทพร้อมที่จะรับฟังปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงและแสดงเหตุผลได้อย่างเท่าเทียมกันตามสมควร มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย ตลอดจนผ่านประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยอย่างมากเท่าใด ก็จะทำให้มีความเชี่ยวชาญสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทั้งยังต้องขยันหมั่นเพียรค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ^{๔๔} มีความรับผิดชอบต่อตนเองและยอมรับผลที่อาจจะเกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ย

๔.๑๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

การทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมมีบทบาทเหมือนผู้ปิดทองหลังพระ เพราะเป็นการทำงานที่เข้ามาด้วยจิตอาสา โดยมีเจตนาเพื่อแก้ไขของเพื่อนมนุษย์ ผลของงานส่งผลต่อความสุขของคู่พิพาทและของผู้ประนีประนอม แต่ในอีกมิติหนึ่งบุคคลที่จะมาเป็นผู้ประนีประนอมนั้น ต้องผ่านการเรียนรู้และฝึกฝน สั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลายาวนาน แต่ปัญหาความขัดแย้งในยุคปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนและเต็มไปด้วยผลประโยชน์ จึงทำให้ผู้ประนีประนอมต้องมีการพัฒนา องค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ จากการสัมภาษณ์ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้ผู้วิจัยพบ

^{๔๔}ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักกรงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

M01: การพัฒนาอบรมท่านผู้ประนอม ขอให้ทางสำนักงานศาลจัดให้มีโครงการอบรม เรื่องทักษะการไกล่เกลี่ย เรื่องเทคนิคการเจรจาให้กับผู้ประนีประนอมเพิ่มขึ้น ให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ระหว่างผู้ประนีประนอม หมายถึง ผู้ประนีประนอมด้วยตัวเอง ประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอม ที่ผู้ประนีประนอมมองว่าคดีไหนที่ผู้ประนีประนอมมองว่ามั่นใจรู้สึกพิเศษ ซ้ำซ้อนและก็สามารถมองหาทางออกได้ เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เล่าสู่กันฟัง ก็จำทำให้ผู้ประนีประนอมใหม่หรือว่าท่านที่ไม่เคยไกล่เกลี่ยคดีลักษณะนี้ ได้มีแนวคิด เพื่อจะได้ไปใช้ในคดีของตัวเอง

M02: กระบวนการไกล่เกลี่ยไม่ได้เน้นข้อกฎหมาย แต่ผลของการไกล่เกลี่ยไปโยงกับข้อกฎหมาย ถ้าผู้ประนอมไม่เข้าใจในหลักกฎหมายบางที่อาจไปขัดกับกฎหมาย จึงควรมีการพัฒนาให้ความรู้กับผู้ประนีประนอมในส่วนที่ช่วยเติมเต็มก็จะดีขึ้น ที่สำคัญยุคสมัยปัจจุบันทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย บางคดีที่คิดว่าจะไม่เกิดมันก็เกิด บางคดีที่มันไม่น่าจบ ในเมื่อก่อนมันจบง่าย ๆ เตี้ยวนี่จบยาก เพราะฉะนั้นผู้ประนีประนอมจะอยู่นิ่งเฉยไม่ได้ ต้องได้รับการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา โดยเพิ่มทักษะ ถ้าเราไม่มีหลักเลยมันทำให้เกิดการผิดพลาดได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องนำวิชาการด้านการไกล่เกลี่ยมาเป็นองค์ความรู้ให้กับผู้ประนีประนอมเป็นระยะ ๆ ควรมีการอบรมผู้ประนีประนอมเพิ่มศักยภาพวิชาการให้ผู้ประนีประนอม อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง

M03: ผู้ประนีประนอมทุกคนผ่านการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ของสำนักไกล่เกลี่ย ประนอมข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมทุกคน และมีประสบการณ์ในงานไกล่เกลี่ยกันมากแล้ว เมื่อได้รับสำนวนของตนเองแล้ว เห็นว่าคดีที่ตนได้รับมอบหมาย ไม่ถนัด ก็จะมีการเปลี่ยนให้กับผู้ประนีประนอมที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้น โดยไม่ยึดติดหวงคดีไว้เฉพาะตน นอกจากนี้ ในเชิงนโยบาย อยากให้ผู้ประนีประนอมมีสถานภาพเหมือนกับผู้พิพากษาสมทบ คือ มีกฎหมายรองรับ และมีการเข้าสู่ตำแหน่งด้วยการสอบ ด้วยการพิจารณาอย่างเป็นระบบทั้งกิริยา วาจา การพูด การวางตน

M05: การพัฒนาอบรมท่านผู้ประนีประนอม ควรมีการจัดอบรมสัมมนาบ่อย ๆ เพราะที่ผ่านมามันก็ยาวนานมากที่เราไม่ได้เจอพบปะกัน จะได้เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนข้อมูล แลกเปลี่ยนคดี ปรึกษากัน จะได้ทำให้เราได้ประสบการณ์ความรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันมากขึ้น

M06: การพัฒนาอบรมท่านผู้ประนอม ถ้าได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยเฉพาะข้อกฎหมายบางเรื่อง ที่เรามาใช้อ้างอิงบ้าง จะทำให้ผู้ประนีประนอมมีความรู้ที่แม่นยำมากขึ้น อีกอย่างหนึ่งที่ยากฝากเอาไว้ เนื่องจากว่าเรามีบุคลากรน้อย เมื่อไกล่เกลี่ยเสร็จแล้ว ต้องรอเจ้าหน้าที่ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง บางที่คู่ความรอนาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนใจ ไม่ตกลง และเพื่อเป็นการให้บริการประชาชน ควรเพิ่มบุคลากรในส่วนนี้

M07: การพัฒนาอบรมอยากจะให้แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งคือส่วนสำนักกระงับข้อพิพาทวางหลักสูตรไว้ว่าจะต้องมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้น เช่น การอบรมขั้นต้นในการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม เสร็จแล้วก็จะมีการอบรมขั้นที่สอง แยกกลีกลงไปอีก มีการแยกการประนีประนอมทางด้านการไกล่เกลี่ยอาญา การไกล่เกลี่ยคดีพิเศษ แต่ที่ผ่านมามีการจัดอบรมนั้นไม่

ค่อยทั่วถึงเท่าไร ปัจจุบันกฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ผู้ประนีประนอมต้องทราบไว้บ้าง จะได้ทันเล่ห์กลของการฟ้องร้องของทนายความ

ผู้วิจัยพบว่า การประนีประนอมเพื่อการแก้ไขปัญหาของคู่ความนั้น จำเป็นต้องมีการฝึกฝนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านทักษะ กฎหมาย และองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในกระบวนการประนีประนอมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทบาทหน้าที่ปัจจุบันของผู้ประนีประนอมนับวันจะเป็นที่พึงพิงของคนที่มีความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้ประนีประนอมทำงานโดยไม่ได้คำนึงถึงบำเหน็จรางวัลและผลประโยชน์แอบแฝง เป็นการทำงานเข้ามาเพื่อจิตอาสา เพื่อสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ที่มีความทุกข์ เป็นบุคคลที่ไม่ได้หวังผลตอบแทน ผู้ประนีประนอมเข้ามาเพื่อทำงานเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ เพื่อให้คู่ความทั้งสองพ้นทุกข์ ช่วยเหลือสังคม ความสุขของคู่ความถือเป็นเกียรติเป็นความภาคภูมิใจของผู้ประนีประนอม

๔.๑๓ สรุป

การทำงานของผู้ประนีประนอมเป็นลักษณะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความกลับมาคืนดีกัน และบรรลุข้อตกลงตามวัตถุประสงค์ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งต้องอาศัยทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประนีประนอม การใช้วาจาของผู้ประนีประนอมมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จ ในทางพระพุทธศาสนา ท่านให้ยึดหลักสัมมาวาจาเป็นเครื่องมือในการพูดคุย หลักสัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากพูดเท็จ ด้วยการพูดความจริงต่อกัน งดเว้นจากการพูดส่อเสียด ด้วยการพูดให้เกิดความรักสามัคคี เว้นจากการพูดคำหยาบ ด้วยการพูดคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ด้วยการพูดมีสาระประโยชน์ แนวทางดังกล่าว ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ได้นำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยปรากฏในคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ ๑. การไม่พูดเท็จ ได้แก่ การพูดหรือการให้ข้อมูลที่เป็นจริง ๒. การไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ๓. การไม่พูดคำหยาบ ได้แก่ การมีท่าทีเปิดใจยอมรับผู้อื่น เคารพให้เกียรติผู้อื่น ๔. การไม่พูดเพ้อเจ้อ ได้แก่ การพูดที่มุ่งสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม ด้วยการพูดอย่างมีเหตุผล

จากคุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมดังกล่าวข้างต้น ผู้ประนีประนอมต่างยอมรับว่า หลักสัมมาวาจามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ เพราะเป็นเหตุให้คู่ความ มีความพอใจและมีรู้สึกที่ดีต่อกัน ไม่มีผู้ใดแพ้ไม่มีผู้ใดชนะ (win win) และทำให้ทุกฝ่ายไม่รู้สึกเสียหน้า สามารถประสานความบาดหมางให้กลับคืนดีกันได้โดยง่าย ทั้งยังมีประโยชน์ต่อศาลในการลดปริมาณคดีที่ค้างค้ำของศาล และเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ประชาชน ดังนั้น หลักสัมมาวาจาจึงเป็นพุทธวิธีเพื่อสร้างสังคมสันติสุขได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์” ผู้วิจัยประสงค์ที่จะศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ว่ามีวิธีการ รูปแบบ แนวทางในการใช้วาจาเพื่อการประนีประนอมอย่างไร และหลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนามีคุณลักษณะและองค์ประกอบอย่างไร จะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการประนีประนอมได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด จะปรากฏอัตลักษณ์หรือรูปแบบแนวทางการนำมาปฏิบัติอย่างไร การประนีประนอมตามหลักสัมมาวาจาตั้งกล่าวช่วยลดความขัดแย้งในสังคมได้มากน้อยเพียงใด และก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและสังคมอย่างไร ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็น คือ

๑. เพื่อศึกษาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๒. เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์
๓. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ เพื่อศึกษาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

ผู้วิจัยพบว่า การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทหรือกระบวนการหนึ่ง โดยมีบุคคลที่สามเข้ามามีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจาซึ่งกัน ซึ่งเป็นกระบวนการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมได้ การประนีประนอมข้อพิพาท ในปัจจุบันได้รับความนิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งภายในและภายนอกศาล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคดีอื่นๆ ทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีความผิดอันยอมความได้ การประนีประนอมข้อพิพาทต้องอาศัยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางคอยช่วยเหลือซึ่งเรียกว่า ผู้ประนีประนอม ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ประนีประนอมไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจได้ด้วยความสมัครใจและสามารถตกลงร่วมกันได้ การประนีประนอมแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ การประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาล และการประนีประนอมข้อพิพาทในศาล การประนีประนอมทั้งสองประเภทนี้มีข้อแตกต่างกัน คือ สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำนอกศาล หากมีการผิดสัญญากันต้องนำสัญญานั้นไปฟ้องต่อศาลเพื่อบังคับให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญานั้น ส่วนสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หากมีการผิดสัญญากันไม่ต้องนำคดีฟ้องต่อศาล โดยผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับคดีได้ทันที แนวคิดของการประนีประนอมข้อพิพาทในศาล มีหลักการ คือ ๑. ต้องอาศัยความสมัครใจที่แท้จริง

ของคู่พิพาท ๒. เป็นการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีมีอำนาจในการตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของตนเองโดยแท้ ไม่มีการนำปัจจัยภายนอกมาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ ๓. จะไม่มีการพิจารณาหรือตัดสินว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดในข้อกฎหมาย ๔. เป็นการยุติข้อพิพาทโดยคู่กรณีต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ ไม่มีฝ่ายใดเสียเปรียบหรือได้เปรียบ แต่เป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย

ผู้วิจัยพบว่า การประนีประนอมข้อพิพาทโดยหลักการพื้นฐาน มีขั้นตอนหรือกระบวนการที่จะปฏิบัติสรุปได้ คือ ต้องมีการนัดไกล่เกลี่ย การค้นหาประเด็นข้อพิพาท การตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง การสร้างบรรทัดฐานของความต้องการ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นต้น กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่พิพาทและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีของศาล เพราะทำให้ประหยัดเวลาในการดำเนินคดี ประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยประสานความบาดหมางของคู่พิพาทให้กลับคืนดีกัน สามารถยุติคดีหรือข้อพิพาทได้โดยเด็ดขาดอย่างแท้จริง และสิ่งที่สำคัญ ทุกคนต่างพอใจและรู้สึกว่าได้ได้รับความยุติธรรมโดยเป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย (win win) และอีกทั้งเป็นการลดปริมาณคดีของศาล

บทบาทการประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยประสานความเข้าใจ และช่วยหาทางออกให้แก่คู่พิพาท ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์หลายด้าน งานไกล่เกลี่ยประนีประนอม มีเชิงงานพิจารณาคดีที่ใช้ข้อกฎหมายมาใช้บังคับ แต่เป็นการแสวงหาข้อตกลง ความยินยอม เพื่อการยุติระงับความขัดแย้งของคน ซึ่งมีอารมณ์ ผลประโยชน์ของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญ ผู้ประนีประนอมต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างสูง และต้องวางตัวอย่างเหมาะสม หัวใจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการประนีประนอม คือ การใช้วาทะศิลป์ของผู้ประนีประนอมในการนำพาและโน้มน้าวคู่พิพาทเพื่อหาทางออกร่วมกัน การทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ปรากฏเป็นอัตลักษณ์และบุคลิกภาพของผู้ประนีประนอม ซึ่งมีลักษณะที่จะต้องมีความเมตตาปราณี วจีที่ไพเราะที่เน้นการพูดที่ให้เกียรติ เพื่อทำให้เกิดความเป็นกันเอง มุ่งสงเคราะห์พวชน ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะกระทำการไกล่เกลี่ยให้สำเร็จ มีการอธิษฐานจิตที่ต้องการทำให้คู่ความเกิดสันติ วางตนเสมอภาพ ไม่แสดงตนเหนือกว่า มีการยึดหยุ่น สร้างคุณค่าคือ การก่อให้เกิดผลที่นำไปสู่ความสามัคคีกัน และออกหน้าบริการ คือ มีความกระตือรือร้น พูดกระตุ้นอยากเปลี่ยนแปลงในตัวคู่ความและทำให้เกิดความสำเร็จ

การทำหน้าที่ดังกล่าว ได้สะท้อนตัวตนของผู้ประนีประนอมทั้งภายในและภายนอก คือ ภายในเริ่มตั้งแต่ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม แรงจูงใจ แรงบันดาลใจ จิตสำนึก จิตวิญญาณ ความตั้งใจ ความจริงใจ แล้วทำความรู้สึกภายในนั้นออกมาเป็นภายนอกให้คู่ความเห็นได้ รู้สึกได้ แล้วทำให้คู่ความเกิดความรู้สึกยอมรับและอยากทำตาม การทำงานของผู้ประนีประนอมในคุณลักษณะดังกล่าวมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้เกิดความพอใจและลดความไม่พอใจในบรรยากาศของการไกล่เกลี่ย การทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ได้เกิดคุณค่าในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคม ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจได้ด้วยความสะดวกใจและสามารถตกลงร่วมกันได้และเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกของศาลที่นำมาใช้ในการบริหารงานคดีให้ปริมาณคดีของศาลลดลง ทำให้ศาลไม่มีคดีค้าง ที่สำคัญได้ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข สามารถกลับมาอยู่ร่วมกันในสังคมได้

ประเด็นที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักสัมมาวาจาและการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอม ประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยพบว่า หลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา คือ การกล่าววาจาที่ไม่เป็นโทษ สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนต่อผู้อื่น มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑. กล่าสัมมาวาจา ได้แก่ การกล่าววาจาที่ดี วาจาที่มีศีลธรรม เพื่อหวังประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่ได้พูดเพื่อตัวเอง คำพูดนั้นจึงนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ไม่เร่าร้อน ไม่เดือดร้อน ๒. เจตนาสัมมาวาจา ได้แก่ ผู้มีเจตนาสมาทานศีลว่าจะละเว้นวจีทุจริต มีการไม่กล่าวมุสาวาท... เป็นต้น และตั้งใจประพฤติปฏิบัติมิให้ล่วงศีลนั้นๆ ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบด้วยตัวของตัวเอง ซึ่งได้แก่ การมีหิริ โอตตปปะ นั้นเอง และ ๓. วิริตีสัมมาวาจา ได้แก่ การงดเว้นจากวจีทุจริต ๔ ในเมื่อมีอารมณ์ที่จะล่วงปรากฎอยู่เฉพาะหน้า คือไม่ได้ตั้งใจไว้ก่อน แต่เมื่อประสบกับอารมณ์เฉพาะหน้านั้นจึงงดเว้น ถ้าพูดถึงประเภทของสัมมาวาจาสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ สัมมาวาจาที่พึงปฏิบัติด้วยการงดเว้น ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากวาจาส่อเสียด เว้นจากวาจาหยาบคาย เว้นจากวาจาเพ้อเจ้อ ซึ่งจัดว่าเป็นวาจาที่ไม่ควรประพฤติ ไม่ควรเสพ ไม่ควรเกี่ยวข้องปฏิบัติ เพราะการประพฤติทางวาจาเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความทุกข์ ความเสื่อม ก่อให้เกิดโทษ ความเดือดร้อนต่อตนเอง ต่อคู่สนทนาและต่อบุคคลอื่น ทำให้สังคมขาดความสงบสุข

อีกประเภทหนึ่งเป็นสัมมาวาจาที่เป็นข้อควรแก่การปฏิบัติ โดยแยกเป็นสัมมาวาจาในบริบทของวาจาสุภาสิต ที่ผู้พูดจะต้องพูดวาจาที่ถูกกาลเทศะ พูดได้ถูกเวลา พูดได้เหมาะกับโอกาส หรือ พูดถูกจังหวะ พูดถูกสถานที่ เหมาะกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมของสังคมและกลุ่มชน พูดความจริงไม่พูดให้คลุมเครือบิดเบือน พูดวาจาที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพ วาจาที่เรียบบร้อยนมนวลพูดประกอบด้วยสารัตถะ พูดแล้วเกิดประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง และพูดด้วยปรารภนาดีต่อผู้ฟัง แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนาสอนให้งดเว้นวาจาที่ไม่ดีก่อนเมื่องดเว้นแล้วทรงแนะนำให้ใช้วาจาที่ดี เป็นคุณประโยชน์ ก่อให้เกิดความสุข ให้พูดแต่ความจริง ถูกกาล ถูกเวลา ถูกโอกาส และวาจานั้นจะต้องเป็นวาจาที่อ่อนหวาน สุภาพ ประกอบด้วยเมตตาจิต แล้ววาจานั้นจะต้องเป็นวาจาที่มีประโยชน์ด้วย ในกรณีนี้แม้วาจาที่กล่าวจะเป็นความจริง ก็ไม่ทรงแนะนำให้ต้องพูดเสมอไป ทรงสอนถึงวิธีการพูดว่าเมื่อไรควรพูดและเมื่อไรควรจะนิ่ง

ผู้วิจัยพบว่า องค์ประกอบของหลักสัมมาวาจา มีรายละเอียดเนื้อหาที่ควรนำไปปฏิบัติ ดังนี้

๑. **มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ** คือ พูดจริง ได้แก่ พูดจริง ดำรงคำสัตย์ เพราะสืบทอดคำสัตย์ไว้ด้วยความจริง ความจริงใจในคำพูด มีความหนักแน่นมั่นคง เพราะตระหนักว่า คนเราจะมีเกียรติได้เพราะความสัตย์ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อความดีที่ตนต้องทำให้เป็นไปตามนั้น คำพูดที่เป็นธรรม พูดแต่ความจริงเป็นที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ ไม่พูดเท็จในระหว่าง เพราะบางครั้งพูดเท็จ บางครั้งพูดจริง คำสัตย์ของบุคคลนั้นไม่สืบทอดด้วยความสัตย์ เพราะเขาพูดเท็จในระหว่าง เพราะฉะนั้นคนนั้นได้ชื่อว่าไม่ดำรงคำสัตย์ บุคคลไม่พูดเท็จแม้เพราะเหตุความเป็นอยู่ ย่อมดำรงความสัตย์ไว้ด้วยความสัตย์เหมือนกัน มีความมั่นคงคือมีถ้อยคำมั่นคง

๒. **ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดส่อเสียด** ได้แก่ การพูดคำที่ทำให้เกิดความสามัคคี เป็นคำพูดที่สร้างสรรค์ พูดสมานคนที่แตกต่างกัน ในที่นี้คือ ปิยวาจา การเจรจาถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน แสดงออกซึ่งความรัก เมตตา หัวดี เป็นมิตรต่อคนที่ตนพูดด้วย และที่

สำคัญคือต้องเป็นคำพูดที่ไม่เป็นโทษ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ โดยมีพื้นฐานการพูดที่เป็นเมตตา วาจาต่อกัน พูดส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกัน คือส่งเสริมคนที่เสมอกัน ไม่พูดส่อเสียด คือ กล่าว วาจาทำให้เขาพร้อมเพรียงกัน กล่าวคือ กล่าววาจาที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายพร้อมเพรียงกันอันแสดงถึง คุณของความสามัคคี

๓. ผรุสย วาจา ย เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดคำหยาบคาย ได้แก่ พูดคำสุภาพ การ กล่าววาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหวาน คือวาจาสบายหู เพราะไพเราะด้วยพยัญชนะ ไม่เกิดแสงหูจุก เข้มแข็งหู เพราะไม่ทำให้เกิดความโกรธ ให้เกิดความรักไปทั่วเพราะไพเราะ ประณีตละเอียดอ่อน เกลี้ยงเกลา เป็นที่รัก เป็นวาจาหยั่งลงถึงหทัย วาจาเป็นที่พอใจของชนหมู่มาก เพราะเป็นที่ชอบใจ ของชนหมู่มาก ทำความงดงามให้แก่ใจ ด้วยเป็นวาจาที่พอใจ พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้ง สิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพ นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ด้วยความหวังดีต่อผู้ฟัง หรือผู้ที่ตนพูดถึง คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง

๔. สัมผัสปลาลา เวรมณี เจตนางดเว้นการพูดเพื่อเจ้า ได้แก่ พูดพอประมาณ พูดถูก กาล เพราะพูดถูกกาลอันควร คือพูดตามกำหนดกาลที่ควรพูด เพราะพูดจริงแท้ตามความจริง ผู้พูดมี สติในการพูด คิดก่อนพูด โดยกลั่นกรองคำพูดให้เหมาะแก่เวลา บุคคล สถานที่ โอกาส เป็นวาจา ประกอบด้วยสาระดี ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้น ประกอบด้วยประโยชน์และปราศจากโทษ

ทั้งนี้หลักสัมมาวาจาจะต้องมีเทคนิคการนำไปใช้ ๔ รูปแบบ คือ ๑. สันทัสสนา ชี้แจงให้ เห็นชัด ๒. สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ๓. สมุตเตชนา ระวังให้อาจหาญแก่ลัทธิ ๔. สัมปหังสนา ปลอบขใจโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ซึ่งในบางสถานการณ์จะต้องพูดแบบสัจฉาหรือชวน สนทนาเบา เน้นการพูดแบบบรรยายบ้าง แบบช่วยตอบปัญหาให้คลายสงสัย และบางครั้งก็จำเป็นต้อง ตั้งเงื่อนไขขกติกาก่อนพูด จากรูปแบบแนวทางการใช้สัมมาวาจาดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อให้เกิดผลสำ กฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และช่วยในการเสริมสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม

ในการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ สัมมาวาจาเป็น เครื่องมือที่สำคัญในการทำงานของผู้ประนีประนอมที่จะนำพาคู่ความหาทางออกของความขัดแย้ง ร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการกล่าวเปิดจนถึงกระบวนการกล่าวปิดการประนีประนอม ผู้ประนีประนอมมีวิธีการนำหลักสัมมาวาจามาใช้ คือ ก่อนเริ่มกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมจะแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายให้พูดความจริงต่อกัน และชี้ให้เห็นว่าการพูดความจริงมีผลดี อย่างไร มีความสำคัญอย่างไร เพื่อให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งผู้ประนีประนอมต้องม ีความจริงใจในคำพูด พูดด้วยถ้อยคำที่มีเหตุผลเป็นไปในทางสร้างสรรค์ คำพูดของผู้ประนีประนอมนั้น เมื่อคู่ความได้ฟังแล้วมีความเป็นธรรมต่อตัวเค้าหรือไม่ ผู้ประนีประนอมอาจมีวิธีการค้นหาข้อเท็จจริง โดยเปิดโอกาสให้คู่ความได้เล่าอธิบาย ชี้แจงเหตุผลความรู้สึกของคู่ความว่าเค้ามีความรู้สึกอย่างไร การพูดไม่ให้เกิดความแตกแยกกัน เป็นการพูดให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ของผู้ประนีประนอมที่จะพูดประสานรอยร้าวให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถกลับมาคืนดีกัน โดยผู้ ประนีประนอมจะต้องไม่พูดส่อเสียด พูดด้วยถ้อยคำที่มีความเมตตา หวังดี พูดด้วยความเป็นมิตรต่อ คู่ความ ไม่ตำหนิคู่ความ พูดด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล น่าฟัง ผู้ประนีประนอมต้องเริ่มต้นด้วยการให้ ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของคู่ความก่อนที่จะเริ่มกระบวนการประนีประนอม โดยสร้างมนุษย์

สัมพันธ์ที่ดีต่อคู่ความก่อน ถึงจะเข้าสู่กระบวนการประนีประนอม เป็นการแสดงความคุ้นเคยระหว่างผู้ประนีประนอมและคู่ความ เพื่อให้เกิดความมั่นใจที่จะกล้าเปิดเผยข้อเท็จจริงของปัญหาที่พิพาทให้แก่ผู้ประนีประนอม และเป็นการลดสถานะอารมณ์ของคู่ความให้เย็นลง เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีอารมณ์กันมาต่างคนต่างไม่ยอมกัน อาจทำให้เกิดการโต้เถียงกันในระหว่างการประนีประนอม เพราะต่างฝ่ายต่างมีการระบายอารมณ์เข้าใส่กันจนขาดสติ ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์จึงต้องมีการวางกติกา ระเบียบ กฎเกณฑ์ในกระบวนการประนีประนอมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย การประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมต้องใช้คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เพื่อเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการประนีประนอม การใช้วาจาที่สุภาพ ทำให้เกิดการเปิดใจของคู่ความ ผู้ประนีประนอมต้องมีความเป็นมิตรต่อคู่ความ ใช้คำพูดแบบเป็นกันเอง คำพูดและสายตาต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พุดจาสุภาพ ตาก็ต้องมองด้วยความเมตตาด้วย กระบวนการประนีประนอมต้องมีการพูดเจรจาประสานประโยชน์กับคู่ความให้กลับมาคืนดีกัน ผู้ประนีประนอมต้องถ่วงคำพูดก่อนทุกครั้งที่จะพูดออกไป และต้องดูด้วยว่า ควรพูดเวลาไหน ตอนไหน และควรจะพูดกับฝ่ายใด ต้องลำดับความสำคัญก่อนหลังของเรื่องที่จะพูดเพื่อจะทำให้มีแนวทางเกิดการเจรจาต่อรองกันได้ง่ายขึ้น เพราะหากผู้ประนีประนอมพูดไปแล้วทำให้อีกฝ่ายเกิดความระแวงสงสัยในตัวผู้ประนีประนอมจะทำให้ความเป็นกลาง ความศรัทธา ความเชื่อมั่นของผู้ประนีประนอมลดน้อยลง อาจทำให้กระบวนการประนีประนอมของศาลไม่มีความเป็นธรรมในสายตาของประชาชน การพูดด้วยหลักสัมมาวาจาก่อให้เกิดความศรัทธาในตัวผู้ประนีประนอม ทำให้คู่ความมีความมั่นใจว่า ผู้ประนีประนอมเป็นที่พึ่งของเค้าที่จะช่วยเหลือ หาทงออกให้กับคู่ความได้

ประเด็นที่ ๓ เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการใช้สัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยพบว่า การประนีประนอมข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมศาลจังหวัดอุตรดิตถ์จำเป็นต้องอาศัยหลักสัมมาวาจาในการเจรจาประนีประนอม โดยผู้ประนีประนอมจะเป็นคนกลาง ทำหน้าที่ประสาน และช่วยเหลือเพื่อหาทางออก ทำการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน ช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ลักษณะการทำงานของผู้ประนีประนอมจะเน้นเป้าหมายการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่พิพาทกลับคืนดี และเพื่อให้เกิดข้อตกลง บรรลุตามความประสงค์ทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นคู่ความไม่มาศาล คู่ความไม่เต็มใจ หรือแม้แต่ทนายนกับคู่ความเอง คู่ความต้องการไกล่เกลี่ย แต่ทนายนความไม่ยอมให้คู่ความตกลงกันด้วยการไกล่เกลี่ย และคู่ความมีการตกลงกันแล้วเกิดการเปลี่ยนใจและไม่ตกลงที่จะประสงค์นำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เป็นต้น แต่การประนีประนอมก็ยังเป็นทางเลือกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และได้ช่วยลดจำนวนคดีความได้เป็นจำนวนมาก

ในการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมต่างให้คุณค่าและความสำคัญต่อการใช้หลักสัมมาวาจา และเชื่อมั่นว่าหลักสัมมาวาจาเป็นเครื่องหรือกุญแจที่ไขไปสู่ทางออกเพื่อความสำเร็จในการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอม หลักสัมมาวาจาของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาลอุตรดิตถ์ได้ปรากฏสะท้อนออกมาจากการทำหน้าที่ใน ๔ คุณลักษณะคือ

๑. การสร้างประโยชน์สุขต่อสังคม (Create of Happiness)

สัมผัสปลาลา เวมณี เจตนาถเว้นการพูดเพื่อเจ้ามีความจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องพูด ประสานประโยชน์ให้คู่ความกลับมาคืนดีกัน การไม่พูดเพื่อเจ้า คือ คุณลักษณะของผู้ประนีประนอม ที่ต้องให้สำคัญ เพราะผู้ประนีประนอมจะต้องพูดแบบมีเหตุมีผล มีสาระพร้อมทั้งให้คู่ความสามารถ เปิดเผยความต้องการที่แท้จริงว่าต้องการสิ่งใด เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง พูดกระชับในประเด็นไม่ นอกเรื่อง ไม่เยิ่นเย้อ สรุปก็คือ การพูดอย่างมีเหตุผลและมีประโยชน์ช่วยลดความขัดแย้งของคู่ความ ได้ และสอดคล้องกับภาระหน้าที่และเป้าหมายการประนีประนอม ซึ่งจะต้องมีหลักการเพื่อการ สร้างความไว้วางใจและเมตริจิตของคู่ความ โดยผู้ประนีประนอมต้องตั้งคำถามเพื่อทราบข้อมูลที่เป็น จริงและผลประโยชน์ของคู่พิพาท เพื่อให้การเจรจาดีขึ้นต่อไป ต้องเป็นผู้ฟังจับประเด็นของคู่พิพาท แล้วสรุปและอธิบายให้ชัดเจน ผู้ประนีประนอมจะต้องแปลงคำพูดของคู่พิพาทให้ออกมาเป็นถ้อยคำ ที่ไม่ทำให้คู่พิพาทอีกฝ่ายโมโห โดยให้ใช้เป็นคำพูดที่กลาง ๆ มีสติในการพูด โดยกลั่นกรองคำพูด ก่อนที่จะพูด และผู้ประนีประนอมต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของข้อตกลงที่มีการเสนอเป็น ทางเลือกนั้น ว่าทำได้จริงหรือไม่และตรงตามที่คู่พิพาทต้องการหรือไม่

๒. การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Humanity)

ปิสุณาย วาจา เวมณี เจตนาถเว้นการพูดสื่อเสียด คือ การใช้วาจาเพื่อการ ประนีประนอมด้วยการพูดไม่ให้คนแตกแยกกัน มีลักษณะ ๒ ประการ คือ การพูดเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีต่อกันและเป็นการพูดเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งนี้ ความสามัคคีสามารถแยก เป็นความสามัคคีทางกาย และความสามัคคีทางใจ ก่อนที่จะเริ่มการไกล่เกลี่ยประนีประนอม ผู้ ประนีประนอมจึงต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยการใช้วาจาที่สุภาพ อ่อนโยน พูดด้วยความเมตตา พูด ด้วยกรุณา พูดด้วยมุกตลก พูดด้วยความหวังดี พูดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่คู่ความ เพราะการ สร้างมนุษยสัมพันธ์กับคู่ความถือว่าประสบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง ทำให้คู่ความมีความมั่นใจใน การที่จะพูดคุย เสร็จจากัน และยอมเปิดเผยข้อมูลให้แก่ผู้ประนีประนอม โดยไม่ใช้ทริฏ อารมณ์ในการ เสร็จจาประนีประนอมกัน ผู้ประนีประนอมเมื่อฟังความฝ่ายใดแล้ว จะต้องไม่ไปบอกอีกฝ่ายเพื่อ ทำลายฝ่ายนี้ และการฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น

ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องตั้งกฎกติกาในการพูดคุยกันก่อน ต้องมีการปรับอารมณ์ ของการพูดคุยให้เบาลง ผู้ประนีประนอมต้องช่วยเสาะหาข้อมูลที่จำเป็นและข้อมูลทางกฎหมาย แปล ความหมายและเป็นสื่อกลางให้คู่พิพาทได้เข้าใจตรงกัน ผู้ประนีประนอมต้องควบคุมบรรยากาศและ ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว โดยไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประวิงเวลาให้ล่าช้า ป้องกันการ โต้เถียงอันจะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท การประนีประนอมข้อพิพาทที่สมบูรณ์จะต้องแก้ปัญหา อุปสรรคของการเจรจาต่อรองและยุติข้อพิพาทให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทำให้คู่พิพาทได้มีโอกาส ทำความเข้าใจในปัญหาพิพาทระหว่างกันและกัน และหันกลับมาสร้างความรักความสามัคคีต่อกัน หรือรื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีให้กลับคืนมา

๓. ทำที่เปิดใจยอมรับผู้อื่น (Open mind)

มรุสย วาจา เวมณี เจตนาถเว้นการพูดคำหยาบคาย การประนีประนอมข้อพิพาท จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การไกล่เกลี่ยนัดแรกกว่าจะเริ่มต้นได้ด้วยดีหรือไม่ หากสามารถ เริ่มต้นได้ด้วยดีด้วยการใช้วาจาสุภาพ อ่อนหวาน เคารพให้เกียรติ เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน ข้อ

พิพาทดังกล่าวก็มีแนวโน้มว่าจะยุติได้ไปแล้วครั้งหนึ่ง การใช้วาจาสุภาพทำให้คู่พิพาทเกิดความเชื่อถือและมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงในการเจรจา อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย เมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดการเปิดใจยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน ก็จะนำไปสู่ของการลดหย่อนผ่อนปรน โดยลดทิวให้แก่กันไม่มุ่งจะเอาชนะกัน

การใช้วาจาสุภาพเป็นการเปิดใจยอมรับกันและกัน แต่ทั้งนี้การใช้วาจาสุภาพได้ ผู้ประนีประนอมต้องมีใจที่มีเมตตาปราณี ซึ่งต้องกลั่นออกมาจากจิตใจ เพราะถ้าขาดเมตตาจะเกิดความโกรธ ไม่ยอมรับฟัง เกิดการโต้แย้งขัดแย้งกัน ทำให้หมดความอดทนและเลิกการเจรจาไวหรือง่ายเกินไป

๔. ข้อมูลที่เป็นจริง (Nexus)

มสวาทา เวมณี เจตนาตเว้นจากการพูดเท็จ หลักการพูดบนพื้นฐานของข้อมูลข้อเท็จจริงมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เพราะถ้าหากคู่ความไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง การประนีประนอมก็สำเร็จได้ยาก ดังนั้น ผู้ประนีประนอมต้องเทคนิค วิธีการและกลยุทธ์ของการประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง ดังนั้นวิธีการหรือขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องคำนึงถึงทุกครั้งที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง กล่าวคือ จะต้องทำการค้นหาประเด็นข้อพิพาท ต้องจำแนกสาเหตุของความขัดแย้งของคู่กรณีแต่ละฝ่าย ต้องพยายามประสานผลประโยชน์ เชื่อมโยงและจัดการความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายเข้าหากันจนเกิดความลงตัว และ ทำการตรวจสอบประเด็นข้อขัดแย้ง ผู้ประนีประนอมอาจจะจัดให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายประชุมแยกกัน เพื่อทำการระดมพลังสมองในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ที่จะต้องค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงให้รอบด้าน มุ่งเน้นการพูดความจริงต่อกัน นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการมีสัจจะ ความจริง มีความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ เน้นการพูดจริงทำจริงต่อกัน เป็นเหตุให้นามาสซึ่งความเชื่อถือหรือไว้วางใจกัน ผู้ประนีประนอมต้องพูดจริง ทำจริง ทั้งจริงต่อตัวเองและจริงต่อผู้อื่น จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน จึงทำให้ประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าในบทบาทหน้าที่ผู้ประนีประนอม

ผู้วิจัยพบว่า คุณค่าและความสำคัญของการใช้หลักสัมมาวาจาในการประนีประนอมข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิถีได้กล่าวยืนยันถึงคุณค่าและความสำคัญของหลักสัมมาวาจาในฐานะเป็นเงื่อนไข หรือเครื่องมือของผู้ประนีประนอม ในการประนีประนอมให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อคู่ความ ทำให้เกิดการพูดแบบเปิดใจ ทำให้คู่ความสามารถพูดในสิ่งที่ตนเองพูดไม่ได้ในศาล แต่สามารถพูดได้ในห้องไกล่เกลี่ย ทำให้ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย การรักษาสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความ และได้ข้อตกลงที่เป็นทางออก ซึ่งสร้างความพอใจและความรู้สึกต่อกัน ทำให้ไม่รู้สึกเสียหน้า สามารถประสานความบาดหมางให้กลับคืนดีกัน หลักสัมมาวาจาช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เมื่อนำหลักสัมมาวาจาไปเป็นกรอบในการวิเคราะห์การทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม ได้พบบทบาทของผู้ประนีประนอมข้อพิพาท ซึ่งได้สะท้อนรูปแบบของการใช้สัมมาวาจาที่ปรากฏผล ๔ ลักษณะ ดังกล่าวข้างต้น โดยผู้วิจัยได้ทำเป็น MODEL ที่เรียกชื่อว่า CHON MODEL เพื่อง่ายต่อการเรียกชื่อคุณลักษณะของการใช้สัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอมของผู้

ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ และเป็นต้นแบบทิศทางเพื่อการศึกษาและนำไปปฏิบัติ สำหรับผู้ประนีประนอมในสถานที่อื่นๆ ต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

การทำงานของผู้ประนีประนอมเป็นลักษณะการประนีประนอมข้อพิพาทเพื่อให้คู่ความกลับมาคืนดีกัน ดังนั้นผู้ประนีประนอมจะต้องพิจารณาให้ดีก่อนก่อนการพูดทุกครั้ง ต้องตั้งใจเว้นจากพูดเท็จ มุ่งการพูดความจริงต่อกัน ตั้งใจเว้นจากการพูดส่อเสียด มุ่งการพูดให้เกิดความรักสามัคคี ตั้งใจไว้ที่จะไม่พูดคำหยาบ มุ่งการพูดคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน และตั้งใจที่จะไม่พูดเพื่อเจ้อ ล้อเล่น มุ่งการพูดมีสารประโยชน์ นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้มีความสุขุม มีวิจารณ์ญาณ ไม่ทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธา มีอารมณ์ดี อารมณ์มั่นคง ไม่เพ่งโทษ และที่สำคัญต้องเป็นคนให้เกียรติผู้อื่น กล่าวคือ มีความเป็นอิสระและเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ผู้ประนีประนอมจะต้องมีความอดทนและอดกลั้น มีจิตใจเยือกเย็น ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อคู่พิพาทพร้อมที่จะรับฟังปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ชี้แจงและแสดงเหตุผลได้อย่างเท่าเทียมกันตามสมควร มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายและหลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การใช้สัมมาวาจาให้ประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยคุณสมบัติส่วนอื่น ๆ ของผู้ประนีประนอมเข้ามาสนับสนุน ผู้ประนีประนอมจะต้องเป็นผู้มีจิตใจที่เป็นกลาง รู้กฎหมาย มีความเข้าใจและสามารถอธิบายให้คู่ความฟังในเรื่องของความ มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี มีทักษะในการเจรจาแบบการทูตกับบุคคลอื่นที่มีความสามารถในการรับฟังที่ชัดเจน วางตนเสมอภาพ พร้อมมีใจบริการ ความกระตือรือร้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง บทบาทหน้าที่ปัจจุบันของผู้ประนีประนอมเป็นการทำงานเข้ามาเพื่อจิตอาสา เพื่อสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ที่มีความทุกข์ เป็นบุคคลที่ไม่ได้หวังผลตอบแทน ผู้ประนีประนอมเข้ามาเพื่อทำงานเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ ต้องวางใจว่า ความสุขของคู่ความถือเป็นเกียรติเป็นความภาคภูมิใจของผู้ประนีประนอม ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อให้บริบทการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมมีข้อมูลเนื้อหาที่หลากหลายและรอบด้านมากขึ้น กล่าวคือ

๑. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดจิตอาสาของผู้ประนีประนอมเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุข
๒. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอมจากปราชญ์ในชุมชน
๓. ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้ประนีประนอมข้อพิพาท
๔. ศึกษารูปแบบกฎหมายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทสำหรับสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

(๑) หนังสือภาษาไทย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

เกษม คมสัจธรรม. คู่มือประเมินข้อพิพาทและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สทช.),
สำนักงานอัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๘.

ควอริช เวลส์. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา
พานิชย์, ๒๕๒๗.

โชติช่วง ท้าววงศ์. “จัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่
เกลี่ยข้อพิพาท”. กรุงเทพมหานคร: สำนักข้อพิพาทศาลยุติธรรม, ๒๕๕๐.

ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์. การบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๓๘.

दनัย อนันต์โย. “ระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย”. ในวารสารสหราชอาณาจักร ปีที่ ๑๐ ฉบับที่
๓๙ สิงหาคม-กันยายน ๒๕๔๕.

แดเนียล โบว์ลิงและเดวิด เอ. ฮอฟฟ์แมน. ผู้ไกล่เกลี่ยคุณลักษณะเฉพาะตัวกับความสำเร็จในการ
จัดการความขัดแย้ง. แปลโดย นพ.บรรพต ตันธีรวงศ์. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓

เจียร เจริญวัฒนา. ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธานี รั้งสีหส์. รวมบทความการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้น

เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๔๘.

_____ . แนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย. ในรวมบทความ เทคนิค จิตวิทยา และการ
สื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระงับข้อพิพาท
สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๐.

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมบทความเทคนิคจิตวิทยาและ
การสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. รวบรวมจัดพิมพ์โดยสำนักกระงับข้อพิพาท
สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ . ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. เทคนิค จิตวิทยาและการสื่อสาร
สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. ศูนย์วิทยากรระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับ
ข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม บริษัทแอดคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

- เรียม ศรีทอง. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐.
- ระเบียบศาลจังหวัดอุดรดิตถ์. **ว่าด้วยแนวทางปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๕๖**. (ม.ป.ป.). ผศ.พูนศักดิ์ บุญสาถิ. พิธีเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลจังหวัดอุดรดิตถ์บทบาทของผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. อุดรดิตถ์ มปส, ๒๕๕๒.
- ลีโอนาร์ต เจ. มาร์คัส และคณะ, บรรพต ต้นธีรวงศ์ แบล. **เจรจาแนวใหม่มิติแห่งการป้องกันและระงับความขัดแย้งในที่มงานและระบบสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๒.
- สหาย ทรัพย์สุนทรกุล. **คู่มือประนอมข้อพิพาท สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (สคช.) สำนักงานอัยการสูงสุด**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์. ๒๕๔๘.
- สรวิศ ลิ้มปริงซี่. **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท/ความขัดแย้งและวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก**. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๐.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. **ระเบียบคณะกรรมการการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๔๔.
- สมภาคย์ ตระการกุลพันธ์. **ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรม. หลักสูตร“ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ ๑๒**. วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๒.
- สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. **การจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ.๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส, ๒๕๕๖.
- สมพร สุทัศน์ีย์. **มนุษย์สัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐
- วิจิตร อวาทกุล. **เทคนิคมนุษย์สัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โอเอส พรินต์ติ้งเฮ้า จำกัด, ๒๕๒๘.
- วรรณชัย บุญบำรุง. **หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. ๒๕๔๘.
- วันชัย วัฒนศัพท์. **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. **พุทธสันติวิธีการบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระสมชาย ปิโยโค (ดำเนิน). **“การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ”**. ใน **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ**. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- _____ . **พุทธธรรม ฉบับเติม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัท ธรรมสารจำกัด, ๒๕๔๖.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, **พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความ
ขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคม**. กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา. ๒๕๓๙.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่มที่ ๒** .
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์, ๒๕๓๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.
- _____ . **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์
สวย จำกัด, ๒๕๕๐.
- หลวงกนิ อัดละโยทิน. **อธิบายธรรมวิภาค น.ธ. ตรี**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๐๒
- อดุลย์ ชันทอง. “การบริหารจัดการระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลศาล”. ใน **รวมบทความการ
บริหารจัดการระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล**. รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักงาน
ข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพชร, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์:

- ชูดารณ์ เหมโลหะ. “ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในภาคปฏิบัติ : ศึกษากรณีคดีในศาลทรัพย์สินทาง
ปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๙.
- ชลากร เทียนส่องใจ. “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธหลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการ
ความขัดแย้ง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ธนาชัย ชัยเจริญกุล. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประนีประนอมข้อพิพาท : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัด
พัทธา”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.
- ธนักร กิรติเสถียร. “ศึกษาการใช้วาจาเพื่อการสร้างสรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๐.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. “การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๓.
- พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗
- ปกรณ์ ศรีประหลาด. “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในพระพุทธศาสนาเถรวาทกรณีศึกษามโหสถชาดก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมหาไพรัช โชติรัตนโน (เชื้อแก้ว). “มนทัศน์เรื่องราวจากในพระพุทธศาสนาการศึกษาเชิงวิเคราะห์”. วิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- ปริญญาพงศ์ เจียรนัยกุลกนก. “บทบาทในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาทคดีของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดเชียงราย”, **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.
- วารินทร์ รัตน์วิบูลย์สม. “การระงับข้อขัดแย้งทางธุรกิจโดยวิธีอื่นนอกจากการดำเนินคดีทางศาล”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สุภาพรรณ เพิ่มพูน. “รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทเชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระมหาศรีสุพรรณ อตตทีโป (คำนันท). “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- ศักดิ์ดา วัตตธรรม. “ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีลุ่มแม่น้ำตาซัง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาสุรวุฒิ จนฺทธมฺโม (แสงมะโน). “การศึกษาเรื่องสัมมาวาจาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I) Books:

Damien Keow. **A Dictionary of Buddhis**. New York: Oxford University Press, 2003.

Subhadra Panyadeep. “Buddhist Ethics and Trends in Education”. in **Buddhist & Ethics Symposium Volume**, ed. by Dion Peoples, Bangkok: MCU Press, 2008.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก๗๓ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.พูนสุข มาศรีงสรรค์
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางสาวชญาล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ที่อยู่ ๒๕/๑๒๑ ซอย ๕ ถนนกาญจนาพิเชก แขวงคันนายาว เขตคันนายาว จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๓๐ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลอุทธรคดี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

ในดวงใจ (แก้ไข
เรื่องนี้)
26 ธ.ค. 58

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๔

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางสาวชญาล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๔๕-๖๗๑๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖ ๗๓ วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.นพ.บรรพต ตันธีรวงศ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ที่อยู่ ๒๕/๑๒๑ ซอย ๕ ถนนกาญจนาพิเชก แขวงคันนายาว เขตคันนายาว จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๓๐ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาดวงเด่น ชิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

(๑๐๖-๑๑๖/๖
๑๖/๑๑/๑๖๖๖)

(๑๖-๑๑-๑๖๖๖ ตันธีรวงศ์)

26 ๑๑ 58

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
<http://www.ps.mcu.ac.th>
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๐ พ.ศ. วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาเมธา จันทสโร, ดร. ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มจร

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ที่อยู่ ๒๕/๑๒๑ ซอย ๕ ถนนกาญจนาพิเชก แขวงคันนายาว เขตคันนายาว จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๓๐ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาดวงเด่น รุตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

พระพรหมวิมลวรวิจิตร

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๙๔๕-๖๗๑๗

(พระมหาเมธา จันทสโร)

ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ

๒๓ / ๑๒ / ๕๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๗๓ วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.ดวงเพชร สมศรี

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ที่อยู่ ๒๕/๑๒๑ ซอย ๕ ถนนกาญจนาพิเชก แขวงคันนายาว เขตคันนายาว จังหวัดกรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๓๐ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษาผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำสารนิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาดวงเด่น รัฐญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

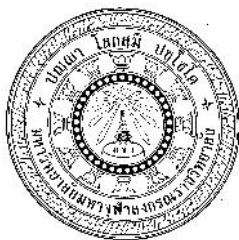
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เพื่อการวิจัยหัวข้อ “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์”

.....

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อใช้สำหรับการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้ตามความเข้าใจ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล..... ๒. สัญชาติ..... ๓. อายุ.....
๔. เพศ..... ๕. สถานภาพ..... ๖. อาชีพ.....
๗. ศาสนา..... ๘. บทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลความเข้าใจที่เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย

๑. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านโครงสร้างของการไกล่เกลี่ยประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ ดังต่อไปนี้เป็นอย่างไ

- ๑.๑ ด้านสถานที่
๑.๒ ด้านความสัมพันธ์
๑.๓ ด้านการพัฒนาอบรม
๑.๔ ด้านสวัสดิการ

๒. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์เป็นอย่างไ

๓. ท่านคิดว่า คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ควรเป็นอย่างไ

๔. ท่านคิดว่า การประนีประนอมด้วยการยึดหลักการพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริง มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด จะกระทำได้หรือไม่ ด้วยรูปแบบ แนวทางและวิธีการใด อย่างไร (การไม่พูดเท็จ)

๕. ในฐานะเป็นผู้ประนีประนอม ท่านมีแนวทางหรือกระบวนการพูดอย่างไรเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย กรณีที่คู่ความโต้เถียงกันด้วยอารมณ์ (การไม่พูดส่อเสียด)

๖. ในฐานะเป็นผู้ประนีประนอม ท่านคิดว่าการใช้วาจาที่สุภาพ ไพเราะ น่าฟัง อ่อนน้อม และให้เกียรติซึ่งกันและกันมีความสำคัญต่อการไกล่เกลี่ยมากน้อยเพียงใด และควรมีวิธีการอย่างไร (การไม่พูดคำหยาบ)

๗. ในฐานะเป็นผู้ประนีประนอม ท่านให้ความสำคัญต่อประเด็นเหล่านี้อย่างไร (การไม่พูดเพื่อเจ้อ)

๗.๑ การพูดอย่างมีเหตุมีผล

๗.๒ การพูดเพื่อมุ่งสร้างประโยชน์สุขร่วมกัน

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

๑. ท่านคิดว่า รูปแบบและแนวทางการประนีประนอมของผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ควรจะปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติมในรูปแบบใด อย่างไรบ้าง

๒. ท่านคิดว่า หลักสัมมาวาจามีความสำคัญต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาล หรือมีประโยชน์ต่อการยุติข้อพิพาทมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ก ๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายปริญญา ปิ่นเพชร ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดอุตรดิตถ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลข
ประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการ
ประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสาร
นิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บ
รวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

(นายปริญญา ปิ่นเพชร)

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ศธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูนศักดิ์ บุญสาลี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลข
ประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการ
ประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสาร
นิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บ
รวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

ทท.มหค. ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔
ชญาชล คลังกรณ์

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ศ๑

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายสมยศ สุนน
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรม นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลข
ประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการ
ประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสาร
นิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ธิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บ
รวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ธิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

(นางสาวชญาชล คลังกรม)

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรม นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว มศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายโสทธิผล มีทรัพย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรม นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลข
ประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการ
ประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสาร
นิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น รุติญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บ
รวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น รุติญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘
๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔๙
๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔๙

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๓๔๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรม นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายเกียรติศักดิ์ ศิริรัตน์พิทักษ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙๔
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว ๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน/เจริญพร นายชูชาติ มั่นคง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗
๙
นางชูชาติ มั่นคง

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายชวลิต คำเพ็ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๐๓๐๗๓

 (เทวีรัชชา คีตวงศ์)

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๔๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑๓๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
เรียน/เจริญพร นายทวิศักดิ์ จารุชาติ
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาชล นามสกุล คลังกรณ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลข
ประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๐๔ ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักสัมมาวาจาเพื่อการ
ประนีประนอม : กรณีศึกษา ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุตรดิตถ์” ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสาร
นิพนธ์ คือ พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร. โดยในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บ
รวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.)

ปฏิบัติหน้าที่แทน ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๑๓๓๖๑๖ สัมภาษณ์
วันที่ ๑๖ มกราคม ๕๙
เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นางสาวชญาชล คลังกรณ์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗

๑๓๓๖๑๖
๑๖ ม.ค. ๕๙

ภาคผนวก ง
ภาพถ่ายผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายปริญญา ปิ่นเพชร
ตำแหน่ง ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูนศักดิ์ บุญสาถี
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุดรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายทวีศักดิ์ จารุชาติ
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายโสทธิผล มีทรัพย์
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายเกียรติศักดิ์ ศิริรัตน์พิทักษ์
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายชูชาติ มั่นคง
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายชวลิต คำเพ็ง
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

สัมภาษณ์ นายสมยศ สุมน
ตำแหน่ง ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอุตรดิตถ์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นางสาวชญาชล คลังกรณ์
เกิด : วันศุกร์ที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๑๔
ภูมิลำเนา : ๗๕/๑ หมู่ ๓ ตำบลหาดจิว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
การศึกษา : ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.บัญชี) วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี
: ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.บัญชี) โรงเรียนเทคนิคพาณิชยการ
จังหวัดพิษณุโลก
: ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
: นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประสบการณ์การทำงาน : นิติกรชำนาญการพิเศษ ศาลจังหวัดอุดรธานี
ที่อยู่ปัจจุบัน : ศาลจังหวัดอุดรธานี ถนนประชาชนมิตร อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
๕๓๐๐๐
เข้ารับการศึกษา : ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗
ติดต่อประสานงาน : โทรศัพท์ ๐๘๘-๔๙๕-๖๗๑๗
: อีเมล Chaya_144@hotmail.com